د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

لسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش

اسلامي ښوونه او روزنه - لسم ټولګی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولي کور د توري
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هیواد به تل ځلیږي
په سینه کي د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: اسلامي ښوونه او روزنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: لسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزير پيغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته يې ژوند رابښلی، او د لوست او ليک له نعمت څخه يې برخمن کړي يو، او د الله تعالی پر وروستي پيغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پيغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونيز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراګانې د هېواد د پوهنيز نظام شپږګوني بنسټيز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونيز نظام کې د ودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړيتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تأسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنيو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مديرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نيت لوست پيل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونيز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بريا غواړم.

د معياري او پرمختللي ښوونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وګړي يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دکتور محمد ميرويس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوعاتو فهرست

د عقایدو برخه

لومړی لوست: د عقایدو علم ۱
دویم لوست: د الله تعالی پر وجود ایمان ٤
دریم لوست: د الله تعالی وحدانیت (یو والی) ۷
څلورم لوست: د الوهیت توحید ۹
پنځم لوست: د الله تعالی نومونه او صفات ۱۳
شپږم لوست: د الله تعالی د نومونو شمېر او د صفتونو ډولونه ۱۷
اووم لوست: د الله تعالی ذاتي صفتونه (۱) ۲۱
اتم لوست: د الله تعالی ذاتي صفتونه (۲) ۲٤
نهم لوست: کلام د الله تعالی صفت دی ۲۷
لسم لوست: پر ملائکو ایمان ۳۰
یوولسم لوست: د حدیثو برخه ۳٤
دولسم لوست: د احادیثو اهمیت ۳۵
دیارلسم لوست: په چارو کې تدبیر ۳۹
څوارلسم لوست: د سولې اهمیت ٤۲
پنځلسم لوست: په کارونو کې آسانتیا ٤۵
شپاړسم لوست: د ظلم مخنیوی ٤۸
اوولسم لوست: د غضب درملنه ۵۱
اتلسم لوست: غوره خلک ۵٤
نولسم لوست: د ایمان خصلتونه ۵٦
شلم لوست: تعصب ٦۰
یو ویشتم لوست: د مؤمن شان (حالت) ٦٤
دوه ویشتم لوست: پر تکلیفونو صبر ٦۹
درویشتم لوست: د مسلمان حقوقونه ۷۳
درویشتم لوست: دوه مخی ۷۷
څلور ویشتم لوست: د خوب آداب ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فقهي برخه ۸۵
پنځه ويشتم لوست: اسلام د ژوندانه نظام...۸۶
شپږ ويشتم لوست: د اسلام اقتصادي نظام ۸۸
اووه ويشتم لوست: د اسلامي اقتصاد ځانګړتياوې ۹۰
اته ويشتم لوست: د اسلامي اقتصاد ښيګڼې ۹۲
نهه ويشتم لوست: د ميراث د علم اساسات ۹۴
دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښووني (۱)..................................۹۷
يو دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښووني (۲) ۹۹
دوه دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښووني (۳) ۱۰۱
درې دېرشم لوست: ذوي الفروض او د هغوی برخې ۱۰۳
څلور دېرشم لوست: د ښځينه ذوي الفروضو احوال ۱۰۶
پنځه دېرشم لوست: عصبات ۱۰۹
شپږ دېرشم لوست: د برخو (سهمونو) مخرجونه ۱۱۱
اووه دېرشم لوست: عول..۱۱۳
اته دېرشم لوست: د عددونو ترمنځ تماثل، تداخل، توافق................................۱۱۵
نهه دېرشم لوست: تصحيح ۱۱۷
څلوېښتم لوست: د وارثانو تر منځ د متروکې د تقسيم طريقه ۱۱۹
يو څلوېښتم لوست: تخارج ۱۲۱
دوه څلوېښتم لوست: رد...۱۲۳
درې څلوېښتم لوست: جهاد ۱۲۵
څلور څلوېښتم لوست: د جهاد لاسته راوړني ۱۲۸
پنځه څلوېښتم لوست: څوک په جهاد مکلف دي؟ ۱۳۱
شپږ څلوېښتم لوست: د اسلام له نظره د جهاد ډولونه...................................۱۳۳
اووه څلوېښتم لوست: سوله او احکام يې ۱۳۷
اته څلوېښتم لوست: د ذمي عقد (تړون)..۱۳۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

د عقایدو علم

شرعي احکام په عمومي ډول په دوو برخو ویشل شوي دي

۱- عملي احکام: هغه دي چې د اعمالو په کیفیت پورې اړه لري کوم چې د بدن د غړو په واسطه سرته رسیږي او فرعي احکام هم ورته ویل کیږي، لکه: د لمانځه فرضیت، د زنا حرام والی او داسې نور.

۲- اعتقادي احکام: هغه دي چې عقیدې پورې اړه لري، د زړه اعمال دي، د بدن په ظاهري غړو نه تر سره کیږي او اصلي احکام هم ورته وایي، لکه: د الله تعالی په وجود، وحدانیت، د آخرت په ورځ او داسې نورو باور کول.

د لومړي ډول احکامو علم ته د شریعت احکام او فقهي علم ویل کیږي او دویم ډول علم ته د توحید، صفاتو او عقایدو علم ویل کیږي چې موږ دلته له دغه دویم ډول علم څخه بحث کوو.

د عقایدو تعریف

عقاید د عقیدې جمع ده، عقیده په لغت کې کلک تړلو ته وایي او د اسلامي علومو په اصطلاح کې په دوو معناوو راغلې ده.

لومړی: د الله تعالی د قدیم ذات په وحدانیت او پر ټولو هغو لارښوونو چې محمدﷺ د الله تعالی له لوري انسانانو ته رسولي، کلک ایمان او باور لرل.

دویم: هغه قضایا او جملې چې د مؤمن له ځیزونو څخه بحث کوي.

د تعریف شرح

عقیده کلکو تړلو ته وایي او عقاید په دې نامه سره، ځکه یادیږي چې انسان هم په هغه څه چې عقیده لري خپل زړه تړي او کلک یقین ورباندې کوي،خو دا یقین باید دومره غښتلی او پوخ وي چې هیڅ ډول شک او شبهه پکې ځای ونه لري، ځکه عقیده په عربي ژبه کې پوخوالي او ټینګښت ته وایي، سست باور عقیده نه ګڼل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست او هم د عقیدې د لفظ لومړی او دویمه معنا پکې وټاکئ:

۱ـ په الله تعالی عقیده لرل څه حکم لري؟

۲ـ تاسې ته عقیده په یوې اونۍ کې څو ساعته تدریس کیږي؟

د عقایدو د علم موضوع

د عقایدو د علم موضوع د الله تعالی ذات، صفات او د پیغمبر رسالت دی چې په هغه کې په ملایکو، آسماني کتابونو، انبیاوو، د آخرت په ورځ، حساب، جنت، جهنم او د خیر او شر په تقدیر ټولو ایمان لرل شامل دي.

د عقایدو د علم غرض

د عقایدو د علم غرض او ګټه په دنیا او آخرت کې د انسان بریالیتوب او نیک بختي ده، هغه څوک چې د الله تعالی په کتاب او د هغه د پیغمبر په سنتو په سمه توګه باور ولري او پیروي یې کوي، هیڅکله به نه په دنیا او نه په آخرت کې ناکام شي.

د دې علم په زده کړه د انسان عقیده سمیږي او حقیقتونه د ځان، کایناتو او خپل خالق په هکله په رښتیني بڼه پیژني.

فعالیت: زده کوونکي دې د عقایدو د علم د تعریف، موضوع او غرض په اړه بحث وکړي.

د عقایدو د علم نومونه

د عقایدو علم په نورو نومونو هم نومول شوی، لکه: د توحید علم، اصول الدین، الفقه الاکبر، الإیمان.

فعالیت: زده کوونکي دې د اسلامي عقیدې د پیژندلو په اړه په خپلو کې سره خبرې وکړي.

د عقایدو د علم فضیلت او ارزښت

د عقایدو علم له نورو ټولو علومو څخه غوره او د شرف خاوند دی، ځکه د هر علم شرف او فضیلت د هغه علم پر موضوع پورې اړه لري، د عقایدو د علم موضوع له شرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه ډکه موضوع ده چې هغه د الله تعالی ذات، اسماء، صفات، د هغه د وحدانیت، او پر بندګانو باندې د الله تعالی حقونه دي. همدارنګه پر انبیاوو او ټولو هغو شیانو باندې علم چې پر آخرت پورې تعلق لري.

د عقایدو د علم حکم

د عقایدو د علم زده کول فرض عیني او فرض کفایي دي.

فرض عیني: په اجمالي ډول پر هر مسلمان نارینه او ښځه باندې فرض عین دي چې په ټولو هغو شیانو باندې عام او مجمل ایمان راوړي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له لوري د هغوی خبر ورکړی دی، لکه: په توحید، رسالت، جنت، دوزخ او د قیامت په ورځ ایمان درلودل او د لمانځه، حج او روژې فرضیت ریښتینی ګڼل او داسې نور.

فرض کفایي: په تفصیلي ډول د عقایدو د علم د دلایلو زده کول فرض کفایي دي. د مثال په ډول: په هغو آیتونو او حدیثونو باندې ځان پوهول چې توحید، رسالت، جنت، دوزخ او د قیامت په ورځ ایمان درلودل او د لمانځه، حج او روژې فرضیت یې ثابت کړی وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د عقایدو د علم د فضیلت او حکم په هکله نورو ته معلومات ورکړي.

پوښتنې

۱. عقیده د لغت او اصطلاح له مخې تعریف کړئ.
۲. د عقایدو د علم موضوع څه شی ده؟
۳. د عقایدو د علم غرض څه شی ده؟
٤. دعقایدو علم څه اهمیت لري؟ بیان یې کړئ.
٥. د عقایدو د علم حکم بیان کړئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د علم په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی پر وجود ایمان

ځمکه، آسمانونه او هغه څه چې په دې دواړو کې موجود دي آیا په خپله پیدا شوي او که داسې ذات وجود لري چې دغه موجودات يې پیدا کړي دي؟

د کایناتو دغه نظم چې هیڅ ګډوډي پکې نه لیدل کیږي او په منظم شکل پر مخ ځي آیا په خپل سر روان دي او که تنظیموونکی لري؟

د الله تعالی د وجود دلايل

د الله تعالی پر وجود نقلي اوعقلي دلايل شتون لري چې ځینې يې په لاندې توګه بیانیږي:

لومړی نقلي دلیل

د الله تعالی د وجود د اثبات لپاره په قرآن کریم کې ډېر زيات دلیلونه ذکر شوي، لکه: الله تعالی د البقرې په سورت کې داسې فرمايي: ﴿وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ۝ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾[البقرة: ۱۶۳- ۱۶۴]

ژباړه: او ستاسې معبود يو دی، له هغه پرته بل هیڅ معبود نشته، هغه ډېر مهربان او خورا بښونکی دی. د آسمانونو او ځمکې په پیدایښت، د شپې او ورځې په اوړېدو را اوړېدو او په هغو بېړیو کې چې خلکو ته د ګټې وړ شیانو وړلو راوړلو لپاره په سمندر کې روانېږي او په هغو اوبو کې چې الله تعالی له آسمانه نازلې کړي دي، بیا پـه هغـو سـره مړه ځمکه را ژوندۍ کوي او په ځمکه کې يې هر راز ساکښ موجودات خواره کړي دي او د بادونو په لګېدو او د آسمان او ځمکې تر منځ په ابل کړی شوي وريځ کې د هغو خلکو لپاره د قدرت نښې نښانې دي چې له پوهې نه کار اخلي.

له پورتنیو مبارکو آیتونو څخه د استدلال طریقه

دا آیتونه صراحتاً دلالت کوي چې ستاسې معبود يو دی، په رحمن او رحیم سره يې ستايلی دی او د يووالي لپاره يې د مخلوقاتو څخه ډول ډول دلیلونه بیان کړي دي، دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوله هستي چې د کوم نظم او قانون څخه پيروي کوي د دې هرو مرو ناظم او چلوونکی شته، که نه، نو هر څه به ګډوډ وای.
نو پورتني آيتونه، لکه: څرنګه چې نقلي دليل حسابيږي همدا ډول عقلي دليل هم ګڼل کيږي.

فعاليت: زده کوونکي دې د الله تعالی پر وجود باندې نور نقلي دليلونه هم ذکر کړي.

د الله تعالی پر وجود باندې عقلي دليل

ډېر زيات عقلي دلايل شته چې د الله تعالی پر وجود دلالت کوي، د بېلګې په توګه: هغه واقعه چې د امام ابوحنيفه (رح) او دهري تر منځ پېښه شوې وه، د الله تعالی د وجود د اثبات لپاره تر ټولو غوره دليل دی: له دهريانو څخه څو کسه امام ابو حنيفة (رح) ته راغلل او له ده څخه يې د الله تعالی د وجود په اړه پوښتنه وکړه، (د دوی نيت د امام ابو حنيفه (رح) په شک کې اچول وو) امام ابوحنيفه (رح) ورته وويل: زه په يوه ډېر حيرانوونکي کار بوخت يم. دوی وپوښتل هغه څه کار دی؟ ابو حنيفه (رح) ورته وويل: ما ته وويل: دلته يوه کښتۍ ده چې هېڅوک پکې نشته، په خپله په سيند کې چلېږي، د سيند په غاړه درېږي، په خپله سامان باروي، بيا په خپله سيده نورو ښارونو ته ځان رسوي، هلته خپل سامانونه په خپله کښته کوي، هر شی، لکه: خرما، جامې او داسې نور توکي بېل بېل له خپلو همجنسو توکو سره ځای پر ځای کوي، هېڅ شی يو له بل سره نه ترې ګډېږي، سره له دې چې په دې کې هېڅوک نشته، نه څوک شته چې هغه وچلوي او نه څوک شته چې هغې ته لارښوونه وکړي.
دوی وويل: نو آيا ته دا خبره منې؟ دا خبره، خو له لېوني پرته بل څوک نه قبلوي، ځکه کښتۍ له لرګي څخه جوړه شوې ده، نو څرنګه به لرګی په خپله حرکت وکړي؟ څرنګه به په خپله وچلېږي؟ څرنګه به په خپله سامان بار کړي؟ په دې وخت کې امام ابو حنيفه (رح) دوی ته وويل: تاسې شخړه کوئ، په داسې حال کې چې تاسې په خپلو سترګو باندې دغه کاينات وينئ، دغه ستوري چې حرکت کوي چا پيدا کړي؟ لمر او سپوږمۍ ته په دغه منظم ډول څوک حرکت ورکوي؟ دغه مخلوق چا په ځمکه کې خور کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی؟ دغه وربځ چا پیدا کړې ده؟ په پای کې دهري په پړ کېدو سره له نور بحث نـه تېـر شو او توبه یې وایستله.

همدارنګه نور ډېر عقلي دلیلونه شته چې د الله تعالی پـر وجـود دلالـت کـوي او هـر څه چې الله تعالی پیدا کړي د هغه پر وجود باندې دلیلونـه دي کله چې انسان پـه دغـو مخلوقـاتو کـې فکر او سوچ وکړي، نو وایـې: ﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴾ [آل عمران: ۱۹۱] **ژباړه:** ای زموږ پالونکیه (ربه)! دا مخلوقات تا عبث (بې حکمته او بې ګټې) نـه دي پیـدا کړي، پاکي ده تا لره (له ټولو عیبونو څخه) نو وساته موږ د دوزخ له اور څخه.

د الله تعالی ذات قدیم دی

د الله تعالی ذات قدیم دی، همېشه و او همېشه به وي، د ده د وجـود ابتـداء نـشته، پـه دې اړه الله تعـالی فرمـایي: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ﴾ [الحدید: ۳] **ژبـاړه:** همغـه لـومړی هـم دی او وروستی هم. یعني الله تعالی اول دی ابتداء نه لري او آخر دی انتهاء (پای) نه لري.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی پر وجود باندې نور عقلي دلیلونه بیان کړي.

د الله تعالی پر وجود د ایمان حکم

د الله تعالی پر وجود ایمان (باور او یقین) لرل فرض دي که څوک د الله تعالی لـه وجـود څخه منکر شي کافر دی.

پوښتنې

۱. د کایناتو له شتون څخه د خالق پر وجود څنګه دلیل نیسئ؟
۲. د الله تعالی پر وجود باندې یو نقلي دلیل ذکر کړئ.
۳. د الله تعالی پر وجود باندې یو عقلي دلیل ذکر کړئ.
٤. په الله تعالی باندې ایمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د وجود په اړه یوه مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

د الله تعالی وحدانیت (یو والی)

د ټولو مخلوقاتو پیدا کوونکی یوازې الله تعالی دی. په ذات، نومونو او صفاتو کې شریک او ساری نه لري، د هیڅ مرستې ته اړ ندی، بلکې ټول مخلوقات ده ته اړ او محتاج دي.

د توحید تعریف

توحید یو ګڼلو ته وایې او په اصطلاح کې د الله تعالی یو ګڼل توحید بلل کیږي.[1]

د تعریف شرح

د الله تعالی توحید دا معنا لري چې الله تعالی په ذات او صفاتو کې ځانګړی دی او له هغه سره ساری او شریک نشته.

د توحید ډولونه

د الله تعالی توحید په دري ډوله دی:

د ربوبیت توحید.

د الوهیت توحید.

د نومونو او صفاتو توحید.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د توحید په هکله یو له بل سره خبرې وکړي.

د ربوبیت توحید

د ربوبیت توحید په دې عقیده لرل دي چې د مخلوقاتو پیداکوونکی، رزق ورکوونکی، تدبیر نیوونکی، عزت او ذلت ورکوونکی، خیر او شر رسوونکی او په ټولو مخلوقاتو کې له اسبابو پرته متصرف او واکدار یوازې یو الله تعالی دی.

نو یوازې الله تعالی خالق او مالك دی. له اسبابو پورته مرسته یوازې له الله تعالی څخه غوښتل کیږي، په ټول عالم کې یوازې الله تعالی له اسبابو پرته تصرف کوي، مخلوقات په خلقت او پاینښت کې ټول الله تعالی ته محتاج دي، الله تعالی د عالم د نظام په چلولو کې د هیچا مرستې ته اړتیا نه لري.

1 - شرح العقيدة الطحاوية - - (۱ / ۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ربوبيت د توحيد د اثبات دليلونه

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الزمر: ٦٢] **ژباړه:** الله تعالى د هر شي هستوونکی دی، هماغه د هر شي کار ساز او چلوونکی دی.

همدا راز فرمايي: ﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا﴾ [الإسراء: ١١١] **ژباړه:** او ووايه ټوله ثنا او ستاينه هغه خدای لره ده چې هغه نه څوک په زوی ولۍ سره نيولی، نه په پادشاهۍ کې څوک شريک ورسره شته، نه يې د بې وسۍ له امله ملا تړی شته او پوره لويي يې بيان کړه.

د ربوبيت د توحيد غوښتنه دا ده چې بايد هر ډول عبادت، زاري اوفرياد، د مرستې آواز، ټول دنيوي او اخروي حاجتونه له الله تعالى څخه وغوښتل شي، ورسره د نورو متصرفينو او مرستندويانو له نيولو څخه په کلکه ډډه وشي، ځکه چې يوازې الله تعالى د هر ډول عبادت اوبندګۍ لايق دی.

همدارنګه الله تعالى فرمايي: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [الأنعام: ١٧] **ژباړه:** که الله تاته کوم تکليف در ورسوي، نو له هغه نه پرته بل څوک نشته چې تا له تکليف څخه وژغوري، که هغه ذات تا ته کومه ښيګڼه او ګټه در واړوي، نوهغه په هر څه قادر ذات دی.

په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ١٨٦] **ژباړه:** او ای پيغمبره! زما بندګان که له تا نه زما په اړه پوښتنه وکړي، نوهغوی ته ووايه چې زه ورته ډېر نژدې يم، بلونکی چې کله ما وبلي زه د هغه بلنه اورم، نو هغوی ته ښايي چې زما بلنې ته لبيک ووايي، او پر ما ايمان راوړي، ته دا خبره هغوی ته واوروه، کېدای شي چې هغوی سمه لار ومومي.

فعاليت: زده کوونکي دې د ربوبيت د توحيد د اثبات په اړه عقلي دليلونه بيان کړي.

پوښتنې

١. توحيد تعريف کړئ!
٢. توحيد په څو ډوله دی؟
٣. د ربوبيت له توحيد څخه مراد څه دی؟
٤. د ربوبيت پر توحيد باندې نقلي دليل ذکر کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوهيت توحيد

- آيا پرته له الله تعالی څخه بل څوك د عبادت وړ شته؟
- بنده بايد له چا څخه مرسته وغواړي؟
- چا ته د عجز سر ښکته کړي؟

د الوهيت تعريف

اله معبود ته وايي. الوهيت مصدر او د الله تعالی صفت دی، د الوهيت د توحيد معنا دا ده چې يوازې الله تعالی معبود دی او په معبوديت کې شريك نه لري.

د تعريف شرح

د عبادت وړ يوازې الله تعالی دی. يوازې الله تعالی ته بايد د عجز سر ښکته شي، امر يې ومنل شي او له منهياتو څخه يې ځان وژغورل شي چې دا په حقيقت کې د الوهيت توحيد دی او د عبادت توحيد هم ورته وايي.

د الوهيت توحيد

د الوهيت توحيد په دې باندې عقيده لرلو ته وايي چې يوازې الله تعالی د عبادت وړ دی.

عبادت په شرعي اصطلاح کې په دوو معناوو راغلی دی.

١. په خاصه معنا: عبادت په خاصه معنا سره له لمانځه، روژې، زکات او حج څخه عبارت دی او همدارنګه نورې هغه چارې چې موخه ورڅخه يوازې د الله تعالی امر پر ځای کول وي او عادتي چارو پورې اړه ونه لري هم د عبادت په مفهوم کې داخلې دي.
٢. په عامه معنا: عبادت په عامه معنا سره دې ته ويل کيږي چې د ژوند په ټولو ډګرونو کې يوازې د الله تعالی امر ومنل شي، که هغه عبادت په خاصه معنا سره وي، که معاملات وي، که دکورني ژوند احکام وي او که پر امنيت، سياست او اقتصاد پورې تړلي احکام وي.

يو انسان هلته موحد ګڼل کيږي چې د ژوند په ټولو ډګرونو کې د الله تعالی اطاعت وکړي او ټول هغه عادتونه او نظريات چې د اسلام له سپېڅلي دين سره مخالف وي رد کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوهیت د توحید د اثبات دلیلونه

په قرآن کریم او سنتو کې د الوهیت په توحید باندې بې شمېره دلیلونه شته چې یو څو یې په لاندې توګه بیانېږي.

قرآن کریم: الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ۲۵۵] **ژباړه:** له الله، (هغه) ژوندي ابدي ذات پرته چې ټول کائنات یې تنظیم کړي دي، بل هیڅ خدای نشته.

په یو بل مبارک آیت کې الله تعالی فرمایي: ﴿ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ [الكهف: ۱۱۰] ژباړه: اې پیغمبره! ووایه چې زه یوازې ستاسو په څېر انسان یم، او ما ته وحي کېږي چې ستاسې معبود یو الله (ج) دی.

الله تعالی د الاخلاص په سورت کې فرمایي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۞ اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ [الإخلاص: ۱، ۲]

ژباړه: اې پیغمبره! ووایه چې الله تعالی یو دی، الله تعالی بې نیازه دی چا ته اړ نه دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمایلي دي: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ [البقرة: ۲۵۶]

ژباړه: د دین په چارو کې څه زور او مجبورول نشته، سمه خبره له غلطو مفکورو څخه جلا کړای شوې ده، اوس چې څوک له کوم طاغوت نه منکر شي او پر الله ایمان راوړي هغه یوه داسې کلکه اسره ونیوله چې هېڅکله ماتېدونکې نه ده.

د طاغوت تعریف: طاغوت هغه چا ته ویل کېږي چې د الله تعالی په مقابل کې یې پیروي کېږي، که هغه انسان وي او که بتان.

په یوه حدیث شریف کې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: عَنْ عَدِيِّ بن حَاتِمٍ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: "يَا عَدِيُّ اطْرَحْ هَذَا الْوَثَنَ مِنْ عُنُقِكَ"، فَطَرَحْتُهُ، فَانْتَهَيْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ بَرَاءَةٍ، فَقَرَأَ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾[التوبه: ۳۱] حَتَّى فَرَغَ مِنْهَا، فَقُلْتُ: إِنَّا لَسْنَا نَعْبُدُهُمْ، فَقَالَ: "أَلَيْسَ يُحَرِّمُونَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فَتُحَرِّمُونَهُ وَيُحِلُّونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ، فَتَسْتَحِلُّونَهُ؟"قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: "فَتِلْكَ عِبَادَتُهُمْ"[1] **ژباړه:** عدي بن حاتم رضي الله تعالی عنه وایي چې زه رسول الله صلی الله علیه

---

۱ المعجم الكبير للطبراني - (۱۲ / ۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسلم ته راغلم او زما په غاړه کې له سرو زرو څخه جوړ شوی صلیب ځوړند و، رسول الله صلی الله علیه وسلم راته وفرمایل: ای عدي! له غاړې څخه دې دغه بت ایسته کړه ما هغه بوت ایسته کړ، وروسته بیا زه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورغلم چې ده مبارک د براءت مبارک سورت تلاوت کاوه، نو دا آیت یې تلاوت کړ: ((دوی خپل عالمان او روحانیون له الله (ج) پرته خپل (خدایان) نیولي دي)) کله چې له تلاوت څخه فارغ شو، نو ما ورڅخه پوښتنه وکړه او ومې ویل: موږ خو د دوی عبادت نه کولو؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: آیا دوی به د الله تعالی حرام کړي شیان نه حرامول، تاسو به هغه شیان حرام ګڼل؟ دوی به د الله تعالی حرام کړي شیان نه حلالول چې بیا به تاسو هغه حلال ګڼل؟ ما ورته وویل همداسې خو وو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: همدا د دوی عبادت کول دي.

حدیث شریف: د الله تعالی د الوهیت په توحید باندې ډېر زیات شمېر مبارک احادیث دلالت کوي چې د هغو له جملې څخه موږ دلته د جابر بن عبد الله ﷺ روایت شوی حدیث ذکر کوو: رسول الله ﷺ په حج کې تلبیه په لوړ آواز ویل کړه: « لَبَّيْكَ، اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ، وَالنِّعْمَةَ لَكَ، وَالْمُلْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ ». **ژباړه:** په طاعت ولاړ یم تاته، اې الله (ج) په هغه څه کې چې تا پر موږ نازل کړي، ستا اطاعت کوو، ای هغه ذاته چې شریک او ساری نه لرې ستا اطاعت کوو، یقیناً چې ټولې ستاینې او نعمتونه یوازې تا لره دي او پاچاهي هم یوازې ستا ده، نشته شریک او سیال تا لره.

په همدې حدیث شریف کې جابر بن عبد الله ﷺوایي: کله چې رسول الله ﷺ د صفا غونډۍ ته وخوت، مخ یې کعبې ته کړ، داسې یې وفرمایل: «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ »[1] **ژباړه:** له الله تعالی پرته بل برحق معبود نشته، الله یو دی شریک نه لري، د عالم پاچاهي یوازې ده لره ده، غوره صفتونه ټول ده لره دي او دی په هر څه توانمن دی. له الله تعالی پرته بل برحق معبود نشته، هغه یو دی، خپله وعده یې پوره کړه (د مکې په فتحه کې، د کفارو په ماتولو او داسې نورو کې) یې د خپل بنده مرسته وکړه او په یوازې ذات یې کفري لښکرو ته ماتې ورکړه.

---

١ – صحیح مسلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقلي دليل: هرهغه څوك چې د الله تعالی په ربوبيت باور لري او وايي چې يوازې الله تعالی د دې مخلوق پيدا کوونکی او تدبير کوونکی دی، بل هېڅوك نه شي کولای چې څه شی پيدا کړي، يا چا ته ګټه او يا زيان ورسوي، نو لازمه ده چې په دې هم اقرار وکړي چې يوازې همدغه ذات د بندګۍ مستحق هم دی، بايد يوازې د ده بندګي وشي او يوازې د ده شکر ادا شي، د شيانو په تحليل او تحريم کې يوازې د ده اوامرو ته غاړه کېښودل شي.

فعاليت: زده کوونکي دې د الوهيت د توحيد په هکله څو نور دليلونه ذکر کړي.

د الوهيت د توحيد حکم

د الله تعالی د الوهيت په توحيد باندې ايمان او باور لرل فرض او منکر يې کافر دی.

پوښتنې

۱. الوهيت تعريف کړئ!
۲. د الوهيت توحيد څه ته وايي؟
۳. د الله تعالی د الوهيت د توحيد لپاره دليلونه ذکر کړئ!
٤. طاغوت تعريف کړئ.
۵. د الله تعالی د الوهيت د توحيد حکم څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د الوهيت د توحيد په اړه يوه مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی نومونه او صفات

الله تعالی د ښکلو نومونو خاوند دی، د الله تعالی په نومونو باندې په اجمالي توګه باور درلودل، د اسلامي عقیدې برخه ده او که څوک په تفصیلي توګه وربانديې وپوهیږي، الفاظ يې ياد کړي او په معنا يې ځان پوه کړي، نو د ستر اجر وړ ګرځي.

د نومونو او صفاتو تعریف

اسماء د اسم جمع ده، اسم نوم ته وايي، د الله تعالی اسماء هر هغه لفظ ته ویل کیږي چې په قرآن کریم او سنتو کې يې یادونه شوې وي او د الله تعالی په ذات دلالت وکړي، لکه: رحمان، رحیم، غفور، ودود او داسې نور.

صفات د صفت جمع ده، د الله تعالی صفات هغه د کمال معاني دي چې الله تعالی خپل ځان په قرآن کریم کې وربانديې ستایلی او د الله رسول په هغو، په خپلو ویناوو سره موصوف کړی وي، لکه: د علم، قدرت او ارادې صفتونه.

د نومونو ډولونه

د الله تعالی نومونه په دوه ډوله دي:

۱ـ ذاتي نوم چې یوازې د الله تعالی په ذات دلالت کوي، هغه د (الله) کلمه ده.

۲ـ صفتي نومونه چې د الله تعالی په ذات او صفت دواړو دلالت کوي، لکه: قادر، علیم، حکیم، سمیع او بصیر.

د صفتي نومونو او صفاتو تر منځ توپیر

د الله تعالی صفتي نومونه د هغه له صفاتو سره په معنا او شمېر کې توپیر لري:

لومړی: په معنا کې توپیر: لکه: پورته چې بیان شو صفتي نومونه د الله تعالی په ذات دلالت کوي سره له یو صفته، ځکه دا هر یو نوم د الله تعالی په ذات او په هغه پورې په قایم یو صفت دلالت کوي چې قادر په قدرت، علیم په علم، حکیم په حکمت، سمیع په سمع او بصیر په بصر د الله تعالی له ذات سره یو ځای دلالت کوي، نو صفتي نوم په ذات او صفت دواړو دلالت کوي او صفت په یو خیزدلالت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم په شمېر کې توپير: د الله تعالى صفات د هغه له نومونو څخه زيات دي، ځکه هر صفتي نوم يو صفت په ځان کې لري، ځيني صفات د الله تعالى په افعالو پورې اړه لري، د افعالو نهايت او پای نشته، د بېلګې په توګه: اخذ (نيول)، تسخير (تابعدار ګرځول)، امساك (بندول) او بطش (راګيرول، او حمله کول) او داسې نور د الله تعالى صفتونه دي، ځکه دا افعال په قرآن کريم کې الله تعالى ته ثابت دي، [1] خو الله تعالى ته موږ د دې صفاتو پر بنسټ د آخِذ، مُسَخِّرْ، مُمْسِكْ او باطِشْ نومونه نه شو ايښودلی، ځکه د الله تعالى اسماء توقيفي دي، له ځانه څوک نوم نه شي ورته ايښودلای.

د الله تعالى د نومونو د اثبات دلايل

الله تعالى د ښو نومونو خاوند دی، د اثبات لپاره يې په قرآن کريم او نبوي احاديثو کې ډېر زيات دلايل شته چې په لنډه ډول دلته ځيني له هغو څخه ذکر کيږي.

قرآن کريم

الله تعالى په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ [الأعراف: ۱۸۰]

ژباړه: او د الله تعالى ډېر ښه نومونه دي، نو په هماغو يې و بولئ، هغه خلك پرېږدئ چې د ده په نومونو کې کوږوالی کوي، دوی چې څه کوي د هغو بدله به مومي.

الله تعالى په بل مبارك آيت کې فرمايي: ﴿ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى﴾ [الإسراء: ۱۱۰] **ژباړه:** ورته ووايه: الله را وبولئ يا رحمان، هر يو چې رابولئ، نو د (الله) هغه ډېر ښه ښه نومونه دي.

دغه مبارك آيت دا په ډاګه کوي چې د الله تعالى نومونه ثابت دي او ټول په يوه الله تعالى دلالت کوي.

حديث شريف

په يوه مبارك حديث شريف کې داسې راغلي دي: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَقَدْ سَأَلَ اللَّهَ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى وَإِذَا دُعِيَ

---

۱ الله تعالى فرمايي: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ (البقرة : ۶۳)، ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ﴾ (الحج : ۶۵)، ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ﴾ (الدخان: ۱۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِهِ أَجَابَ» ([1]) **ژباړه:** رسول الله ﷺله یوه سړي ښخه واورېدل چې ویل یې: یا الله زه له تا ښخه سوال کوم، ځکه ته الله یې، یو یې، بې نیازه یې، هغه ذات چې هېڅوک یې نه دي زېږولي، او نه خو له چا زېږېدلی او نه یې څوک سیال شته. د دې خبرو له اورېدو وروسته نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: یقیناً چې دغه سړي له الله تعالی ښخه د ده په هغه لوی نامه سره سوال وکړ چې که په دغه نوم سره سوال ورڅخه وشي ورکوي یې او که غوښتنه ترې وشي قبلوي یې.

فعالیت

زده کوونکي دې د قرآن کریم ځینې هغه آیتونه ذکر کړي چې د الله تعالی نومونه پکې ذکر شوي دي.

د الله تعالی د نومونو حکم

د الله تعالی په ټولو هغو نومونو چې په قرآن کریم او یا د نبي کریم صلی الله علیه وسلم په مبارکو صحیحو احادیثو کې راغلي دي، ایمان راوړل فرض دي.

د الله تعالی د نومونو او صفاتو په هکله د اهل سنت او جماعت تګلاره

په دې هکله دوه مطلبونه د بیان وړ دي.

۱ـ اهل سنت والجماعت ټول هغه نومونه او صفات چې الله تعالی ځان ته ثابت کړي یا پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورباندې ستایلی، الله تعالی ته ثابت ګڼي، هیڅ ډول تعطیل، تحریف، تمثیل او تکییف نه پکې کوي، په دې توګه چې معطل او بې معنا یې نه ګڼي، معناوې یې بل لور ته نه اړوي، مثالونه نه ورته بیانوي او له څرنګوالي ښخه یې خبرې نه کوي.

الله تعالی فرمایي: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشورى: ۱۱] **ژباړه:** د هغه په څېر هېڅ شی نشته او هغه اورېدونکی او لیدونکی دی. د دې آیت په لومړۍ برخه کې تمثیل او تکییف او په دویمه برخه کې یې تعطیل او تحریف نفي شوی دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د نومونو او صفاتو په هکله د اهل سنت و الجماعت تګلاره بیان کړي او له پورتني آیت ښخه دې د استدلال طریقه ذکر کړي.

---

۱ – رواه احمد في مسنده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ د الله تعالی نومونه توقيفي دي، په دې توګه چې تړول له قرآن کريم او حديثونو څخه اخيستل شوي، څوک نشي کولای چې الله تعالی ته له ځانه نوم کېږدي، البته د الله تعالی د نومونو ژباړه نورو ژبو ته علما د خلکو د پوهې لپاره روا بولي، لکه: رب ته چې په پښتو کې څښتن او په فارسي کې خدا ويل کېږي، نو په عقل سره الله تعالی ته نوم نشي اېښودل کېدای ځکه الله تعالی فرمايلي: ﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَاناً وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لا تَعْلَمُونَ ﴾ [الأعراف: ۳۳]

ژباړه: ورته ووايه: زما رب خو ښکاره او پټ بې حيا کارونه حرام کړي، ګناه، په ناحقه تېرى، دا چې له الله سره هغه څه شريک و ګڼئ چې د هغه په هکله يې څه سند نه دى را نازل کړى او دا چې په الله پورې داسې څه ووايئ چې تاسې پرې نه پوهېږئ.

د الله ﷻ پر نومونو او صفاتو ځان پوهول له بندګانو سره د الله ﷻ په پېژندلو کې مرسته کوي، او همدارنګه له الله ﷻ سره د مينې او تقوا د زيات والي لامل کيږي.

پوښتنې

۱. د نومونو او صفاتو تعريف بيان کړئ.
۲. د الله تعالی نومونه په څو ډوله دي؟
۳. آيا د الله تعالی د نومونو او صفاتو تر منځ توپير شته؟
٤. د الله تعالی د نومونو د اثبات دلايل بيان کړئ.
۵. د الله تعالی د نومونو حکم بيان کړئ.
٦. د الله تعالی د نومونو په هکله د اهل سنت و الجماعت تګلاره بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د قرآن کريم ځينې هغه آيتونه وليکي چې په هغې کې د الله تعالی نومونه ذکر شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د الله تعالی د نومونو شمېر او د صفتونو ډولونه

په تېر لوست کې مو د الله تعالی د نومونو او صفاتو د تعریف او د اثبات د دلایلو په اړه یو څه زده کړل. په دې لوست کې د الله تعالی د نومونو د شمېر او صفاتو د ډولونو په اړه معلومات ترلاسه کوو.

د الله تعالی د نومونو شمېر

د الله تعالی د نومونو یادونه په قرآن کریم او نبوي حدیثوکې شوې ده:

- **قرآن کریم:** الله تعالی فرمايي: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۞ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۞ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ۞﴾ [الحشر: ۲۲ - ۲٤]

ژباړه: الله ج هغه ذات دی چې له هغه پرته بل هېڅ معبود برحق نشته، په پټه او په ښکاره هر څه باندې پوهېدونکی، همغه رحمن او رحیم دی. الله هغه ذات دی چې له هغه پرته کوم معبود برحق نشته، هغه باچا دی، ډېر مقدس، له ټولو عیبونو څخه سالم، امان ورکوونکی، ساتونکی، په ټولو برلاسی. په زوره د خپل حکم نا فذوونکی او د لويې ښبنتن، لويې کوونکی، پاک دی الله له هغه شرک نه چې خلک يې کوي، الله هغه ذات دی چې د هستونې پلان جوړوونکی د هغه نافذوونکی او د هغه سره سم صورت جوړوونکی دی، د هغه ډېر غوره نومونه دي هر څه چې په آسمانونو او ځمکه کې دي، د هغه په پاکۍ سره ستاينه کوي او هغه برلاسی او حکمت والا دی.

فعالیت: په پورتنیو آیتونو کې د الله تعالی ذکر شوي نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حديث شريف: په حديث شريف كې راغلي: **عن ابي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال:** (**إن لله تسعة وتسعين اسماً –مائة إلا واحداً– من أحصاها دخل الجنة**[1]) ژباړه: يقينا د الله تعالى (۹۹) نهه نوي نومونه دي، ـ يو كم سل ـ چا چې وشمارل (حفظ يې كړل) جنت ته به ننوزي.

ځينو پوهانو د قرآن كريم په مختلفو برخو كې د الله تعالى ذكر شوي نومونه سره راټول كړي او همدا نه نوي ورځخه جوړ شوي دي.

خو سمه وينا داده چې د الله تعالى نومونه په نه نوي كې منحصر نه دي، بلكې د الله تعالى نومونه له دې پرته نور هم ډېر دي.

په حديث شريف كې عبد الله بن مسعود رضي الله عنه له رسول الله ﷺ څخه روايت كړى: «مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ وَحَزَنٌ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي وَنُورَ صَدْرِي وَجِلَاءَ حُزْنِي وَذَهَابَ هَمِّي إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَمَّهُ وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا» (۲)

ژباړه: هېڅكله يو بنده چې خواشينتوب يا غم ورته رسيدلى وي دا كلمات نه وايي مگر خفگان او غم يې الله تعالى لرې كوي او پر ځاى يې خوښي وركوي: اې الله زه ستا بنده او ستا د بنده او مينځې زوى يم، زما تندى ستا په لاس كې دى، زما په هكله ستا حكم نافذ اوقضا دې عادلانه ده، زه له تا څخه ستا په هر هغه نامه سوال كوم چې ځان دې پرې نوملى، يا دې په خپل كتاب كې نازل كړى، يا دې خپل كوم مخلوق ته ورښودلى، يا دې د هغه پوهه يوازې له ځان سره په علم غيب كې ساتلې چې ته دا قرآن زما د زړه سپرلى، د سينې رڼا، د خواشينتوب لرې كوونكى او د خفگان له منځه وړونكى وگرځوې.

نو له دې وينا څخه چې رسول الله فرمايي: (او يا دې د هغه پوهه يوازې له ځان سره په علم غيب كې ساتلې)، څرگندېږي چې الله تعالى نور نومونه هم لري چې له ده پرته بل څوك ورباندې نه پوهېږي.

---

١ متفق عليه، بخاري: ۲۵۸۵ شمېره حديث، مسلم: ۲۶۷۷ شمېره حديث.

٢ د احمد مسند ۷ ټوك ۳۴۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی په نومونو او صفاتو د ایمان ګټې

۱ـ د الله تعالی پېژندنه، هغه څوك چې د الله تعالی نومونه او صفات وپېژني، د الله تعالی په هکله يې معرفت زياتيږي، په الله تعالی باندې يې ايمان پخيږي، او د توحيد عقيده يې پياوړې کيږي.

۲ـ په اسماء حسنی سره د الله تعالی ستاينه، په ذکر کې له غوره ډولونو څخه ده: الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ [الاحزاب: ۴۱] اې مؤمنانو! الله ياد کړئ په کثرت سره.

۳ـ له الله تعالی څخه د ده د نومونو په وسيله غوښتنه او دعا کول، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا﴾ او الله تعالی لره غوره نومونه دي نو په هغو سره يې راوبولئ.

۴ـ د دنيا او آخرت نېکمرغي.

د الله تعالی د صفتونو ډولونه

د الله تعالی صفتونه په دوه ډوله دي: ۱- ذاتي صفتونه ۲- فعلي صفتونه

۱- ذاتي صفتونه هغو صفتونو ته ويل کيږي چې الله تعالی يې په ضد نه موصوفيږي، دغه صفتونه د الله تعالی له ذات سره لازمي دي او هيڅکله له الله تعالی څخه نه جلا کيږي. د الله تعالی ذاتي صفتونه له قدرت، ارادې، سمع، بصر، علم، حيات او کلام څخه عبارت دي.

۲- فعلي صفتونه: هغو صفتونو ته ويل کيږي چې الله تعالی يې په ضد موصوفيږي، لکه: رحمت چې ضد يې غضب دی.

د الله تعالی فعلي صفتونه ډېر زيات دي، خو موږ دلته د بېلګې په ډول يو څو ذکر کوو: تخليق (پيداکول)، ترزيق (رزق ورکول)، احياء (ژوندي کول)، اعزاز (عزت ورکول) او داسې نور.

فعاليت: زده کوونکي دې د ذاتي او فعلي صفتونو تر منځ توپير بيان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني

١. د الله تعالی د نومونو شمېر څومره دی؟
٢. د الله تعالی د نومونو په هکله د قرآن کريم څو مبارک آيتونه ذکر کړئ.
٣. د الله تعالی د نومونو په هکله د نبي کريم ﷺ يو مبارک حديث ذکر کړئ.
٤. د الله تعالی په نومونو او صفاتو باندې د ايمان ګټې بيان کړئ.
٥. د الله تعالی صفات په څو ډوله دي؟
٦. د الله تعالی ذاتي صفات څو دي؟
٧. د الله تعالی فعلي صفات تعريف کړئ.
٨. د الله تعالی د فعلي صفاتو يو څو مثالونه بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د نومونو او صفتونو په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالى ذاتي صفتونه (۱)

قدرت او اراده

– قدرت او اراده د الله تعالى له كومو صفتونو څخه دي؟
– آيا الله تعالى د قدرت او ارادې په ضد سره موصوف كېداى شي؟

د قدرت تعريف

قدرت له هغه صفت څخه عبارت دى چې له امله يې يو څوك توانيږي چې د خپلې ارادې سره موافق كوم كار تر سره كړي او يا يې پريږدي. (۱)

قدرت د الله تعالى ذاتي صفت دى، الله تعالى په هر څه باندې په خپل ازلي او قديمي قدرت سره چې د ده ازلي صفت دى، قادر دى. د ده لپاره نوى قدرت نه پيدا كيږي او په ضد سره يې چې عجز دى نه موصوفيږي.

د قدرت د اثبات دلايل

الله تعالى په قرآن كريم كې فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقرة: ۱۰۹]

ژباړه: يقيناً الله تعالى په هر څه قادر دى.

الله تعالى په يو بل مبارك آيت كې فرمايي: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾ [فاطر: ٤٤]

ژباړه: هېڅ شى د الله تعالى ببوسې كوونكى نه دى، نه په آسمانونو او نه په ځمكه كې، هغه پر هر څه پوهيږي او په هر څه باندې قدرت لري.

د الله تعالى د قدرت پر صفت د ايمان حكم

د الله تعالى د قدرت پر صفت باندې ايمان راوړل فرض دي.

فعاليت: زده كوونكي دې د الله تعالى د قدرت د صفت په اړه يو له بل سره خبرې وكړي.

۲ – د ارادې تعريف

د يو كار په پايلو كې له ښه غور او فكر كولو وروسته د هغه كار د كولو او يا پرېښودلو قوي عزم او قصد ته اراده ويل كيږي. (۲)

---

۱ – التعريفات – (۱ / ۲۲۱)

۲ – الفروق اللغوية – (۱ / ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده او مشيت د الله تعالی ذاتي صفت دی، هېڅ شی د الله تعالی له ارادې پرته نه شي پيدا کېدای، بلکې هر شی که کوچنی وي او که لوی، که خير وي او که شر، ګټه وي او که نقصان، ايمان وي او که کفر او داسې نور ټول د الله تعالی په ارادې سره پيدا کېږي، که ټول مخلوقات يو ډېر واړه شي ته د حرکت ورکولو لپاره را ټول شي، د الله تعالی له ارادې څخه پرته حرکت نشي ورکولای او الله تعالی د دې صفت په ضد سره چې مجبورتيا ده نه موصوفيږي.

د ارادې د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ [البروج: ١٦].

ژباړه: الله تعالی ښه سرته رسوونکی د هغه څه دی چې اراده يې وکړي.

الله تعالی په بل مبارک آيت کې فرمايي: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥].

ژباړه: الله تعالی تاسې ته د آسانی اراده لري او په تاسې باندې د سختی اراده نه لري.

الله تعالی په يو بل مبارک آيت کې فرمايي: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [يس: ٨٢] **ژباړه:** هغه خو چې کله د يوه شي اراده کوي، نو د هغه کار همدومره دی چې ورته حکم وکړي چې شه او هغه کيږي.

عقلي دليل

که چېرې الله تعالی د خپلې ارادې خاوند نه وای، نو بيا خو به د بل چا تر امر لاندې وای او د بل چا تر امر لاندې والی د الله تعالی په حق کې نقص دی او نقص د الله تعالی په حق کې باطل دی، همدارنګه که چېرې الله تعالی د بل چا تر امر لاندې شي، نو بيا په قدرت سره نه موصوفيږي، ځکه قدرت تر هغه شي پورې تعلق نيسي کوم پورې چې اراده تعلق نيسي، نو ثابته شوه چې الله تعالی مريد دی او اراده د الله تعالی ازلي صفت دی.

د الله تعالی د ارادې په صفت د ايمان حکم

د الله تعالی د ارادې په صفت باندې ايمان راوړل فرض دی.

د ارادې ډولونه

د اهل سنت و الجماعت علماوو اراده په دوه ډوله وېشلې ده.

لومړی: قدري او کوني اراده.

دويمه: امري او شرعي اراده.

١. **کوني اراده:** دا اراده د مشيت سره مرادفه ده، ټولو موجوداتو ته شامليږي، نو هر هغه څه چې منځ ته راځي، ټول د الله تعالی په اراده سره پيدا کيږي. دا اراده د الله تعالی په دې قول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ثابته شوې ده چې فرمايي: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ﴾ [الأنعام: ١٢٥]

ژباړه: چا ته چې الله تعالی د لارښوونې اراده وکړي، د هغه سينه د اسلام لپاره پرانيزي او چا ته چې په ګمراهۍ کې د غورځولو اراده وکړي، د هغه سينه تنګوي او داسې فشار پرې راولي چې (څنګه د اسلام تصور په ذهن کې را ګرځوي نو) داسې ورته معلوميږي ته به وايې په سختۍ سره د آسمان لوري ته خيژي.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ [البقرة: ٢٥٣]

ژباړه: خو الله تعالی چې څه غواړي هغه کوي.

٢. **ديني او شرعي اراده:** له دې ارادې سره مينه او رضا لازمه ده، څنګه الله تعالی فرمايي: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥]

ژباړه: الله تعالی پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل نه غواړي.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائدة: ٦]

ژباړه: الله تعالی نه غواړي چې ژوند درباندې تنګ کړي، هغه خو غواړي چې تاسې پاک او سوتره کړي او خپل نعمت پر تاسې پوره کړي، ښايي چې تاسې شکر ويستونکي شئ.

فعاليت: زده کوونکي دې د ارادې د ډولونو په هکله يو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١- قدرت څه ته ويل کيږي؟

٢- د الله تعالی د قدرت د اثبات دلايل ذکر کړئ.

٣- د الله تعالی د قدرت په صفت د ايمان حکم څه دی؟

٤- اراده څه ته ويل کيږي؟

٥- د الله تعالی د ارادې د اثبات دلايل ذکر کړئ.

٦- د الله تعالی د ارادې په صفت د ايمان حکم بيان کړئ.

٧- د الله تعالی اراده په څو ډوله ده؟ بيان يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دوو صفتونو (قدرت او ارادې) په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالى ذاتي صفتونه (۲)

سمع، بصر، علم او حیات

- آیا تاسو پوهېږئ چې سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی صفتونه دي؟
- سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
- آیا الله تعالی د نوموړو صفتونو پر ضد ستایل کېږي؟

سمع

د سمع تعریف

سمع په عربي ژبه کې له هغه قوت څخه عبارت دی چې آوازونه پرې اورېدل کېږي، خو دلته له سمعې څخه د الله تعالی هغه ذاتي صفت مراد دی چې الله تعالی خپل ځان ته په قرآن کریم کې ثابت کړی او موږ یې په کیفیت نه پوهېږو.

سمع د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی ټول آوازونه، په خپلې ازلي سمعې سره چې دده ازلي صفت دی اوري، خو موږ یې په کیفیت نه پوهېږو، ډېر خفي شی هم د الله تعالی له سمعې (اورېدلو) څخه نه شي پټېدلای، الله تعالی د دې صفت په ضد سره چې کوڼوالی دی نه موصوفیږي.

بصر

د بصر تعریف

بصر د لیدلو هغه قوت دی چې په سترګو کې وجود لري او په هغه سره شکلونه، رنګونه، روښنایی، تیارې او داسې نور لیدل کېږي، خو دلته له بصر څخه د الله تعالی له هغه ذاتي صفت څخه مراد دی چې الله تعالی په قرآن کریم کې د خپل ځان لپاره ثابت کړی او موږ یې په کیفیت نه پوهېږو.

بصر د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په خپل ازلي او قدیمي بصر سره چې د ده ازلي صفت دی ټول شکلونه او رنګونهویني، خو موږ یې په کیفیت نه پوهېږو، د الله تعالی له بصر (لیدلو) څخه ډېر کوچنی شی هم نشي پټېدلای او د دې صفت په ضد سره چې ړوندوالی دی نه ستایل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمع او بصر د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج: ۷۵] ژباړه: یقیناً الله تعالی اورېدونکی او لیدونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمایي: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشورى: ۱۱] ژباړه: «د کایناتو هېڅ شی هغه ته ورته نشته او هغه اورېدونکی او لیدونکی دی.»

علم.

د علم تعریف

علم هغې پوهې ته ویل کیږي چې له واقعیت سره مطابقت ولري.

علم د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په ټولو موجوداتو باندې عالم دی او د ده له علم څخه دېر واړه شیان هم نشي پټېدلای، بلکې په ښکاره او پټو ټولو شیانو باندې په خپل علم چې د ده ازلي او قدیمي صفت دی عالم دی او د دې صفت په ضد سره چې ناپوهي ده، نه ستایل کیږي.

د علم د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایلي دي: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾[لقمان: ۲۳]

ژباړه: په باوري ډول الله (ج) د سینو په پټو رازونو پوهیږي. په یو بل آیت کې الله تعالی فرمایي: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [الأنعام: ۵۹]

ژباړه: له هماغه سره د غیبو کلیګانې دي چې له هغه نه پرته بل څوک پرې نه پوهیږي، په وچه او لمده کې چې هر څه دي له ټولو څخه هغه خبر دی، له ونې څخه کومه رالوېدونکې پاڼه داسې نشته چې هغه پرې عالم نه وي. د ځمکې په تړږمی پردو کې کومه دانه داسې نشته چې هغه ورڅخه باخبر نه وي، وچ او لامده ټول په یو روښانه کتاب کې لیکل شویدي.

ژوند (حیات)

د ژوند تعریف

ژوند د مرګ ضد دی او حیات د الله تعالی ازلي او ذاتي صفت دی، الله تعالی په خپل ازلي ژوند سره حی (ژوندی) دی او د دې صفت په ضد سره چې مرګ دی نه موصوفیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیات د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایلي دي:﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ٢٥٥] **ژباړه:** الله، له الله(ج) پرته بل هیڅوک د عبادت وړ نشته، هغه الله(ج) چې ژوندی او د کارونو تنظیموونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمایي: ﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ [غافر: ٦٥] **ژباړه:** همغه تل تر تله ژوندی دی، له هغه پرته هېڅ معبود نشته، تاسې همغه وبولئ د هغه لپاره د خپل دین په خالص ګرځولو سره.

د پورتنیو صفتونو حکم

د الله تعالی د سمع، بصر، علم او ژوند په صفتونو باندې ایمان لرل فرض دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د ذاتي صفتونو په هکله په ډله ییزه توګه خبرې وکړي.

پوښتنې

١. سمع، بصر، علم او ژوند تعریف کړئ.
٢. د سمع، بصر، علم او ژوند د اثبات دلایل ذکر کړئ.
٣. د سمع، بصر، علم او ژوند د صفتونو حکم بیان کړئ.
٤. سمع، بصر، علم او ژوند د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
٥. آیا الله تعالی د نوموړو صفتونو په ضد سره موصوف کېدای شي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دغو څلورو صفتونو په اړه چې په لوست کې ولوستل شول یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

کلام د الله تعالی صفت دی

- آیا تاسو پوهیږئ چې کلام د الله تعالی صفت دی؟
- کلام د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دی؟
- آیا الله تعالی د کلام په ضد سره موصوفیږي؟

د دې پوښتنو ځوابونه به په لاندې لوست کې ولولو.

د کلام تعریف

کلام په عربي ژبه کې هغه څه ته ویل کیږي چې له حروفو او غږونو څخه مرکب شوی وي، خو دلته له کلام څخه د الله تعالی ذاتي صفت مراد دی چې هغه قدیم دی، په څرنګوالي باندې یې موږ نه پوهیږو او نفسي کلام هم ورته ویل کیږي.

د تعریف شرح

کلام د الله تعالی په ذات پورې قائم دی، په ضد سره یې چې ګونګوالی دی، نه موصوفیږي.

د کلام د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ١٦٤].

ژباړه: او له موسی (علیه السلام) سره الله تعالی په ځانګړي ډول خبرې وکړې.

همدارنګه په یو بل مبارک آیت کې الله تعالی فرمایي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ [الشورى: ٥١] **ژباړه:** او هیڅ انسان ته دا نشته چې الله ورسره و غږیږي، پرته له دې چې وحې به وي، یا له پردې ها خوا، یا کوم رسول و لیږي او هغه د ده په حکم سره څه چې غواړي وحې کړي، یقیناً هغه لوړ مرتبه حکمت والا دی.

د کلام په صفت د ایمان حکم

د الله تعالی د کلام پر صفت باندې ایمان راوړل او باور کول فرض دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کریم د الله تعالی کلام دی

قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره رالیږلی دی، قرآن کریم د ټولو آسماني کتابونو وروستنی کتاب دی. له دې کتاب څخه وروسته د قیامت تر ورځې پورې بل کتاب نه نازلیږي.

د قرآن کریم تعریف

قرآن د لغت له مخې د مصدر کلمه ده، د یو ځای کولو او تلاوت په معنا دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي:﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وقُرْآنَهُ۞ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ﴾ [القیامة: ۱۷- ۱۸]

ژباړه: بې شکه د هغه جمع کول او پر تا لوستل يې زموږ په ذمه دي، نو کله چې هغه موږ ولوست، بیا یې ته وریسي لوله.

په اصطلاح کې: قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندې په عربي ژبه نازل شوی، په صحیفو کې لیکل شوی، موږ ته په پرله پسې، پرته له کومې شبهې څخه را نقل شوی دی، تلاوت يې عبادت ګڼل کیږي، یو سل او څوارلس سورتونه لري.

په قران کریم باندې د ایمان حکم

په دې باندې یقین او باور کول فرض دي چې قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، د ده پر ذات پورې قایم دی، که څوک د قرآن کریم(د الله تعالی د کلام) له قدیم والي څخه منکر شي کافر کیږي.

د قرآن کریم نومونه

قرآن کریم په ډېرو نومونو یاد شوی دی چې ځینې يې په لاندې ډول بیانیږي:

قرآن: الله تعالی فرمایي:﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾[البقرة: ۱۸۵] د روژې میاشت هغه ده چې قرآن پکې نازل کړی شوی.

الکتاب: الله تعالی فرمایي: ﴿ ذَلِكَ الكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴾ [البقرة: ۱] **ژباړه:** دا هغه کتاب دی چې (هیڅ) شک پکې نشته، د متقیانو لپاره لارښوونه ده.

الحکیم: الله تعالی فرمایي: ﴿ تِلْكَ آيَاتُ الكِتَابِ الحَكِيمِ ﴾ [یونس: ۱] **ژباړه:** دا له حکمتونو څخه د یوه ډک کتاب آیتونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور: الله تعالی فرمايي: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُوراً مُّبِينًا﴾ [النساء: ۱۷٤]. **ژباړه:** او تاسو ته مو خرګنده رڼا نازله کړې (چې قرآن دی).

الفرقان: الله تعالی فرمايي: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ۱ آيت] **ژباړه:** هغه ذات برکتناك دی چې فرقان يې د دې لپاره نازل کړ، تر څو د ټولو خلکو لپاره د وېرې خبر ورکوونکی وي.

الروح: الله تعالی فرمايي: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحاً مِّنْ أَمْرِنَا﴾ [الشورى: ٥٢]. **ژباړه:** او په همدې توګه موږ تاته هم په خپل امر سره روح راوليږلو.

فعاليت: زده کوونکي دې د قرآن کريم نور نومونه هم ذکر کړي.

پوښتنې

۱. کلام تعريف کړئ.
۲. د کلام د اثبات دلايل ذکر کړئ.
۳. د کلام پر صفت باندې د ايمان حکم بيان کړئ.
٤. قرآن کريم تعريف کړئ.
٥. د قرآن کريم د قِدم په هکله د اهل سنتو نظر بيان کړئ
٦. پر قرآن کريم باندې د ايمان حکم بيان کړئ.
۷. د قرآن کريم نومونه له دليلونو سره ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن کريم په اړه يوه مفصله مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

پر ملائکو ایمان

په تېرو درسونو کې مو د الله تعالی پر وجود، وحدانیت، نومونو او صفاتو باندې د ایمان په اړه پوره معلومات تر لاسه کړل، په دې لوست کې په ملائکو، باندې د ایمان په اړه بحث کوو.

د ملائکو تعریف

ملائکه د ملک جمع ده، په لغت کې استازي ته ویل کیږي.

د عقایدو د علم په اصطلاح کې ملایکې د الله ﷻ هغه نوراني او لطیف مخلوق دی چې د الله ﷻ له اوامرو څخه سرغړونه نه کوي.

د تعریف شرح

ملایکې د الله تعالی له غوره مخلوقاتو څخه دي، له نور څخه پیدا شوې دي، په سترګو نه لیدل کیږي، له ټولو ګناهونو څخه پاکې او معصومې دي، په هېڅ صورت د الله تعالی له اوامرو څخه سر غړونه نه کوي، بلکې هر کار چې الله تعالی ورته وفرمایي، هغه تر سره کوي، د نارینه یا ښځینه نسبت نه ورته کېږي، په هر ډول ښکلو شکلونو سره ځانونه جوړولای کولای شي، د اوسېدلو ځای یې آسمانونه دي، له نفسي غوښتنو او شهواتو څخه پاکې دي، خوراک، څښاک او خوب نه کوي.

د ملایکو د وجود د اثبات دلایل

د ملایکو وجود او خلقت د قرآن کریم په مبارکو آیتونو او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم پر مبارکو احادیثو ثابت دی:

١. قرآن کریم: الله تعالی د قرآن کریم په مختلفو آیتونو کې د ملایکو یادونه کړې ده، لکه څرنګه چې د النجم سورت کې فرمایي: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنْثَى﴾ [النجم: ٢٧] **ژباړه**: یقیناً کوم کسان چې آخرت نه مني هغوی په پرښتو باندې د ښځینه معبودانو نومونه ږدي.

الله تعالی په یوه بل مبارک آیت کې فرمایي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [فاطر: ١] **ژباړه**: ثنا ستاینه د الله لپاره ده چې د آسمانونو او ځمکې جوړوونکی او د پیغام رسوونکو، پرښتو ټاکونکی دی. (داسې پرښتې) چې د هغو دوه دوه، درې درې او څلور څلور وزرونه دي، د هغه چې څنګه خوښه وي دخپل مخلوق په جوړښت کې زیاتوالی راولي، بېشکه هغه پر هر څه قادر دی. همدارنګه الله تعالی د النحل سورت په دویم آیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي فرمايي: ﴿يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ [النحل: ٢]. **ژباړه:** الله ﷻ دغه ملايکې او روح چې په خپل کوم بنده يې وغواړي د خپل حکم سره يې نازلوي.

٢. حديث شريف

له نبي کريم صلى الله عليه وسلم څخه د ملايکو په اړه زيات احاديث روايت شوي دي چې دلته په لنډه توګه يو حديث بيانوو: «عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا زَالَ يُوصِينِي جِبْرِيلُ بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ»[١] **ژباړه:** له حضرت عايشې رضي الله تعالى عنها څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: جبرائيل عليه السلام به ما ته تل د ګاونډي په هکله توصيه کوله تر دې چې ما ته دا ګومان پيدا شو چې يو ګاونډی به له خپل ګاونډي څخه ميراث وړي.

په ملايکو باندې د ايمان حکم

په ملائکو باندې ايمان راوړل، باور او يقين کول فرض دي، منکر يې د اسلام له کړۍ څخه وتلی ګڼل کيږي.

ملايکې له ټولو ګناهونو څخه معصومې دي

د قرآن کريم زيات شمېر آيتونه د ملايکو پر عصمت دلالت کوي، لکه: څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحريم: ٦] **ژباړه:** په هغه څه کې چې الله تعالى امر ورته کوي نافرماني يې نه کوي او هغه څه سرته رسوي چې امر ورته کيږي.

همدارنګه په يوه بل آيت کې فرمايي: ﴿يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ﴾ [الأنبياء: ٢٠]

ژباړه: شپه او ورځ تسبيح وايي لټي نه کوي.

همدارنګه نور ډېر آيتونه شته چې د ملايکو په عصمت باندې دلالت کوي چې دلته په همدې ذکر شويو آيتونو بسنه کوو.[٢]

د ملايکو صفتونه

په قرآن کريم او نبوي سنتونو کې د ملايکو ډېر زيات صفتونه ذکر شوي دي چې په لنډه توګه يې ذکر کوو.

١. ملايکې له نور څخه پيدا شوي دي.

---

١ – صحيح البخاري ت – (١٥ / ١٩٨)

٢ – المواقف للامام عضد الدين عبد الرحمن بن أحمد الإيجي، (٣ / ٤٥٣).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. ملایکې په سترګو نه لیدل کیږي، خو که چېرې دوی چاته د ځرګندېدو اراده وکړي نو لیدل یې شوني دي.

۳. ملایکې خپل ځانونه په ښو او ښکلو شکلونو سره جوړولای شي.

٤. الله تعالی ملائکې انبیاؤ ته د وحې او داسې نورو ارزښتناکو کارونو په سرته رسولو ګمارلې دي.

٥. پرته له ستونزې څخه د ځمکې او آسمان تر منځ تګ او راتګ کولای شي.

٦. ځینې ملایکې د دوو، ځینې د دریو، ځینې د څلورو او ځینې له دې څخه د زیاتو وزرونو خاوندانې دي.

۷. الله تعالی له انسانانو څخه مخکې ملایکې پیدا کړې دي.

۸. ملائکې سره له دې چې معصومې دي او تل د الله تعالی عبادت کوي، خو بیا هم له الله تعالی څخه ډېرې وېرېږي.

۹. الله تعالی ته ملایکې ډېرې نژدې او مقربې دي.

۱۰. ملائکې د خارق العادة توان خاوندانې دي.

د ملایکو دندې

ملایکو ته الله تعالی ډېر لوی لوی کارونه او دندې ورسپارلې دي، دوی ته الله تعالی دا توان ورکړی چې ورسپارل شوې دندې په ښه توګه سرته ورسوي، د ملایکو د دندو ډولونه په لاندې ډول بیانیږي.

۱. الله تعالی پیغمبرانو ته د وحې په رسولو باندې جبرائیل عليه السلام مکلف کړی دی جبرائیل عليه السلام د ټولو ملایکو څخه غوره او د الله تعالی په وړاندې معزز دی چې د (الروح الامین) په نامه سره یې یاد کړی دی.

۲. میکائیل عليه السلام ته د اورښتونو او نباتاتو د پالنې دنده ور سپارل شوې ده. میکائیل عليه السلام هم د الله تعالی په وړاندې لوړه مرتبه او لوی مقام لري، ځکه الله تعالی د جبرائیل په څنګ کې ذکر کړی دی.

۳. اسرافیل عليه السلام ته د قیامت لپاره د شپېلۍ وهلو دنده ورسپارل شوې ده.

٤. ملك الموت (عزرائیل) او د ده ملګرو ته د ارواحو د قبض کولو دنده ورسپارل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. کرام کاتبین ته د خلکو د عملونو د لیکلو دنده ورسپارل شوې ده.

٦. نکیر او منکر ته په قبر کې له مړو څخه د پوښتنو کولو دنده ورسپارل شوې ده.

په ملايکو باندې د ایمان ګټې

۱. د الله تعالی په عظمت پوهېدل.

۲. له مخلوق څخه د الله تعالی غنا، (که موږ له الله تعالی څخه سرغړونه وکړو، نو د الله تعالی نور مخلوقات شته چې د هغه عبادت وکړي او الله تعالی له دې ټولو څخه بې پروا او غني دی.

۳. له مؤمنانو سره د الله تعالی له مینه څخه خبرتیا چې دا د دې لامل کیږي چې بنده ګان د الله تعالی ډېر اطاعت او پیروي وکړي.

٤. د الله تعالی له قدرت او د ده د لښکر له قوت څخه خبرتیا، د ده په نصرت او مرسته ایمان راوړل چې دا په جهاد او دعوت کې د ثبات لامل کیږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د ملايکو د عصمت او صفتونو په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. ملايکې تعریف کړئ.

۲. ملايکې له څه شي څخه پیدا شوې دي.

۳. د ملايکو د اثبات په اړه یو څو دلیلونه ذکر کړئ.

٤. په ملايکو باندې د ایمان حکم بیان کړئ.

۵. په لنډ ډول د ملايکو صفات ذکر کړئ.

٦. په لنډ ډول د ملايکو دندې ذکر کړئ.

۷. په ملائکو باندې د ایمان څو ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملايکو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديثو
برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احادیثو اهمیت

په تېرو ټولګیو کې مو ولوستل چې حدیث د پیغمبر ﷺ د اقوالو، افعالو، او تقریراتـو څخـه عبارت دي. په دې لوست کې غواړو چې د احادیثو اهمیت وپېژنو.

۱_ حدیث د الله ﷻ وحې ده

وحې په دوه ډوله ده

یوه جلي وحې چې له قرآن کریم څخه عبارت ده، اوبله خفي وحې چې دپیغمبرﷺ له احادیثو څخه عبارت ده، ځکه چې پیغمبرﷺ به خپل اقوال او افعال د جبرائیل علیه السلام په لارښوونو ترسره کول. الله ﷻ فرمایي: ﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم: ۳، ٤].

ژباړه: او هغه {پیغمبرﷺ} له نفسي خواهش څخه تاسي ته خبرې نه کوي، بلکې دا وحـې ده چې پر هغه نازلیږي، نو حدیث چې د پیغمبرﷺ خبرې دي او هم د الله ﷻ لـه طرفـه پـر خپل پیغمبر نازله شوې وحې ده، لکـه: چـې پیغمبـرﷺ فرمـایلي دي: «أَلاَ إِنِّ أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ».[1]

ژباړه: ځان پوه کړئ! بیشکه ماته کتاب (قران کریم) راکړل شوی، د هغه پـه څېـر نورڅـه هم راکړل شوي دي (یعني احادیث) په همـدې بنـاء دپیغمبـر ﷺ احادیـث دالله ﷻ خفـي وحې ده.

۲ـ دپیغمبرﷺ پیروي.

لکه: څرنګه چې دقرآن کریم د لارښوونو پیروي پرمسلمانانو فرض ده، همداسـې دپیغمبـر ﷺ د سنتونو، او احادیثو پیروي هم پرمسلمانانو لازمه ده، ځکـه د الله ﷻ پیـروي د رسـول اللهﷺ په پیروۍ کې نغښتې ده، لکه: څرنګه چـې د الله ﷻ مینـه دپیغمبـرﷺ پـه مینـه پـورې تړلې ده. نو څوک چې دپیغمبر ﷺ تابعداري اوپیروي نه کوي او د الله ﷻ نژدیوالی په بله لاره کــې لټــوي، هېڅکلــه خپــل مــرام تــه نــه شــي رســیدای. الله ﷻ فرمــایي: ﴿قُلْ إِن كُنتُم تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ. . . ﴾ [آل عمران: ۳۱]

ژباړه: ورته ووایه اې پیغمبره! که چېرې په رښتیا د اللهﷻ سره مینه کـوئ، نـو زمـا پیـروي وکړئ، الله به هم درسره مینه وکړي.

۱– ۱ سنن أبي داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز پیغمبرﷺ فرمايي: «مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فقد عصى الله» [۱]

ژباړه: چاچې زما پیروي وکړه په حقیقت کې یې دالله ﷻ پیروي وکړه، اوچاچې زما نافرماني وکړه هغه د الله ﷻ نافرماني وکړه.

دپيغمبرﷺ داقوالو، افعالو، اوکړنوڅخه سرغړونه لويه بد مرغي، اوګمراهي ده.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [النساء: ١١٥]

ژباړه: اوڅوک چې د رسولﷺ څخه سر غړونه کوي، وروسته له هغې چې سمه لار ورته څرګنده شي، د مؤمنانو له لارې څخه پرته بله لاره خوښه کړي، نو هماغه لورې ته به يې وروګرځوو چې ده ورته مخه کړې ده، دوزخ ته به يې ورننباسو او هغه دورتلو بد ځاى دى.

همدا راز پیغمبرﷺ فرمايلي دي: «تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ» [۲]

ژباړه: ما ستاسې لپاره دوه اساسه پريښي دي چې هېڅکله به ګمراه نه شئ، څو پورې چې تاسې پر هغې منګولې لګولې وي چې يو د الله ﷻ کتاب او بل د الله ﷻ د رسول سنت دي.

د پيغمبرﷺ پيروي دا ده چې د هغه وېناوې ومنل شي، لارښوونې يې عملي شي، د ژوند په ټولو برخوکې د هغه دسيرت پيروي وکړل شي او د هغه پر وېناوو د هيچا وينا غوره ونه ګڼل شي.

۳ـ حدیث دقرآن کريم شرحه ده

پيغمبرﷺ په خپلو اقوالو، افعالو او تقريراتو سره قرآن کريم تفسير اوشرحه کړې دى.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ. . . ﴾ [النحل: ٤٤]

ژباړه: اونازل کړى مو دى تاته ذکر { قرآن کريم } د دې لپاره چې ته بيان کړې خلکوته هغه لارښوونې چې دوى ته رالېږل شوي دي.

---

١ – البخاری.

٢ – موطأ امام مالك

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې امله که څېړې دقرآن کريم په ځينو آيتونوکې اجمال پروت و د پيغمبرﷺ په احاديثو کې د هغې توضيح او تفسير بيان شوی دی، لکه: چې الله ﷻ فرمايلي دي:
﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ [البقرة: ٨٣]

ژباړه: لمونځ قايم کړئ. پيغمبرﷺ په خپلو احاديثو سره د لمانځه د درولو طريقه، د رکعتونو شمېر، او د لمانځه وختونه په ځانګړې ډول بيان کړي دي.

۴ـ احاديث دشريعت دويم اصل اومصدر دی

په شريعت کې ځينې حکمونه له قرآن کريم څخه ثابت دي، خوځينې نور يې د پيغمبرﷺ په احاديثو ثابت شوي دي، لکه: په ميراث کې دجدې (نيا) شپږمه برخه، دکافر او مسلمان ترمنځ له يوبل څخه د ميراث د نه وړلو حکم، دکورنيو خرو د غوښو خوړلوحرمت، د سرسايې وجوب، د ځينو وحشي ژوو حرمت او داسې نور.

کوم احکام چې په احاديثو ثابت دي دهغو حيثيت دقرآن کريم دحکمونو په څېردی الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ [الحشر: ٧]

ژباړه: او څه چې پيغمبر تاسې ته درکړي هغه واخلئ، او له کوم شي څخه چې يې منعه کړي ياستئ مه يې کوئ. د پيغمبرﷺ احاديث د بې شمېره ټولنيزو، اقتصادي، سياسي، اخلاقي، اوحقوقي مسايلو دويم مصدر دی.

۵ـ داحاديثو يادول

حديث يادول خورا لوی فضيلت لري، پيغمبرﷺ هغه چاته چې احاديث په يادو يادوي، وربانديې عمل کوي، د عزت او لوی مقام دعا کړې ده او فرمايلي يې دي: «نَضَّرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَحَفِظَهُ حَتَّى يُبَلِّغَهُ...» (۱)

ژباړه: الله ﷻ دې تر او تازه لري هغه شخص چې زموږ حديث واوري، بيا يې ياد کړي او هم يې نورو ته ورسوي.

فعاليت:

زده کوونکي دې په ډله ييزه توګه ځينې هغه احاديث له يادو ووايې چې په تېرو ټولګيو کې يې ياد کړي وو.

---

۱ – سنن أبي داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱. د خفي وحې په اړه دقرآن کريم دليل ذکرکړئ.
۲. احاديث د قرآن کريم شرحه ده دا څه معنالري؟ څرګند يې کړئ.
۳. دشريعت اصول او مصادر کوم کوم دي؟ نومونه يې واخلئ.
٤. داحاديثو يادول څه فضيلت لري؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو ټکو په نظر کې نيولو سره په خپلو کتابچو کې د حديثو د اهميت پـه اړه يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوولسم لوست

په چارو کې تدبير

عن أنس رضى الله عنه أن رجلا قال للنبي ﷺ: أوصني يا رسول الله ! فقال له النبي ﷺ: (خُذِ الأَمْرَ بالتَّدْبِيرِ فإِنْ رَأَيْتَ في عاقِبَتِهِ خَيْرًا فأمْضِ وإِنْ خِفْتَ غَياً فأمسِكْ). [شعب الإيمان للبيهقي]

د راوي پېژندنه

انس بن مالك بن نضر ابوحمزه انصاري خزرجي رضي الله عنه پوره لس کاله د رسول الله ﷺ په خدمت کې تېرکړي وو او په کوچنيوالي کې د بدر په غزا کې شريک شوی. په لمانځه کولو کې رسول الله ﷺ ته ډېر ورته و. انس بن مالک يو له هغو صحابه وو څخه دی چې زيات شمېر حديث يې روايت کړي دي. له ده څخه د روايت شويو احاديثو شمېر څه دپاسه دوه زره اودوه سوو احاديثو ته رسيږي. دپيغمبر ﷺ له وفات څخه وروسته دجهاد او فتوحاتو په دوره کې په بصره کې استوګن شو او په بصره کې وروستی صحابي و چې د هجرت په سلم کال له څه د پاسه د سلو کلونو په عمر وفات شو.

د ځينو کلمومعنا

١_أوصني: د امر لفظ دی: ماته نصيحت وکړه.

٢_خُذ: دامر لفظ دی: واخله، ونيسه، وکړه.

٣_الأَمْرَ: چاره، کار.

٤_التَّدْبِير: پايلوته په پام لرنې سره چارې سرته رسول.

٥_فأمْضِ: د امر لفظ دی: پس ترسره يې کړه، سرته يې ورسوه.

٦_غَياً: د خير ضد، ضلالت او بې لاري.

٧_فأمسِكْ: د امر لفظ دی: ځان ترې وساته، مه يې کوه.

د حديث ژباړه

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې يوه سړي پيغمبر ﷺ ته وويل: اې د الله رسوله! ماته نصيحت وکړه، نو رسول الله ﷺ ورته وويل: کارونه په پوره غور او تدبير سره کوه، که دې د کار په پايلو کې خير او ښېګنه ليده، نو وړاندې ځه او تر سره کوه يې، او که خرابي په نظر درتله، نو ځان ترې وساته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

داسلام سپېڅلی دین تل د انسان د هوسا ژوند په هڅه کې دی. او ځای په ځای انسان ته په دې هکله لازمې او اړینې لارښوونې کوي.

تدبیر یا په کارونو کې سوچ، د چارو پر پایلو نظر لرل، احتمالي ګټې او زیانونه سره پرتله کول، هدفونه یاد ساتل او په دې توګه د چارو د لړۍ ژوره څارنه او وخت په وخت د هغو ارزونه هغه څه دي چې انسان ته د ژوند په چارو کې بری او موفقیت په برخه کوي، ګټې یې خوندي او تر ممکنه حده پورې د زیانونو مخه نیسي.

فعالیت:

د رسول الله ﷺ له سیرت څخه د هغه له کارونو څو بیلګې په ګروپي توګه په ګوته کړئ او د پلان او تدبیر نښې په کې وښایاست.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ په نصیحت دصحابه وو ټینګار

صحابه کرام خپلو ځانونو او خپلو چارو ته متوجه وو او تل به د کمال په لټه کې وو. دوی به له پیغمبر ﷺ څخه د ځانګړو توصیو او نصیحتونو غوښتنه کوله به او رسول الله ﷺ به هغوی ته هر اړخیز نصیحتونه کول چې وروسته په صحابه کرامو او تابعینو کې دغه کار یو نېک سنت وګرځید او چې کله به سره جلا کېدل او یا به پر سفر روانیدل نو یو بل ته به یې ویل: ماته نصیحت وکړه! او هغوی به د مینې او لورېنې نه په ډک زړه ورته د خیر او نېکمرغۍ نصیحتونه کول.

۲ـ د تدبیر غوښتنې

په چارو کې د تدبیر غوښتنه دا ده چې انسان مخکې له دې چې په کوم کار لاس پورې کړي لومړی دې د هغه کار په اړه پوره غور وکړي، له خپلو نږدې دوستانو او تجربه لرونکو کسانو سره دې مشوره وکړي، خپل نیت دې جوړ کړي، شرعي اصول او معیارونه دې په نظر کې ونیسي، موخې دې په ګوته کړي، دهغه کار په وسایلو او امکاناتو دې هم غور وکړي او له هغه وروسته دې په پاک الله (ج) دې توکل وکړي او په قوي هوډ سره دې په کار پیل وکړي. چې دغې عملیې ته (کړښنده)، (خطه) او (پلان) ویل کیږي.

۳ـ چارې په غور او تدبیر سره سرته رسول او له تلوار څخه ځان ژغورل.

د بېړې، او وارخطایي په خلاف کارونه په تدبیر، آرام فکر، سړې سینې، پیل او پایلوته په پام لرنې سره سرته رسول ستره هوښیاري ده چې رسول الله ﷺ پرې امرکړی دی، لکه: چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوذر ﷺته په خطاب کې فرمايي: (اې ابوذره! د تدبير په څېر هوښياري نشته!). د همدې لپاره اسلام د تدبير او غور نسبت د الله لوري ته کړی او هغه يې د نبوت اوپيغمبرۍ يوه برخه ګرځولې او بيړه يې د شيطان له لوري ګڼلې: رسول الله ﷺفرمايي: (تانئ تأمل، د رنګ او فکر کول د الله(ج) له لوري دي او بېړه د شيطان له لوري ده). په بل حديث شريف کې فرمايي: ښه رويه، په چارو کې غور او اعتدال د نبوت څلورويشتمه برخه ده.[1]

٤ـ د کاري جريان ځارنه او ارزونه او له موخو سره د هغه تطبيقول.

دحديث شريف د وروستۍ جملې غوښتنه داده چې د کار په اوږدو کې انسان بايد وخت په وخت د کار جريان وڅاري چې څومره په خپل مطلوب مسير باندې روان دی، که کار له پلان سره سم روان و او له خپلو موخو سره تړلی او نژدې و، نو کار بايد دوام وکړي څو بشپړ شي او که داسې نه و، بلکې د وخت، مال او وسائلو ضياع وه او ټاکل شوي هدفونه ورڅخه نه ترلاسه کېدل، نو بايد کار ودرول شي.

٥ـتدبير او توکل.

توکل يو شرعي امر دی او مسلمان ته ښايي چې تل په الله (ج) توکل وکړي. د توکل رښتينی او شرعي مفهوم دادی چې يو مسلمان بايد د کار ټول شرايط، اسباب، وسايل برابر کړي، په کار کې زړه نازړه نشي او په پوره عزم سره په کار پيل وکړي او سر ته يې ورسوي.

پوښتنې

١ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

آـ التدبير،　　ب ـ أمض،　　ج ـ غيا،　　د ـ أمسك،

٢ـ د لوست حديث شريف په لنډه توګه وژباړئ.

٣ـ په چارو کې د تدبير غوښتنې څه دي؟

کورنی دنده

د تدبير په هکله يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

---

١ – مسند أحمد بن حنبل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سولې اهمیت

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلاَةِ وَالصَّدَقَةِ»؟. قَالُوا: بَلَى. قَالَ: « إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ. وَفَسَادُ ذَاتِ الْبَيْنِ الْحَالِقَةُ ». [سنن ابی داود]

د راوي پېژندنه

نوم يې عويمر دعامر زوى د خزرج له قبيلې څخه ؤ او په ابودرداء يې شهرت درلود. ډېر لوی فقيه صحابي و. پيغمبرﷺ ورته دحکيم **الامة** لقب ورکړی و. کله چې مسلمانانو مدينې منورې ته هجرت وکړ، نو پيغمبرﷺ دده او سلمان فارسيرضي الله عنه ترمنځ د مواخات (ورورګلوی) تړون وتاړه. په ټولو غزاګانو کې له رسول اللهﷺ سره ملګری و. حضرت عثمانرضي الله عنه ددمشق قاضي مقرر کړی و. نوموړی دهجرت په(۳۲)کال دحضرت عثمانرضي الله عنه دخلافت په دور کې په دمشق کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوې

۱. **أَلاَ أُخْبِرُكُمْ**: آيا تاسو خبر نه کړم؟
۲. **بِأَفْضَلَ**: په غوره عمل.
۳. **إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ**: دخلکو ترمنځ سوله راوستل.
٤. **الْحَالِقَةُ**: ددين له منځه وړونکې.

د حديث ژباړه

له حضرت ابودرداءرضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول اکرم ﷺوفرمايل: آيا تاسې دداسې عمل څخه خبر نه کړم چې له روژې، لمانځه او صدقې څخه يې درجه لوړه ده ؟ صحابه کرامو وويل: بلې(هو کې) يارسول الله !بيا پيغمبرﷺ وفرمايل: هغه عمل دخلکو ترمنځ سوله روغه راوستل دي، خپل منځي فساد اواختلاف دين له منځه وړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث حکمت

داسلام له ځانګړنو څخه يوهم دکورنيو، پرګنو، قومونو، او نژادونو ترمنځ اتفاق، وروروګلوي، او يو له بل سره په کړنوکې د همغږۍ رامنځ ته کول او ټينګول دي، هرهغه عمل چې دغه وحدت ته زيان رسوي او يا يې کمزوری کوي، داسلام سپېڅلی دين دهغه د له منځه وړلو ټولې لارې په ډېر دقت سره په ګوته کړي دي، ترڅو مسلمانان د ورونو او خويندو په څېر د مينې او اتفاق تر سيورې لاندې د خوشحالۍ شپې او ورځې تېرې کړي، يو له هغو اسبابو څخه چې ټولنيز وحدت ته ګواښ دی د دوو يا زياتوکسانو تر منځ اختلاف دی پيغمبرﷺ په پورتني حديث شريف کې د اختلاف له منځه وړل د ډېروعباداتوپه پرتله غوره او بهترعمل ګڼلی دی.

فعاليت

زده کوونکي دې د سولې دګټو په هکله په خپلو منځو کې خبرې وکړي.

د حديث شريف ګټې

١ـ دسولې ارزښت داسلام له نظره

داسلام له نظره دسولې ارزښت له نفلي روژې، نفلي لمونځ اونفلي صدقې څخه غوره دی، ځکه چې په روژه او لمانځه کې يوازې فردي مصلحت پروت دی، خو په سوله کې فردي او ټولنيز دواړه مصلحتونه پراته دي او هم په ټولنه کې د فساد د مخنيوي لار ده.

٢ـ سوله يووالی رامنځ ته کوي

په دې حديث شريف کې مسلمانان سولې ته هڅول شوي دي، د دې لپاره چې سوله هم ملي يووالی تمثيلوي او هم د الله ﷻ په رسۍ (قرآن کريم) باندې دمنګولو لګولو مقصد ترسره کيږي. خپلمنځي اختلافات په دين کې ډېره لويه نيمګړتيا ده، نو ځکه چې د خلکو له منځ څخه د فساد او دښمنۍ د ورکولو هڅه کوي، دومره لوړه مرتبه لري چې د نفلي لمونځ کوونکو، روژې او خيرات ورکوونکو له مرتبې څخه لوړه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـ خپلمنځي اختلافات دینی اړتیاوې

د اختلاف دوام د خپلو خپلوانو سره د صله رحمی پرې کېدلو، د متقابل درناوې لـه منځـه وړلو، د نېکو عملونو د نه قبلیدلو، د ظلم د دوام، په زړونوکې دکرکې او نفرت زیاتېـدلو، او د مقابل لوري په هکله د دسیسو په کار اچولو لامـل گرځـي چې دا ټـول د اسـلام لـه نظره ناروا کارونه دي او له دین او دینداری سره په ټکر کې دي.

فعالیت

یو شمېر زده کوونکي دې د دوو کسانو ترمنځ د سولې راوستلو تمثیل وکړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ.

آ ـ أَفْضَل.

ب ـ إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ.

ج ـ الْحَالِقَةُ.

۲ـ په پورتني حدیث شریف کې ولې پر سولې دومره زیات ټینگار شوی دی؟

۳ـ خپلمنځي اختلافات څه زیانونه لري؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو ټکو په پام کې نیولو سره د سولې د ارزښت اهمیت په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کارونو کې آسانتيا

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: مَا خُيِّرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطُّ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ بِهَا لِلَّهِ عزوجل). [متفق عليه]

د راوي پېژندنه

حضرت عايشه رضي الله عنها د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه لور، د پيغمبر ﷺ مېرمن او د مسلمانانو مور ده د هجرت په دويم کال پيغمبر ﷺ ور سره واده وکړ، خورا فقيهه او عالمه ښځه وه، په ځانګړي ډول د پيغمبر ﷺ د ژوندانه په هکله يې پوره معلومات درلودل، له پيغمبر ﷺ څخه يې (۲۲۱۰) دوه زره دوه سوه لس حديثونه روايت کړي دي او د هجرت په ۵۸ کال کې وفات شوه.

د ځينو کلمو معناوې

۱. مَا خُيِّرَ: واک اواختيار نه دی ورکړل شوی.
۲. بَيْنَ أَمْرَيْنِ په دوه کارونو کې.
۳. قَطُّ: هېڅکله.
٤. إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا: مګرداچې د هغو اسان به يې غوره کاوه.
٥. أَبْعَدَ: ابعد د بعد له مادې څخه اخيستل شوی، دلرې والي معنا لري.
٦. وَمَا انْتَقَمَ: انتقام اوبدله يې نه ده اخيستې.
٧. تُنْتَهَكَ: دانتهاک له مادې څخه اخيستل شوی چې: دپښولاندې کولومعنا ترې نه مراد ده.
٨. حُرْمَةُ اللَّهِ: دالله جل جلاله اوامر، نواهي، او احکام.

د حديث ژباړه

حضرت عايشه رضی الله تعالی عنها فرمايي چې هېڅکله رسول الله ﷺ ته په دوو کارونو کې ديوه د خوښولو اختيار نه دی ورکړل شوی، مګر ده ﷺ به آسانه عمل ترې غوره کاوه، که چېرې ګناه به پکې نه وه، خو که هغه به ګناه وه، نو تر ټولو خلکو نه زيات به يې ځان ترې لرې ساته او پيغمبر ﷺ هېڅکله د خپل ځان لپاره له چا څخه غچ نه دی اخيستی، مګر دا چې د الله جل جلاله حقوق به تر پښو لاندې کېدل بيا به يې يوازې د الله جل جلاله د رضا په خاطر انتقام اخيسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د اسلام په سپېڅلي دین کې د آسانۍ څو بېلګې ووايي.

د حدیث حکمت

رسول اللهﷺ خورا ډېر غوره صفات درلودل، لکه: عفوه، صبر او زغم، استقامت، پراخه سینه، په کړو وړو کې آساني کول، د جفا کوونکو سره په غوره توګه چلند کول او داسې نور چې ځینې یې په دې حدیث کې ذکر شوي دي.

د حدیث ګټې

۱ـ د اسلام سپېڅلي دین د اسانۍ دین دی

اسلامي تعلیمات او ټول تکلیفي احکام د آسانۍ او له مشقت څخه د لرېوالي پر اساس بنا دي چې په هر وخت او هر حالت کې پرې عمل کېدای شي. الله ﷻ خپل بندګان په داسې څه نه دي مکلف کړي چې له کولو یې ناتوانه وي، لکه: چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ۷۸]

ژباړه: او الله ﷻ په دین کې پر تاسې څه سختي نه ده راوستې.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمایي: ﴿يُرِيدُ اللهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الإنسان ضَعِيفاً﴾ [النساء: ۲۸]

ژباړه: الله ﷻ غواړي چې له تاسې څخه درانه بارونه سپک کړي، ځکه چې انسان له بیوسۍ او کمزورۍ پیدا کړ شوی دی. پیغمبرﷺ پر دې اساس خپل امت ته په عملي بڼه ورښودلي دي چې دیني او دنیوي کارونه په داسې توګه سرته ورسوي چې سختي پکې نه وي.

۲ـ په ژوند کې د پیغمبرﷺ پیروي

لکه: چې پیغمبر ﷺ دشریعت د آسانتیا اصل او قانون په خپلو عملي کړنوکې پلې کړی و، نو هرمسلمان ته ښايي چې د پیغمبرﷺ پیروي وکړي او په دیني او دنیوي کارونوکې آسانه او هغه چې تل یې د سرته رسولو وس ولري ځانته غوره کړي.

۳ـ د حلم، عفوې او صبر مقام

صبر او تېرېدنه د یوه ریښتني مسلمان له غوره اخلاقي صفتونو څخه دوه صفتونه دي. هغه څوک چې د قدرت په وخت کې عفوه غوره او له انتقام اخیستلو څخه لاس واخلي او د نورو له ظلم او تېري څخه تېر شي په حقیقت کې یې د نبي کریمﷺ د لارې او سنتو پیروي کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی عفوه کوونکي داسې ستایلي دي: ﴿وَالْكَاظِمِينَ الغَيْظَ والْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ واللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران: ۱۳٤]

ژباړه: اوپرهېزګاران هغه کسان دي چې غوسه زغمونکي او د خلکو له (بدی) تېرېدونکي وي او الله (داسې) احسان کوونکي خوښوي.

٤ـ د الله ﷻ احکامو ته په درنه سترګه کتل او د بې حرمتۍ څخه يې د ځان ژغورل

قهر او غوسه ګڼ شمېر اسباب لري چې ځينې يې ناسم او ځينې يې په دين کې ستايل شوي دي چې په غيرت هم ورڅخه تعبيرکېږي، غيرت هغه وخت د ستاينې وړ دی چې د الله ﷻ د اوامرو، حدود، او حکمونو تر پښو لاندې کېدلو په وړاندې عکس العمل وي، نو پر داسې مهال سستي کول د ايمان دکمزورۍ څخه پرته بل مفهوم نه لري، که څوک د الله ﷻ او د رسول ﷺ حکمونو او ديني اساساتو او مقدساتو ته د سپکاوي او بې احترامۍ د جرم مرتکب شي، بايد هغه ته سزا ورکړل شي، ځکه د داسې چا په حق کې بې پروايي لويه ګناه ده.

فعاليت: زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته پر هغو مواردو چې غوسه پکې ستايل شوې ده په خپلو منځونو کې دې خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

الف: خُيِّرَ:

ب: بَيْنَ أَمْرَيْنِ:

ج: أَيْسَرَهُمَا:

د: قَطُّ:

۲. د ښو اخلاقو څو مثالونه ذکرکړئ.

۳. د حرمة الله څخه څه مراد دی؟ واضح يې کړئ.

کورنی دنده

د ښښنې په اړه يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د ظلم مخنیوی

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ –رَضِيَ اللہُ عَنْهُ– عَنِ النَّبِيِّ –صَلَّى اللہُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ– قَالَ: اُنْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا، فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْصُرُهُ إِذَا كَانَ مَظْلُومًا أَفَرَأَيْتَ إِذَا كَانَ ظَالِمًا كَيْفَ أَنْصُرُهُ قَالَ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ. {رواه البخارى}

د ځينو عبارتونو معناوي

١ـ انْصُرْ أَخَاكَ: دخپل (مسلمان) ورورمرسته وکړه.

٢ـ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ: له ظلم څخه يې راوګرځوه.

٣ـ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ : بې له شکه دغه کار له هغه سره مرسته ده.

د حديث ژباړه

د انس ﷺ څخه روايت دی چې نبي اکرم ﷺ فرمايلي: د خپل ورور سره مرسته وکړه، که هغه ظالم وي او که مظلوم. يوه سړي ورته وويل: ای د الله رسوله! که چېرې مظلوم وي مرسته به يې وکړم، مګرکه ظالم وي بيا يې څرنګه مرسته وکړم؟ رسول الله ﷺ وفرمايل: له ظلم څخه يې راوګرځوه، بې له شکه دا مرسته ده، له هغه سره.

د حديث سبب ورود

په مسلم شريف کې له جابر بن عبدالله ﷺ څخه روايت دی چې د پيغمبر اکرم ﷺ په زمانه کې دوه کسان سره په جنګ شول يو يې مهاجر او بل يې انصاري و. مهاجر غږ وکړ چې اې مهاجرو! د مهاجر مرسته وکړئ، انصاري هم غږ وکړ چې اې انصارو! د انصاري مرستې ته راورسيږئ. پيغمبر ﷺ راووت او ويې وويل: داڅه د جاهليت د زمانې خبرې کوئ؟! اصحابو وويل: په الله ﷻ قسم چې داسې نه ده. دې دوو کسانو يو بل سره ووهل، پيغمبر ﷺ وفرمايل: دا پروا نه لري، بايد هر يو له تاسو څخه د خپل ورور سره که هغه ظالم او يا مظلوم وي مرسته کړې وای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث حکمت

د ظلم او تېري ټول ډولونه حرام دي او له منځه وړل يې د هر مسلمان دنده ده، اسلام خلکو ته په عدل او انصاف امر کړی دی، له مسلمان څخه په کلکه غوښتنه کوي چې په نيکو اخلاقو باندې ځان سمبال کړي، دا ځکه چې د هر ډول پرمختګ او قانونيت د پلي کيدلو اساس عدل او انصاف دی، څرنګه چې ظلم او تېری د ټولو بدمرغيو لامل دی، نو ځکه پيغمبرﷺ په دې حديث شريف کې د هر ډول ظلم مخنيوی لازم بللی دی.

د دې حديث له مخې له ظلم سره مبارزه يوه شرعي وجيبه ده، مسلمان مکلف دی چې له مظلوم سره مرسته وکړي، حق يې ورته واخلي او ظالم له ظلم کولو څخه منع کړي.

فعاليت په ډله ييزه توګه د فردي او اجتماعي ظلمونو څومثالونه ووايئ.

د حديث شريف ګټې

١_د ظلم او ظالم مخنيوی اړينه ده

په هره ټولنه کې زورور اوکمزوری ژوند کوي، ظلم چې عموماً د زورورو له خوا د کمزورو په مقابل کې ترسره کيږي يو ناوړه خصلت دی.

ظلم ټول انسانيت له منځه وړي، نو بايد د مخنيوي لپاره يې ټول انسانان يو موټی شي، که چېرې خلک د ظلم په وړاندې يو له بل سره مرسته ونه کړي، د ظالم لاس له ظلم څخه لنډ نه کړي، مظلوم د ظالم له پنجو ونه ژغورل شي، نوظلم به دومره پراخه شي چې د ځمکې پرمخ به ژوندي انسانان تر خاورو لاندې او ولاړې آبادۍ به رانسکورې شي، نو مسلمان مکلف دی چې د ظلم په وړاندې ودرېږي او د ظالم مخنيوی وکړي.

٢_ له مظلوم سره مرسته لازمه ده

د هغو حقوقو له جملې څخه چې يو مسلمان يې پر بل لري له مظلوم سره مرسته کول دي، که چېرې داسې څوک وليدل شي چې پر هغه ظلم او تېری کېږي، نو پر نورو مسلمانانو لازم دي چې له هغه سره د هرې ممکنې وسيلې له لارې مرسته وکړي او له ظلم څخه يې وژغوري، دا هغه حق دی چې داسلام سپېڅلي دين ټول مؤمنان يې پرې مامور کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ــ له ظالم سره مرسته يعنې څه؟

کله چې د ظالم لفظ ذکر شي فکر کيږي چې ظالم هغه څوک دی چې يوازې پر نورو تېری کوي، خو داسې نه ده، ځکه ظالم هغه چاته هم ويل کيږي چې پرخپل ځان ظلم کوي، لکه: شرک، کفر، ځان وژنه، صغيره اوکبيره ګناهونه چې دا پر خپل ځان او نفس يو ډول ظلم دی، نو لازمه ده چې د هر ډول ظالم لاس له ظلم څخه ونيول شي، ترڅو د دنيوي او اخروي سزاګانو څخه وژغورل شي، له ګناه څخه د ظالم ژغورنه په حقيقت کې له ظالم سره مرسته کول دي.

فعاليت

له ظلم څخه لاس نيونه څرنګه کيږي؟ د ښوونکي په مرسته په ډله ييزه توګه يې لارې چارې په ګوته کړئ.

پوښتنې

۱ـ د حديث راوي معرفي کړئ.

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

أ – أُنْصُرْ أَخَاكَ

ب – تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ

ج – فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ

۳ــظالم چاته ويل کيږي؟

کورنۍ دنده

پورتنی حديث په يادو زده کړئ او هم لوست په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غضب درملنه

عن عطية قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خُلِقَ مِنَ النَّارِ وَإِنَّمَا تُطْفَأُ النَّارُ بِالْمَاءِ فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ». [سنن ابي داود]

د راوي پېژندنه

عطية د عروة زوی د بنو سعد له قبیلې څخه د رسول الله ﷺ یو جلیل القدر صحابی و، له روایاتو څخه وروسته یې له پیغمبر ﷺ سره ملاقات کړی او له هغه مبارک څخه یې ځینې احادیث هم روایت کړي، په شام کې یې هستوګنه غوره کړه او اولادونه یې په بلقاء سیمه کې اوسېدل.

په ځینو روایاتو کې د **عطية** بن سعد او په ځینو نورو کې د **عطية** بن عمرو په نامه یاد شوی. د ده لمسی عروة د محمد بن **عطية** زوی د عمر بن عبدالعزیز له خوا د یمن والي ټاکل شوی و.

د ځینو کلمو معنا

١ـ الْغَضَبُ مِنَ الشَّيْطَانِ: قهراوغوسه د شیطان له خوا وي.

٢ـ خُلِقَ مِنَ النَّارِ: له اور څخه پیداشوی.

٣ـ تُطْفَأُ: مړ کېږي

٤ـ فَلْيَتَوَضَّأْ: اودس دې وکړي.

د حدیث ژباړه

د عطیه عوفي رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: بې له شکه غوسه د شیطان له طرفه وي او شیطان له اور څخه پیدا شوی دی او اور په اوبو مړ کېږي هرکله چې له تاسو څخه څوک په غوسه شي، نو اودس دې وکړي.

د حدیث حکمت

د غوره اخلاقو له جملې څخه یو هم د قهر او غوسې څخه ځان ساتل دي، ځکه قهر او غوسه د شیطان له وسوسو څخه پیدا کیږي او شیطان د انسان ازلي دښمن دی، پیغمبر ﷺ موږ ته د شیطان له دسیسو څخه د خلاصون او ژغورنې ټولې لارې راپه ګوته کړې دي چې له هغو څخه یو له غوسې څخه ډډه کول دي، ځکه غوسه انسان ډېرو ناوړو کارونو ته اړ باسي چې په انسان کې دده د ناکامی لامل کیږي.

فعالیت

زده کوونکي دې د غوسې د اړتیاو په هکله یو بل ته معلومات ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث ګټې او احکام

۱ـ غضب کمزوري او زغم قوت دی

ډېر ژر غوسه کېدل د انسان د کمزورتیا نښه ده، لکه: چې د غضب په مقابل کې زغم د قوت نښه ده، دا ځکه چې د غوسې پر وخت انسان پر خپلو حواسو کنټرول له لاسه ورکوي، که دا حالت دوام ومومي ډېرې ناخوالې رامنځ ته کوي، هغه څوک چې د غضب په حساسه لحظه کې خپل ځان اداره کړي، یقیناً ځان یې د بدیو څخه وژغوره او هم یې دغضب په مقابل کې خپل قوت څرګند کړ.

۲ـ د غوسې پروخت خپل ځان اداره کول بریالیتوب دی

کله چې انسان په غوسه شي، نو حیواني طبیعت پرې غالب شي، د انسان په باطن کې د شر قوه برلاسی مومي چې په نتیجه کې بشري نفس د خپلو غوښتنو تابع کوي، د الله ﷻ د اوامرو مخالفت ته یې اړ باسي او له نېکیو څخه یې منع کوي، نو په داسې حالت کې انسان ته په کار ده چې له خپل نفس سره مبارزه وکړي، د خپل نفس د کنټرولولو په نیت اودس وکړي چې همدا د نفس د کنټرول تر ټولو غوره لار ده.

۳ـ د غوسې بدې پایلې

غوسه دبد اخلاقی سرچینه اویوه وژونکې وسله ده، که چېرې په ژوند کې د غوسې لار تعقیب کړای شي، نو ګڼې فردي اوټولنیزې ستونزې ورڅخه راولاړېږي.

اـ د غوسې فردي زیانونه

غوسه ډېر مادي، معنوي، روحي او دیني ضررونه لري، دا هغه مها ل په ډاګه کېږي چې کله د غوسه ناک شخص حالت ته وکتل شي: رنګ یې بدلېږي، د بدن وینه یې په جوش راځي، د وجود غړي یې بې واکه کېږي، په خبرو کې یې ګډوډي رامنځ ته کېږي، ژبه یې په سپکو ویناوو پیل کوي، کله کله ورڅخه د فسق او کفر الفاظ هم صادرېږي دا ټول هغه څه دي چې دده دین او بدن دواړه زیانمنوي.

ب ـ د غوسې ټولنیز زیانونه

غوسه د خلکو په زړونو کې کرکه او نفرت پیدا کوي چې په پایله کې د وګړو ترمنځ اختلافات راپاروي، مسلمانان یوله بل څخه جلا کوي، دښمني زیاتوي، ژوند تریخوي او د ټولنو د بربادۍ سبب ګرځي.

۴ـ د غوسې لاملونه

په دې حدیث شریف کې د غوسې لامل شیطان ښودل شوی دی، دا په دې معنا چې د کوم انسان زړه د الله ﷻ له ذکر او یاد څخه خالي وي، نو په هغه زړه کې شیطان ځای نیسي، شیطان دده پر زړه او ټول جسم باندې مسلط کېږي، آن تردې پورې چې د انسان زړه او ټول بدن د شیطان د وسوسو تابع شي بیا کبر، په خلکو ټوکې او مسخرې کول، په مال، ځان، نسب او څوکۍ غرور کول او داسې نور خویونه د انسان په زړه کې ځای ونیسي، او تل د خلکو د هرې کړنې په مقابل کې ډېر ژر په قهر کېږي، نو هر مسلمان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار ده چې تل خپله رابطه له خپل رب سره کلکه او خپل زړه د الله ﷻ په يادولو ژوندى وساتي، څو د شيطان د دسيسو او وسوسو ښکار نشي.

۵ـ د غوسې مخنيوى او درملنه

غوسه د نورو ناروغيو په څير يو ډول ناروغي ده، د اسلام سپيڅلى دين ددغې خطرناکې ناروغۍ د درملنې او مخنيوي لارې راښودلې دي چې ځينې يې په لاندې ډول دي.

۱ـ پرهېز چا لازمه ده چې ځان په ښو اخلاقو سمبال کړي، غوره صفتونه خپل عادت وګرځوي، لکه: صبر، زغم، په ژوند کې ثبات، په ويناوو او کړنو کې فکرکول او داسې نور.

۲ـ د غوسې پر وخت د(اعوذبالله من الشيطان الرجيم) ويل.

۳ـ خپل حالت بدلول: که چېرې د غوسې پر وخت انسان ولاړ وي بايد کښېني اوکه ناست وي ډېره دې ووهي، ځکه چې په ولاړه کې انسان انتقام او اقدام ته تيار وي او کله چې کښېني او يا ډېره ووهي، د غوسې جوش يې کمېږي.

۴ـ اودس کول: دا هغه درملنه ده چې په دې حديث کې يې ذکر شوى دى، دا ځکه چې غوسه د انسان په وجود کې حرارت او ګرمي پيدا کوي او وينه په جوش راولي، خو اودس يا غسل په جسم کې سوړوالى راولي او د وينې حرارت راټيټوي.

همدا راز اودس د عبادت هغه برخه ده چې په کې د الله ﷻ ذکر او ياد ترسره کېږي، دا هرڅه شيطان سپکوي او تېښتې ته يې اړ باسي.

فعاليت

زده کوونکي دې د غوسې د له منځه وړلو په هکله يو بل ته معلومات ورکړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ:
- خُلِقَ مِنَ النَّارِ:
- تُطْفَأُ:
- فَلْيَتَوَضَّأْ:

۲ـ د غضب اسباب په لنډه توګه بيان کړئ.

۳ـ د غضب درملنه اوعلاج څه دى؟ په لنډه توګه يې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

لوست په خپلو کتابچوکې وليکئ او حديث په يادو زده کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه لسم لوست

غوره خلک

عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: «خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ»

[مسند الشهاب القضاعي]

د راوي پيژندنه

نوم يې جابر او د پلار نوم يې عبد الله، د مديني منورې د خزرج له قبيلې څخه و، پلار او زوی دواړه جليل القدره صحابه وو، پيغمبرﷺ ورته په يوه شپه کې پنځه ويشت ځله د مغفرت دعاء کړې وه، د بدر او اُحد څخه پرته يې په ۱۹غزاګانو کې له رسول اللهﷺ سره يې برخه اخيستې ده، په خپل وخت کې د مدينې منورې لوی مجتهد او مفتي و، د هجرت په (۷۸) کال يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې کړې.

د ځينو کلمو معناوې

۱ـ خيرالناس: غوره له خلکو څخه.

۲ـ انفعهم: زيات خير رسوونکې له دوی څخه.

۳ـ للناس: دخلکو لپاره.

د حديث ژباړه

جابرؓ فرمايي چې رسو ل اللهﷺ فرمايلي دي: په انسانانو کې غوره هغه څوک دی چې نورو خلکو ته زيات خير او ګټه رسوي.

د حديث حکمت

د ځينو خلکو په آند ښه او غوره کس هغه دی چې د ښه نسب، ډېر ثروت او قدرت څښتن وي، خو پيغمبرﷺ له نورو خلکو سره نيکي کول، خلکو ته مادي او معنوي ګټې رسول د غوره والي معيار ګڼلی دی، دا ځکه چې د اسلام سپيڅلی دين د خير او ښېګڼې دين دی.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډله ييزه توګه له خلکو سره د نيکۍ کولو يو څو مثالونه ووايي.

د حديث شريف ګټې

۱ـ د الله تعالی مرسته

د الله ﷻ پر وړاندې خلک په يو ډول نه دي، هغه څوک چې د خلکو سره په روا کارونو کې مرسته کوي د هغه سره د الله ﷻ مرسته مل وي او مينه يې ورسره زياته وي، نو بايد موږ له خلکو سره په نيکو کارونو کې مرسته وکړو، څو د الله ﷻ مرسته او مينه مو په برخه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ ښېګڼه څه ته وايي؟

پيغمبرﷺ انسانان دې ته هڅوي چې له نورو سره نېکي وکړي، هغوی ته خير ورسوي، خوښي ورورسوي او له هغوی څخه غمونه او تکليفونه لرې کړي. مثلاً که چېرې څوک ورې وي ډوډۍ دې ورته ورکړي، که څوک پوروړی وي د پور په ادا کولو کې دې ورسره مرسته وکړي، له ناروغ سره دې د علاج په برخه کې همکاري وکړي او ناپوهانو ته دې د زده کړې لاره هواره کړي. پيغمبرﷺ د داسې خويونو څښتنانو ته د الله ﷻ دمرستې او مينه زيرې ورکړی دی.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډله ييزه توګه ښه او بد خويونه په ګوته کړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:
- خيرالناس:
- انفعهم:
- للناس:

۲ـ د حديث لنډه معنا ووایاست.

۳ـ غوره خلک څوک دي؟

کورنۍ دنده

۱ـ حديث شريف له معنا سره په يادو زده کړئ.

۲ـ (په ښوونځي کې د خير او ګټې کارونو) تر عنوان لاندې يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایمان خصلتونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ ». [متفق عليه]

د راوي پېژندنه

عبدالرحمن بن صخرالدوسي چې پر ابو هريره يې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال د خيبر له غزا څخه مخکې د ديرشوکالو په عمر د اسلام په مبارك دين مشرف شو، په همدغه غزا کې يې برخه هم واخيسته، کله چې مديني منورې ته ورسېد، په نبوي جومات کې يې د علم د زده کړې په غرض په اصحاب صفه کې شامل شو، له همدې امله يې له رسول اللهﷺ څخه (٥٣٧٤) حديثونه روايت کړي دي.

دغه جليل القدر صحابي په تقوی او پرهيزگارئ کې مشهور او د قوي ذکاوت خاوند و چې د هجرت په اته پنځوسم (٥٨) کال کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوې

١ـ الإِيمَانُ: باور او د زړه کلك تصديق.

٢ـ بِضْعٌ: په عربي ژبه کې له دريو څخه تر نهو پورې عدد ته وايي.

٣ـ شُعْبَةً: برخه.

٤ـ أَفْضَلُهَا: غوره يې.

٥ـ ادْنَاهَا: کوچنی، او ټيټه يې.

٦ـ إِمَاطَةُ: لرې کول

٧ـ الأَذَى: زيان رسوونکي شيان.

د حديث ژباړه

له حضرت ابوهريره ﷺ څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: ايمان د څه د پاسه اويا خويونو څخه عبارت دی چې غوره يې د (لااله الا الله) کلمه ويل دي، ټيټه درجه يې له لارې څخه د زيان رسوونکو شيانو لرې کول دي او حياء د ايمان يوه برخه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه په لارو کې د ضرري شیانو مثالونه وښيي.

د حدیث ګټې

۱_ دایمان خصلتونه

پیغمبر ﷺ ایمان له داسې ونې سره تشبیه کړې چې ډېر ښاخونه ولري، ځینې یې اوچت، ځینې یې متوسط، او څه یې ټیټ وي، دا په دې معنا چې ایمان له ډېرو خصلتونو او خویونو څخه عبارت دی چې د ژوند له اوچتې سطحې څخه پیل او د ژوند تر ټیټې سطحې پورې ځانګړې احکام او سپیڅلې لارښوونې لري چې د بېلګې په ډول یې په دې حدیث کې د عقیدې په برخه کې کلمه طیبه، د ټولنیز ژوند په برخه کې د لارې پاکول، او د اخلاقو په برخه کې د حیاء ذکر راغلی دی.

۲_ د توحید کلمه

د توحید کلمه د (لا إله إلا الله محمد رسول الله)څخه عبارت ده چې د الله ﷻ په الوهیت او وحدانیت دلالت کوي، د ټولو ادیانو او پیغمبرانو د دعوت اساس او بنسټ په دې مبارکه کلمه ولاړ دی، نو پر هر مسلمان لازم دي چې د دې کلمې په معنا ځان پوه کړي، پر غوښتنو یې عمل وکړي او تر سیورې لاندې یې ژوند تیر کړي. (لا إله إلا الله) یوازې د ژبې کلمه نه ده او نه یوازې مفکوره ده، بلکې په الله ﷻ د ایمان عنوان دی، علم او عمل دی، د عقیدې، شریعت او د ټولنې د هوسا ژوند د متضمن نظام نوم دی.

۳_ د لااله الا الله فضیلت

(لااله الا الله) داسې ستره کلمه ده چې په ویلو یې انسان د اسلام په مبارک دین کې داخلېږي، له ټېرو ګناهونو څخه داسې پاکیږي، لکه: چې له مور څخه نوی زیږېدلی وي او له هلاکېدو څخه ژغورل کیږي. پیغمبرﷺ فرمايي: « مَنْ كَانَ آخِرُ كَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ ».[۱]

ژباړه: د چا چې اخرنی وینا (لااله الا الله) وي جنت ته به داخل شي.

پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «لو أنَّ السماوات السَبعَ والأرضين السبعَ، وضْعنَ فِي كفةٍ ووضعت لا إله إلا الله فِي كفة مالت بِهن لا إله إلا الله»[۲]

---

۱ – سنن أبي داود.

۲– الدعاء للطبراني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که چېرې اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه دتلې په يوه پله کې واچول شي او د (لااله الاالله) کلمه د تلې په بله پله کې واچول شي، نو هرومرو به کلمه طيبه پرې درنه وي.

٤ـ د (لااله الا الله) غوښتنه:

د دې کلمې غوښتنه پـه اللهﷻ، د هغـه پـر ملايکـو، د هغـه پـه رسـولانو او د هغـه ﷻ پـر کتابونو ايمـان درلـودل دي. همـدا راز د اللهﷻ او د هغـه دلېږل شـوي پيغمبـرﷺ اتبـاع او پيروي کول، يوازې د اللهﷻ څخه وېره او د هغه سره مينه، د مافوق الاسباب اميـد يـوازې د اللهﷻ څخه کول، له اللهﷻ څخه د حاجتونو غوښتل، يـوازې اللهﷻ تـه عـاجزي او سـر ټيټول، د هغه د نعمتونو شکر اداکول او د مصيبت پر وخـت يـوازې لـه هغـه څخـه مرسـته غوښتل دي.

٥ـ له لارو او سرکونو څخه د زيان رسوونکو شيانو لرې کول

په نظافت او پاکوالي د اسلام سپېڅلي دين ډېر ټينګـار کـړی او هغـه يـې د ايمـان نيمـايي برخه ګڼلې ده. د دې لوست په حديث شريف کـې د لارو پـاک سـاتلو تـه د ايمـان يـوه برخه ويل شوې ده چې دا د چاپېريال د پاک ساتلو په ارزښت دلالت کوي.

د دې حديث شريف په بنسټ د هر مسلمان دا دنده ده چـې د لارو پـه پـاک سـاتلو کـې هڅه وکړي او له هر هغه څه څخه چې لارويـانو تـه د زيـان رسـولو او د لارې د ککړتيـا لامل ګرځي ځانونه وساتي.

٦ـ حياء د ايمان يوه برخه ده

حياء له داسې خصلت څخه عبارت ده چې انسان له ناوړو کارونو، سپکو عادتونو او پوچو ويناوو څخه ژغوري، حياء، ځکه د ايمان برخه ګڼل شوې چې د حق لوري ته بلنـه کـوي او د خير خوا ته انسانان هڅوي.

حيا ټوله خير ده پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ»

ژباړه: حيا ټوله خير ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوکه چېرې حيا د زده کړې مانع وګرځي، يا د خپل حق د غوښتلو پـه لاره کـې خنـډ شـي او يا هم د حق ويلو مانع وګرځي، نو بيا دا حيا نه، بلکې د انسان په کمزورۍ دلالت کوي.

پوښتنې

۱ـ ابوهريره رضي الله عنه څوک و؟

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- الإِيمَانُ:
- بِضْعٌ:
- شُعْبَةً:
- إِمَاطَةُ:
- الأَذَى:

۳ـ د توحيد غوښتنې څه دي؟

۴ـ له لارې څخه د زيان رسوونکو توکو لـرې کـول څـه اهميـت لـري؟ پـه اړه يـې لنـډ معلومات ورکړئ.

کورنۍ دنده

د حيا په اړه يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعصب

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ –ﷺ– قَالَ: « لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ ». [سنن أبي داود]

د راوي پېژندنه

نوم يې جبيراو د پلار نوم يې مطعم د قريشو له قبيلې څخه و، ډېر حليم او په علم الانساب کې يې خورا زياته پوهه درلوده. يو له هغو کسانو څخه و چې هغه پانه يې څيرې کړه کومه چې د بنو هاشم او بنو مطلب د مقاطعې په غرض قريشو ليکلې وه، هغه شخص و چې قريشو د بدر د بنديانو په سر د خبرو لپاره د استازي په توګه د پيغمبرﷺ حضور ته لېږلی و، کله چې د پيغمبرﷺ حضور ته راغی او د (الطور) سورت تلاوت يې واورېده، نودده په زړه يې زياته اغيزه وکړه، هماغه و چې د حديبې له سولې څخه وروسته يې اسلام ومانه. نوموړی د هجرت په (۵۸) کال کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوې

١–لَيسَ مِنَّا: زموږ له ډلې (دين) څخه نه دی.

٢_ مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې قوم پرستی، نژاد پرستی. . . ته بلنه کوي.

٣_مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې د قوم پرستی، نژاد پرستی. . . لپاره جنګيږي.

٤_مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې د قوم پرستی، نژاد پرستی په لاره کې مړشي.

د حديث شريف ژباړه

له جبير بن مطعمرضي الله عنه څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: زموږ له ډلې څخه نه دی هغه څوک چې تعصب ته بلنه کوي، زموږ له ډلې څخه نه دی، هغه څوک چې د عصبيت په خاطر جګړه کوي او زموږ له ډلې څخه نه دی هغه څوک چې د عصبيت په فکر مړشي.

د حديث حکمت

عصبيت (تعصب کول له قبيلې، قوم، ژبې، نژاد، سيمې او داسې نورو سره) هم دجاهليت دزمانې راپاتې ميراث دی چې تل بشريت ګواښوي او آرامې تولنې ړنګوي، له همدې امله پيغمبرﷺ په کلکو الفاظو سره عصبيت ناروا او حرامه پديده ګڼلې ده، نو په هر مسلمان باندې لازمه ده چې د ايمان له غوښتنې سره سم د جاهليت له دې ناولې پديدې سره په هر شکل کې چې وي مبارزه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث شريف ګټې

۱_ تعصب د جاهليت شعار

له خپلې کورنۍ، قبيلې، نژاد، ژبې او سيمې څخه په ناحقه دفاع او ملاتړ کولو ته تعصب ويل کيږي.

له اسلام څخه مخکې به خلکو له خپلو خپلوانو، کورنيو او قبيلو څخه په حق او باطل دواړو حالتونو کې دفاع کوله، دا کار لوی زړورتوب او شجاعت ګڼل کېده، کله چې د اسلام مبارک دين څرګند وواهه، نو د نورو ظالمانه او جاهلانو رسمونو په څېر يې د قوم پرستۍ، او نژاد پرستۍ لمنه هم ور ټوله کړه، عصبيت يې کلک وغنده، خلکو ته يې امر وکړ چې په اسلام کې يو له بل سره د مرستې اساس يوازې پر عدالت او تقوی ولاړ دی.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُوا عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾[المائدة:۲]

ژباړه: او يو له بل سره په نېکۍ او تقوی کې مرسته وکړئ، د ګناه او ظلم په کارونوکې يوله بل سره مرسته مه کوئ.

۲_ په اسلام کې د برترۍ معيار

د جاهليت په دوره کې به خلکو د عصبيت په خاطر په پټو سترګو جنګونه کول، يو د بل پرخلاف به يې دسيسې جوړولې، په قوم، نسب او حسب به فخر کول لوی وياړ بلل کېده، خو د اسلام سپېڅلي دين تواضع او د ژوندانه په چارو کې يوله بل سره مرسته او نېک عملونه د برترۍ معيار وټاکه او خلکو ته يې په ډاګه کړه چې په مسلمانانوکې هغه خوک غوره دی چې له الله ﷻ څخه ويرېږي او د تقوی خاوند وي. الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُم عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُم﴾ [الحجرات: ۱۳]

ژباړه: بېشکه د الله ﷻ په وړاندې په تاسو کې هغه څوک ډېر غوره دی چې له الله ﷻ څخه ډېر ويرېږي.

له تقوی څخه پرته په مال، نسب، حسب او د پلرونو او نيکونو په مېړانو وياړ کول هېڅ ارزښت نه لري.

۳_عصبيت ته بلنه حرام عمل دی

اسلام عصبيت ته بلنه په بشپړه توګه حرامه کړې ده، که هغه بلنه قبيلوي رنګ ولري، که اقليمي، سمتي او يا ژبنۍ بڼه ولري، ځکه چې عصبيت ته بلنه د نژادونو، قومونو او پرګنو ترمنځ کرکه او نفرت پيدا کوي، اسلامي ورورګلوي له منځه وړي، او انساني ټولنه چې بنياد يې په يووالي ولاړ دی بربادوي، خلک د ځان غوښتنې په بد مرض اخته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عصبيت د ريښو په ويستلو سره له ټولني څخه ظلم او د نورو په حقوقو تجاوز کمېږي او د انسانانو ترمنځ د مرستي ميني اړيکي لا پياوړي کېږي. الله ﷻ دجاهليت د زماني د ناخوالو او بې اتفاقۍ لرې کولو په هکله فرمايي:

﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾[آل عمران: ۱۰۳].

ژباړه: اود الله ﷻ هغه نعمت ياد کړئ کله چې تاسې په خپلو کې دښمنان وئ، بيايې ستاسو د زړونو ترمنځ مينه واچوله، نودده د نعمت په برکت سره ورونه شوئ.

٤_ د عصبيت لپاره جګړه

پيغمبر ﷺ جاهليت له بيخه ويستلی، د هغه زهرجنه ماده يې له منځه وړي، لکه: څرنګه چې عصبيت ته د بلني ټول ډولونه يې حرام کړي، همدا راز د عصبيت په بناء جګړه کول يې هم حرام کړي دي.

پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «ومن قُتِلَ تحت راية عمية، يغضب للعصبية، ويقاتل للعصبية فليس من أمتي»[۱]

ژباړه: څوک چې د عصبيت د بيرغ لاندې مړ شي، څوک چې د عصبيت په خاطر په غوسه کيږي او څوک چې د عصبيت په لاره کې جنګيږي زما له امت څخه نه دی.

٥_ د جاهليت مرګ

څوک چې په پټو سترګو د عصبيت په خاطر په ژبه، لاس او نورو وسيلو سره مبارزه او جګړه کوي، په دې لاره کې مړ شو، نو د ده مرګ د جاهليت د زماني د مړو په څېر ناوړه مرګ دی.

٦ – د جاهليت له عصبيتونو سره مبارزه.

د دې لوست د حديث شريف او د قرآن کريم او د پيغمبر اکرم ﷺ د سنتونو د نورو نصوصو په بنسټ، له هر ډول عصبيتونو سره (که هغه قومي، سيمه ييز، ژبني، نژادي او داسې نور وي) جهاد او مبارزه کول د هر مسلمان دنده او شرعي رسالت دی، ځکه عصبيت ډېره خطرناکه او وژونکې ناروغي ده چې په ټولنه کې د امنيت ټينګښت او اسلامي وروګلوي کمزورې کوي او د خلکو تر منځ د دښمنيو او کرکېچ پيدا کېدلو لامل ګرځي.

---

۱ – رواه مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

د ښوونکي په مرسته دې زده کوونکي د جاهلیت د زمانې د شخړو او جنګونو په هکله معلومات سره شریک کړي.

پوښتنې

۱. د حدیث راوي څوک دی معرفي یې کړئ.
۲. لاندې کلمې معنا کړئ:
ا_ لَيْسَ مِنَّا:
ب_مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ:
ج _ مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ:
د _ مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ:
۳. قوم پرستي د اسلام له نظره څه حکم لري؟
٤. که څوک د عصبیت په خاطر جنګېږي او په دې لاره کې مړ شي، د ده مرګ د اسلامي شریعت له مخې څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د لوست حدیث په یادو زده کړئ.
(په اسلام کې د برترۍ معیار) تر عنوان لاندې لس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مؤمن شان (حالت)

عن صهيب بن سنانٍ – رضي الله عنه –، قَالَ: قَالَ رسولُ الله – صلى الله عليه وسلم – «عَجَباً لأمْرِ المُؤمنِ إنَّ أمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خيرٌ وليسَ ذلِكَ لأَحَدٍ إلا للمُؤْمِن: إنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكانَ خَيراً لَهُ، وإنْ أصَابَتْهُ ضرَاءُ صَبَرَ فَكانَ خَيْراً لَهُ ». [رواه مسلم]

د راوي پیژندنه

نوم يې صهيب الرومي د پلار نوم يې سنان بن مالك دی، لاکوچنی و چې روميانو د موصل په ځینو برخو حمله وکړه او دی يې له ځانه سره په اسارت بوت، د روميانو په منځ کې رالوی شو، له دې کبله په رومي مشهور و. له لومړنيو مؤمنانو څخه و.

په ټولو غزاګانو کې يې له رسول الله ﷺ سره ونډه اخيستې وه. د هجرت په اته دېرشم (۳۸) کال په مدينه منوره کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوې

۱. عَجَباً: تعجب دی (يعني زه تعجب کوم)
۲. لأمْرِ المُؤمنِ: دمؤمن حالت(ژوند) ته.
۳. إنَّ أمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خيرٌ: دده ټول ژوند دده لپاره خير دی.
٤. إنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ: که ورته خوشحالي ورسيږي.
٥. إنْ أصَابَتْهُ ضرَّاءُ: که ورته زيان اوتکليف ورسيږي،
٦. فَكانَ خَيْراً لَهُ: نودده لپاره خير دی.

د حديث شريف ژباړه

له صهيب رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: د مؤمن حالت د تعجب وړ دی! دده ټول ژوند دده لپاره خير دی چې دا خير د هيچا لپاره نشته خو يوازې د مؤمن لپاره دی. که خوشحالي ورته ورسيږي شکر باسي، نو دا ورته خير دی اوکه ضرر او يا کوم تکليف ورته ورسيږي، نو صبر پرې کوي چې دې کې هم د ده لپاره خير دی.

د حديث شريف حکمت

هر انسان په ورځني ژوند کې له مختلفو حالاتو سره مخ کيږي، کله خوښي او سوکالي، کله پرېشاني او تکليفونه چې دا دواړه حالته اکثره د انسان په عادي ژوند مستقيماً منفي اغېز لري او په ډېرو وختونو کې د باطني ناروغيو لامل ګرځي، لکه ځان لوی ګڼل، غرور او داسې نور همدا راز ځينې وخت ناهيلي، انديښنې، د زړه نا آرامي او داسې نور حالات ورته پيښيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبرﷺ په دې حدیث کې د دغو دواړو ډولو ناروغیو د درملنې لپاره دوه مهم بنسټونه ښودلي دي: یو دا چې د خوښۍ او نعمت پر مهال د الله ﷺ شکر پرځای کول او دویم د ستونزو او پرېشانۍ پر مهال له صبر او زغم څخه کار اخیستل دي. کـه چېرې انسان دغه دوه لوی خویونه په خپل ژوند کې پلي کړي، نو نه یوازې دا چې د ژوند هره شېبه به یې په راحت او ډاډ تېرېږي، بلکې د ژوندانه په هر ډګرکې به تل بریالی وي.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ انسان ازمویل کېږي

انسان د ژوند په هره شیبه کې تر آزمېښت لاندې وي، کله د خیر او راحت په آزموینه کې وي، لکه: ښه روغتیا، مال، اولاد. . . او نور، او کله دکړاوونو، لکه مرګ، مرض، بېوزلي او داسې نورو ستونزو سره مخ وي. الله ﷻ فرمایي: ﴿وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِفِتْنَةً﴾ [الأنبیاء: ۳۵]

ژباړه: او موږ په بدو، او ښو (حالاتو کې) ستاسې آزمېښت کوو نوځکه چې په الله ﷻ ایمان نه لري ارو مرو په دغه آزموینه کې له ناکامۍ او بد مرغۍ سره مخ کېږي، یوازې مؤمن دی چې په الله ﷻ د کلك ایمان له برکته په دغه ازمېښت کې بریالي کېږي، دا ځکه چې مؤمن په دې کلك باور لري چې خیر او شر یوازې د الله ﷻ له لوري دي، په هر حالت کې خپل کارونه الله ﷻ ته سپاري او له هغه څخه مرسته غواړي.

۲ـ د نعمت او خوښۍ حالت

ښه ژوند د الله ﷻ هغه ستر نعمت دی چې له کبله یې د بنده زړه خوشحالېږي. خوشحاله ژوند یوازې په شتمنۍ او مالدارۍ پورې تړلی نه دی، بلکې د الله ﷻ نور معنوي نعمتونه هم شته چې انسان ورته اړتیا لري، لکه امنیت، روغتیا، وخت او داسې نور. بنده ته ښایي چې وربانديې خوښي ښکاره کړي او د الله ﷻ شکر پرځای کړي.

اـ مال او دولت

د الله ﷻ له نعمتونو څخه یو نعمت سرمایه او شتمني ده، لکه: نقدې پیسې، د کر او کښت ځمکه، سوداګري، صنعت او داسې نور.

د مال او دولت له لارې انسان خپل دیني او دنیوي هدفونه ترلاسه کوي او هم د دنیا ښکلا او ښایست دی. الله ﷻ فرمایي: ﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ [الکهف: ٤٦]

ژباړه: مال او اولاد د دنیایې ژوند ښکلاده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب ـ روغتيا

روغتيا هم د نورو نعمتونو په څېر ارزښتناک نعمت دی، روغ بنده په ډېره آسانۍ سره خپل دنيوي او اخروي کارونه سرته رسوي، خورا زيات فضيلتونه يې په برخه کېږي، د نورو نعمتونو ښه احساس کوي او ورڅخه خوند اخلي بالعکس ناروغ انسان د هر ډول نعمت له احساس څخه محروم وي. پيغمبرﷺ يوه سړي ته داسې نصيحت وکړ: «اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْس, شَبَابك قَبْلَ هَرَمك, وَصِحَّتك قَبْلَ سَقَمك. . . . »[1]

ژباړه: پنځه شيان د پنځو نورو د راتلو څخه مخکې غنيمت وګڼه: خپله ځواني د خپل زړښت له راتلو څخه مخکې غنيمت وګڼه، خپله روغتيا له ناروغۍ څخه مخکې غنيمت وګڼه. . . . او داسې نور.

ج ـ امنيت

امن او امنيت د الله ﷻ له ارزښتناکو نعمتونو څخه داسې نعمت دی چې د انسان ژوند، کورنۍ، مال او عزت مادي او معنوي مصالح په کې له ګواښونو څخه خوندي وي.

نور نعمتونه د دې نعمت تر سيوري لاندې پايښت لري، که چېرې امنيت نه وي، نو انسان له هېڅ ډول نعمت څخه ګټه نه شي اخيستلای. الله ﷻ د مکې پر خلکو د خپلو پېرزوينو په لړکې يوه پېرزوينه د امنيت مسأله هم شمېرلې ده او فرمايلي يې دي: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ۝الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾ [قريش: ۳، ٤]

ژباړه: نو په کار ده (قريشو ته)چې د دې کور د پروردګار عبادت وکړي د هغه ذات چې دوی ته يې خوراک ورکړ پس له لوږې څخه، او امنيت يې ور په برخه کړ پس له وېرې څخه.

يعنې پر دوی لازم وو چې د امنيت د نعمت شکر يې ادا کړی وای او يوازې د يوه الله ﷻ عبادت يې کولای.

د ـ فارغ وخت

فارغ وخت هم د نورو نعمتونو په څېر خورا ستر نعمت دی، خو خلک ورڅخه غافل دي، په عبث تېرېدو يې هيڅ پروا نه کوي، حال دا چې د انسان او وخت ترمنځ يوه چوپه مسابقه

۱- المستدرک للحاکم

(c) ketabton.com: The Digital Library

روا نه ده. تاواني او بدمرغه انسان هغه دی چې د ځان او نورو لپاره له وخت څخه ګټه پورته نه کړي.

۳ـ پر نعمتونو شکر ویستل

شکر د عربي ژبې لفظ دی، د نعمت تصور او د هغه څرګندونې ته وايي. ضد يې کفـران دی چې له نعمت څخه سترګو پټولو او هېرولو ته ویل کیږي.

کله چې بنده ته کومه خوشحالي او خير ورسيږي او په زړه کې په دې کلکه عقيده ولري چې دا هرڅه د الله ﷻ له خوا دي، بل څوک د خير او شر مالك نـه دی او دغـه حقيقـت په ژبه او عمل کې څرګند کړي همدا شکر بلـل کيـږي، خـو دا د شـکر ټيټـه مرتبـه ده او لوړه مرتبه يې کومه ټاکلې اندازه نه لري. د الله ﷻ پر نعمتونو شکر ويستل واجب دي.

۴ـ د شکر ډولونه

سره له دې چې د شکر ادا کول کومه ټاکلې اندازه نه لري، خو بيا هم ځينـې ډولونـه يـې په لاندې ډول بيانيږي.

آـ په زړه کې د شکر ادا کول

په زړه کې د نعمت تـصور او يادونـه داده چـې د نعمـت لـوروونکي ذات سـره د هغـه د رالېږلي کتاب او پيغمبر ﷺ سره د زړه له کومي مينه ولري او دغه مينه پـه عمـل کـې ثابتـه کړي، نو همدې ته په زړه کې د شکر ادا کول ويل کيږي.

ب ـ په ژبه شکر ادا کول

د نعمتونو په مقابل کې د الله ﷻ ثنا او صفت بيانول د ژبې شکر بلل کيږي، په ژبه د شـکر ادا کول د زړه هغه احساسات بيانوي چې د بنده په زړه کې پراتـه دي. پـه ژبـه د الله ﷻ د احسانونو شکر ادا کول، ځکه اړين دي چې له يوې خوا د احسانونو د حقيقي مالك حـق پرځای کول دي او له بلې خوا نورو ته د خپل ښه حالت ښکاره کول دي دا پـه دې معنـا چې د ټولو احسانونو او نعمتونو ښونکی او مالك يوازې يو الله ﷻ دی، له الله ﷻ پرته بـل هېڅوك د خير يا شر واك نه لري، همدا راز د نعمتونو په لاس ته راوړلو کې بنـده هـيڅ واك نه لري، دا يوازې د الله ﷻ پېرزوينه ده او بس داسې نه، لکه: چـې قـارون ويلـي وو: ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي﴾ [القصص: ۷۸]

ژباړه: قارون وويل: دا خو ماته د هغې پوهې له کبله راکړل شوي چې زه يې لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج ــ په اندامونو د شکر ادا کول

په اندامونو، شکر ادا کول د الله ﷻ د نعمتونو قدرداني کول دي. د نورو شکرونو په پرتله دا ډول شکر ډېر ارزښتاك دی، ځکه د بدن په اندامونو شکر ويستل د شکر عملي بڼه ده او په شريعت کې زيات احکام داسې دي چې که عملي بڼه ونه لري، نو کوم اهميت نه لري لکه: لمونځ چې د اندامونو صدقه او شکر تمثيلوي، که عملاً ادا نه شي، په زړه کې يې دکولو اراده هېڅ ارزښت نه لري.

۵ـ د شکر ګټې

شکر د الله ﷻ پر احسانونو له اعتراف څخه عبارت دی چې بنده يې له پوره ادا کولو څخه ناتوانه دی.

شکر ويستل د شکر کوونکي لپاره ډېرې ګټې او ښې پايلې لري چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

اـ شکر د قيامت په ورځ د الله ﷻ د ديدار سبب دی

له هرڅه لومړی شاکر بنده ته د قيامت پر ورځ د الله ﷻ ديدار په برخه کېږي. دا هغه لاسته راوړنه ده چې مسلمان يې تل هيله لري.

ب ـ الله ﷻ ته د نژدېوالي احساس

شاکر انسان د دې خبرې احساس کوي چې الله ﷻ د خپلو بندګانو څخه په ده احسان او مهرباني کړې ده، نو همدا شان هيله ده چې ده ته به دده د ګناهونو ښننه هم وکړي او توبه او عبادات به يې قبول کړي.

ج ـ شکرمسلمان ته ډاډ اوروحي راحت وربښي

د الله ﷻ پر نعمت شکر ويستل مسلمان ته تل پاتې ډاډ وربښي. کله چې بنده په دې خبره عقيده ولري چې د هرډول خير او نعمت حقيقي مالك يوازې يو الله ﷻ دی، انسان يې يوازې د دې لپاره د دغه نعمت مجازي مالك ګرځولی چې د الله ﷻ له نعمت څخه په هغه شان ګټه واخلي، څرنګه چې الله ﷻ يې غوښتنه کړې.

پوښتنې

۱ـ د حديث راوي څوك دی؟ معرفي يې کړئ.

۲ـ شکر څه ته وايي، او په څو ډوله دی؟

۳ـ شکر ويستل څه ګټې لري؟

کورنۍ دنده

د لوست په هکله په خپلو کتابچوکې يوه لس کرښيزه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ويشتم لوست

پر تکليفونو صبر

(د تير لوست دوام)

«. . . . . وإنْ أصَابَتْهُ ضرَّاءُ صَبَرَ فكانَ خَيْراً لَهُ »

دا يوځرګند حقيقت دى چې انسان په ژوند کې له ستونزو سره مخ کيږي، مالي او بدني زيانونه ورته اوړي، خو مسلمان دا ټول د الله ﷻ له لوري آزموينه بولي او په صبر او زغم سره يې مقابله کوي، د نن ورځې لوست مو د صبر په هکله دى.

د صبر حقيقت

که چيرې مؤمن ته کوم ضرر، تکليف او غم ورسيږي، نو پرې صبر کوي، ژړا، چيغې او شکايت نه کوي، بلکې د مصيبت او غم اجر له الله ﷻ څخه غواړي، تل د ځان لپاره په مصيبت کې د استقامت دعا کوي چې په پايله کې الله ﷻ ورته اجر ورکوي.

دصبر اهميت

په قرآن کريم او احاديثوکې مسلمان صبر او زغم ته هڅول شوى دى، لکه: چې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَاسْتَعِينوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلاةِ﴾ [البقرة: ٤٥] **ژباړه:** او مرسته وغواړئ له (الله ﷻ څخه) په صبر او لمانځه سره.

په بل ځاى کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرينَ﴾ [البقرة: ١٥٣] **ژباړه:** بې شکه الله ﷻ (په مرسته کې) له صابرينو سره ملګرى دى. په بل ځاى کې فرمايي: ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ [البقرة: ١٥٥] **ژباړه:** او زيرى ورکړه صبر کوونکو ته. صبر د انسان له دوامداره مبارزې څخه عبارت دى، انسان تل د ډول ډول دښمنانو سره په مبارزه کې ښکيل وي. په دغه مبارزه کې د انسان برياليتوب په صبر پورې تړلې دى، يوازې صبر دى چې انسان پرې خپل هدف ته رسيږي، صبر او زغم د دښمن په مقابل کې د قوي ډال حيثيت لري، نو مؤمنانو ته ښايي چې د کړاوونو پر وخت صبر وکړي، او له بې صبرۍ څخه ځان وژغوري، ځکه چې الله ﷻ مسلمانان په صبرازمايي. الله ﷻ او پيغمبرﷺ مؤمنانو ته په صبر امر کړى اوصبر کوونکي يې ستايلي دي:

﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ [البقرة: ١٧٧]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او مؤمنان هغه کسان دي چې په کړاوونو، رنځونو او د جګړې پر مهال صبرکوونکي وي.

۷ـ د صبر ډولونه

صبر په درې ډوله دی.

۱- صبر د الله ﷻ په طاعت.

۲ – صبر په مصیبت.

۳- صبر له معصیت څخه.

۱ـ صبر په طاعت

د الله ﷻ د اوامرو په پرځای کولو او له نواهیو څخه يې په ځان ژغورلو کې تکلیف او په بشري نفس باندې یوډول سختي راوستل دي. له دغې سختۍ سره باید داسې مقابله وشي، څو انسان پرخپل لوی دښمن برلاسی شي چې هغه نفس او شیطان دي. الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ [یوسف: ۵۳] **ژباړه:** بیشکه نفس حتماً (انسان ته) په بدی امرکوي. همدا راز فرمايي: ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ [ص: ۲۶] **ژباړه:** اوپه هوس پسې مه ځه چې بیا به دې د الله له لارې څخه واړوي.

د شیطان په اړه فرمايي: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾ [فاطر: ٦] **ژباړه:** بې شکه شیطان ستاسې دښمن دی، نو په دښمنۍ يې ونیسئ.

دا درې واړه انسان ته ګمراهي او نفسي غوښتنې ښایسته کوي او د الله ﷻ له اطاعت څخه يې لرې کوي نو مسلمان ته لازم دي چې د مبارزی لپاره يې خپله ملا کلکه وتړي، ترڅو ورباندې غالب شي، نفس دې ته وادار کړي چې د الله ﷻ اوامرو ته غاړه کېږدي او هم خپل خواهشات د شریعت تابع کړي. په دې کار کې صبر، زغم او د سختیو ګاللو ته اړتیا ده، نو څوک چې خپل نفس د الله ﷻ د حکمونو تابع کړي او له ګناهونو څخه يې وژغوري، نو په حقیقت کې په خپل پټ دښمن برلاسی شو.

۲ـ په مصیبتونو صبرکول

په مصیبتونو صبر د الله ﷻ پرېکړو او فیصلو ته غاړه له ایښودلو او د مصیبت په هکله مخلوق ته د شکایت نه کولو څخه عبارت دی. کوم مصیبتونه چې انسا ن ته رسیږي ډېر زیات دي، چې ځینې يې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلوانو او دوستانو پر مړینې صبر

تر ټولو ډېر سخت غم او مصیبت د اولاد، مور، پلار او دوستانو مړینه ده، د دې خلکو د مرگ پر وخت صبر او زغم، ځکه ضروري دی چې په دې کې له خپل رب سره د انسان د اړیکو قوت او نژدیوالی څرگندیږي.

د خلکو په اذیتونو صبر

دا شونې ده چې که چېرې انسان د داسې خلکو له ضرر سره مخ شي چې د شریعت او اخلاقو له حدودو څخه د باندې وي، په دې صورت او تر هغه ځایه چې له شرعي اصولو څخه مخالفت نه وي شوی هغه چا ته چې زیان او ضرر ورته رسېدلی وي باید صبر وکړي او د هر راز ضرر په وړاندې د انتقام غوښتنه ونه کړي، خو دا باید په یاد ولرو چې دلته صبر د تل لپاره د ظلم او ضرر منلو په معنا نه ده، بلکې له صبر څخه مراد د حلم او برده باری له دایرې څخه نه وتل دي.

د ناروغی په صورت کې صبر

ناروغي داسې مصیبت دی چې هر انسان ورسره مخ کیږي، صبر کول پرې د مؤمن د گناهونو د رژیدو لامل گرځي. پیغمبرﷺ چې د ام العلاء پوښتنې ته ورغی او ورته یې وویل: «أبْشرِي يا أم العَلاء، فإن مَرَضَ المُسلِم يُذهبُ اللهُ به خَطَايَاهُ، كما تُذهب النار خَبَثَ الذهبِ وَالفِضةِ»[۱]

ژباړه: خوشحاله شه اې ام العلاء! کله چې مسلمان ناروغ شي الله ﷻ د ده گناهونه داسې پاکوي، لکه: اور چې د سرو او سپینو زرو خیری پاکوي.

۳ـ صبر له معصیت څخه

له الله ﷻ څخه د وېرې او د هغه د لویی په خاطر، د هغه پاك ذات څخه د حیا په نیت له گناهونو څخه د ځان ژغورل ، د هرډول ناروا او سرکشی څخه ځان ساتل له معصیت څخه صبر بلل کیږي.

---

۱ – أبو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

له معصیت څخه صبر ځکه ضروري دی چې له ګناهونو څخه ځان ساتل په هر مسلمان فرض دي، نو په دې ډول په صبر سره مؤمن د خپل ایمان قوت ساتي، ځکه په ګناهونو او نا فرمانیو سره د مؤمن ایمان کمزوری کیږي.

مسلمان باید د حرامو، شهوتونو او ګناهونو په وړاندې مقاومت وکړي او د نفس او شیطان غوښتنو ته تسلیم نه شي، همدغه مقاومت د ګناهونو په وړاندې له صبر او زغم څخه پرته بل څه نه دي.

پوښتنې

۱ـ صبر تعریف کړئ.

۲ـ د صبر اهمیت ووایاست.

۳ـ په ناروغتیا کې صبر او زغم کول څه ګټه لري؟

۴ـ له ګناهونو څخه د صبر کولو څو مثالونه ووایاست.

کورنۍ دنده

د لوست مهم موضوعات په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

د مسلمان حقوقونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِﷺ قَالَ: « حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ». قِيلَ: مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: « إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ ». [رَوَاهُ مُسْلِمٌ]

د ځینو عبارتونو معناوې:

١. لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ: چې ورسره مخامخ شوې، نو سلام پرې واچوه.

٢. دَعَاكَ فَأَجِبْهُ: چې یې دمېلمستیا بلنه درکړه، نو قبوله یې کړه.

٣. اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ: چې درڅخه د نصیحت غوښتنه وکړي، نصیحت ورته وکړه.

٤. عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ: چې وپرنجېده او (الحمدلله) یې وویل.

٥. فَشَمِّتْهُ: نوورته په (یرحمکَ الله) دعا وکړه.

٦. مَرِضَ فَعُدْهُ: چې ناروغ شو، نو پوښتنه یې وکړه.

٧. مَاتَ فَاتَّبِعْهُ: چې مړشو، نو د جنازې لمانځه ته یې ورشه.

د حدیث ژباړه

له حضرت ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: د یوه مسلمان پر بل مسلمان شپږ حقونه دي. پوښتنه وشوه چې اې د الله رسوله! هغه کوم حقونه دي؟ پیغمبرﷺ وفرمایل: کله چې ورسره مخامخ شوې، نو سلام پرې واچوه، کله چې د مېلمستیا بلنه درکړي، نو هغه قبوله کړه، کله چې درڅخه د نصیحت غوښتنه وکړي، نو نصیحت ورته ورکړه او چې کله وپرنجیږي او الحمدلله ووایې، نو ورته په (یرحمكَ الله) دعا وکړه چې کله ناروغه شي پوښتنې ته یې ورشه او چې کله مړشو، نو د جنازې لمانځه ته یې ورشه.

د حدیث حکمت

دغه حدیث شریف د مسلمانانو یو پر بل باندې ځینې حقونه بیانوي چې د دې حقونو مراعاتول د ټولنې د وګړو تر منځ د ورورګلوۍ او مینې د اړیکو په ټینګښت کولو کې اساسي رول لوبوي، په هر مسلمان باندې لازمه ده چې د نورو خلکو حقونه وپېژني او په مراعاتولو سره یې په ټولنه کې د یووالي او وحدت د ټینګښت لامل و ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث ګټې اوحکمونه

۱- دمسلمان د حق پېژندنه

له حق څخه مراد او مقصد هغه څه دي چې سرته رسول يې فرض، واجب، سنت او يا مستحب وي. دلته ورڅخه مطلب د مسلمانانو تر منځ د خواخوږۍ هغه اخلاقي نظام دی چې يو مسلمان د بل مسلمان د متقابل درناوي په بنا پرې مکلف دی.

۲ـ د سلام اچولو حق

له ښو اخلاقو څخه يوه سلام اچول دي، کله چې يو مسلمان د بل مسلمان سره مخ شي بايد په سلام ويلو سره خپله ليدنه پيل کړي.

غوره مسلمان هغه دی چې د سلام په اچولو کې لومړی شي. سلام اچول د اسلام خصوصيت، د پيغمبرﷺ سنت او ځواب ورکول يې واجب دي.

۳ـ هغه ځايونه چې سلام پکې نه اچول کيږي

په سلام اچولو کې سنت طريقه دا ده چې وړوکی به پر لوی سلام اچوي، پر لاره تېرېدونکی به پر ناست سلام اچوي، لږ خلک به په ډېرو سلام اچوي، خو ځينې داسې حالات شته چې سلام اچول پکې غوره نه دي لکه:

- پر لمونځ کوونکي.
- د قرآنکريم پر لوستونکي.
- د علم د زده کړې پر حلقه.
- پر واعظ او خطيب باندې.
- پرمؤذن چې په آذان مصروف وي.
- پر هغه چا چې په قضاء حاجت ناست وي، يا په حمام کې وي.
- د ډوډۍ خوړلو يا اوبو څښلو پر وخت، که چېرې سلام اچوونکی په خوراک کې ورسره ګډون نه غواړي.
- هغه څوک چې په ګناه يا په بې ګټې کارونوکې بوخت وي.

٤ـ د بلنې (ميلمستيا) منل

که يو مسلمان بل مسلمان ته د کوم مناسبت په بنا لکه: واده، عقيقه او يا بې له کوم مناسبته د ميلمستيا بلنه ورکړي، نو پر بلل شوي لازم دي چې دعوت يې ومني، ځکه پيغمبرﷺ فرمايي: "مَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ". **ژباړه:** که څوک مو ميلمستيا ته دعوت کړي بلنه يې ومنئ.

دا ځکه چې د دعوت په منلو سره د مناسبت خوشحالي زياتيږي، که مناسبت نه وي، نو د بلنې شکريه ترسره کيږي، که بلنې ته ځواب ور نه کړای شي د زړه د بدوالي لامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځي او نېکو اړيکو ته زيان رسېږي، خو که چېرې په مېلمستيا کې ناروا عمل ترسره کېده، نو مسلمان بايد له داسې دعوت څخه ډډه وکړي او له ګناه څخه ځان وساتي.

۵_ نېکه مشوره ورکول

که څوك له چا څخه په کارونو کې مشوره وغواړي، نو لازم دي چې ورته نېکه مشوره ورکړي. که چيرې په کولو کې يې ګټه وه بايد ورته وهڅول شي او که پکې د ضرر ويره وه بايد ورڅخه وژغورل شي. د مشورې ورکولو پر مهال بايد داسې مشوره ورکړي چې د هغه دنيوي او اخروي سرلوړي پکې نغښتې وي. په کار ده چې په مشورې ورکولو کې د هر ډول غولونې، دوکه او غوره مالۍ څخه ډډه وشي، ځکه چې دا په مشوره ورکولو کې خيانت دی.

٦_ عطسې (پرنجي) ته ځواب ورکول

د پرنجي په ذريعه الله ﷻ د انسان له مغزو څخه زيان رسوونکي مواد بهر ته راوباسي چې دا په بنده باندې د الله ﷻ لوی احسان دی، بنده ته ښايي چې د الله ﷻ د دغه نعمت شکر ادا کړي او پر ژبه (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ووايي. بل مسلمان ورور بايد له اوريدلو سره سم ورته دعا وکړي، او ووايي: (يَرْحَمُكَ اللَّهُ) الله ﷻ دې پرتا ورحميږي. له دې څخه وروسته پر پرنجي کوونکي لازم دي چې د خپل مسلمان ورور ځواب په (يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ) سره ورکړي، نوڅوک چې د پرنجي پر وخت د الله ﷻ ستاينه ونه کړي، نو د دعا مستحق هم نه دی، ځکه چې ده له دوو نعمتونو څخه ځان بې برخې کړ، يو د الله ﷻ د ستاينې (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ويلو څخه او بل د مسلمان ورور له دعا (يَرْحَمُكَ اللَّهُ) څخه .

٧_ د ناروغ پوښتنه

د مسلمان له حقونو څخه يو هم د ناروغۍ په حالت کې د ناروغ انسان پوښتنه ده خصوصاً که ناروغ د خپلوانو يا دوستانو څخه وي چې د دوی د ناروغۍ پوښتنه د نورو په نسبت ډېره ضروري ده.

د ناروغ ليدل او د هغه د حال پوښتنه ډېر لوی فضيلت لري. که څوك د ناروغ تر څنګ کيناست، پر ده د الله ﷻ خاص رحمت رانازليږي او ملايکې ورته د مغفرت دعا کوي.

که څوك د ناروغ پوښتنې ته ځي بايد هغه ته تسلي او ډاډ ورکړي، هغه ته د روغتيا دعا وکړي او ورته پر مرض د صبر توصيه وکړي.

٨_ د مسلمان په جنازه کې برخه اخيستل

يو له هغو وجايبو څخه چې مسلمان يې پر غاړه لري داده چې د بل مسلمان د نېکبختۍ په فکر کې اوسي. کله چې يو مسلمان مړشي، نو د هغه د اعمالو دروازه وتړل شي او د نورو دعاوو ته ډېر اړ شي، نو له دې امله پر نورو مسلمانانو د ده حق دی چې په اړه يې الله ﷻ ته سوال او زاری وکړي چې د ده ګناهونه ور وبښي او راتلونکی ژوند يې ښايسته کړ ي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمان په جنازه کې په ګډون کولو سره د مړي او د مړي د خپلوانو حقوق ادا کېږي او هم په جنازه کې ګډون کوونکي ته لوی اجر په برخه کېږي. پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «مَنْ اتَّبَعَ جَنَازَةَ مُسْلِمٍ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهَا وَيَفْرُغَ مِنْ دَفْنِهَا فَإِنَّه يَرْجِعُ مِنْ الْأَجْرِ بِقِيرَاطَيْنِ كُلُّ قِيرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ قَبْلَ أَنْ تُدْفَنَ فَإِنَّهُ يَرْجِعُ بِقِيرَاطٍ»[۱]

ژباړه: څوک چې د ایمان په بناء او د ثواب په نیت د مسلمان په جنازې پسې روان شي، تر هغې ورسره وي چې د جنازې لمونځ پرې وکړي او هم يې له دفن کولو څخه فارغ شي، نو بې شکه ده ته د سرو زرو د دوو دینارونو په اندازه ثواب په برخه شو چې د هر دینار وزن د احد د غره په اندازه دی او چاچې ورباندې د جنازې لمونځ وکړ، بیا ورڅخه له دفن کولو مخکې راستون شو، نو د یوه دینار په اندازه ثواب ورکول کیږي.

فعالیت

که یو مسلمان مړشي، پس له مرګه دکومو کارونو ثواب ورته رسیږي؟ زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه سوال ځواب کړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

۱ ــ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ:

ب ــ فَشَمِّتْهُ:

ج ــ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ:

د ــ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ:

۲ــ د سلام اچولو ګټې ووایاست.

۳ــ د ناروغ عیادت کوونکی باید کوم کارونه وکړي؟

۳ــ د جنازې لمونځ څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د لوست حدیث په یادو زده کړئ او د لوست ګټې په کتابچو کې ولیکئ.

---

۱ - صحیح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

درویشتم لوست

دوه مخی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ فَخِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقِهُوا وَتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَكْرَهُهُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ وَتَجِدُونَ مِنْ شِرَارِ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ. [متفق عليه]

د ځینو کلمو معناوي

١_ مَعَادِنَ: د معدن جمع ده، کانونه.

٢_خِيَار: غوره کسان.

٣_الْجَاهِلِيَّةِ: له اسلام څخه مخکې زمانه.

٤_إِذَا فَقِهُوا: چې پوهه او فقاهت تر لاسه کړي.

٥_أَكْرَهُهُمْ: تر ټولو بد ګڼونکی.

٦_شِرَارِ: د شرير جمع ده، د خيار ضد دی، بد خلك.

٧_ذَا الْوَجْهَيْنِ: دوه مخی.

٨_هَؤُلَاءِ: هغوی.

د حدیث ژباړه

له ابوهريره ﷺ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايي: تاسو به خلك د کانونو او معدنونو د زېرمو په څېر ومومئ، نو څوك چې له هغوی څخه له اسلام نه دمخه په جاهليت کې غوره وو هغوی به په اسلام کې هم غوره وي، په دې شرط چې پوهه او فقاهت تر لاسه کړي. تاسو به د منصبونو او مسؤوليتونو په اړه غوره خلك هغه ومومئ چې ځان منصب او مقام ته رسول ډېر بد ګڼي، خو دا چې منصب او مقام ورته وسپارل شي او ده نه وي غوښتی. تاسو به تر ټولو شرير او بد خلك دوه مخي ومومئ چې ځينو خلکو ته په يو مخ ورځي او ځينو نورو ته په بل مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

په دې مبارک حدیث کې رسول الله ﷺ لومړی هغه انساني لوړ ارزښتونه په گوته کړي چې په هر وخت کې د انسانیت په خیر، د ټولنې په گټه او د ټولو په وړاندې غوره او مطلوب دي، بیايې هغه ناوړه صفات ذکر کړي چې د انساني لوړو ارزښتونو پر خلاف د انسانیت په زیان او دټولنې په ضرر دي، هر څوک یې بد او ناوړه گڼي.

د حدیث شریف گټې

۱ـ انسانان داسې دي لکه طبیعي زېرمې

رسول الله ﷺ انساني پرگڼې له طبیعي زېرمو او کانونو سره ورته بللې دي، فرمايي: «تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ» خلک به د طبیعي زېرمو په څېر ومومئ چې ځینې یې اصیل او ځینې یې کم اصله وي، ځینې یې ډېر ارزښتناک او ډېر قیمتي وي، ځینې یې بیا ارزښت او قیمت نه لري، ځینې کانونه د سرو زرو وي، ځینې د سپینو زرو وي.

انسانان که چېرې په سمه توگه وروزل شي او په گټورو لارو کې استخدام شي، نو په ټولنه کې به تر ټولو غوره اوبا ارزښته بنه پیداکړي.

۲ـ که څوک له اسلام څخه مخکې هم د نیکو اخلاقو او انساني فضایلو خاوند وي او له اسلام راوړلو څخه وروسته هم دغه غوره خویونه په هغه کې موجود وي، نو د دې حدیث شریف له مخې دغه انسان له غوره خلکو څخه شمېرل کېږي، د اسلام سپېڅلی دین هغو انساني غوره او نیکو خویونو ته چې د بشري فطرت له مخې په انسان کې پیدا شوي وي وده او پراختیا ورکوي.

۳ـهغه څوک چې دیني پوهه ولري

د اسلام له نظره غوره والی هغه مهال بشپړ دی چې دیني پوهه ورسره ملگرې وي یعنې دیني پوهه د غوره والي اساسي برخه ده.

پیغمبرﷺ فرمايلي: «مَنْ يُرِدْ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ»[1]

ژباړه: چاته چې الله جَلَّ جَلَالُهُ دخیر اراده وکړي، نو فقاهت او په دین کې پوهه ور په برخه کړي.

---

۱ - صحیح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤_د منصب په اړه غوره خلك

پيغمبرﷺ فرمايي چې د منصبونو او مسؤوليتونو په اړه غوره خلك هغه دي چې ځان منصب او مقام ته رسول تر ټولو بد ګڼي، ځكه چې يوخو په طبيعي توګه عهده او منصب تكليف او كړاو لري. خو تر ټولو غوره خلك هغه دي چې عهده او منصب يو امانت او مسؤوليت ګڼي، د هغه دحق اداكولو څخه په ويره كې وي او انديښنه ورسره وي چې هسې نه دغه امانت ترې ضايع شي. خو كه چاته له غوښتنې او تمې پرته منصب او مقام ور وسپارل شي، نو په دې صورت كې منصب په غاړه اخيستل د غوره والي خلاف نه دى، نه په كې كوم ډول كراهت شته، بلكې ملا به ورته كلكه ترې او له خلكو سره په مشوره او دالله تعالى په توكل به يې پر مخ بيايي، يقينا چې الله تعالى به ورسره مرسته كوي رسول اللهﷺ فرمايي: «مَنْ ابْتَغَى الْقَضَاءَ وَسَأَلَ فِيهِ شُفَعَاءَ وُكِلَ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أُكْرِهَ عَلَيْهِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَلَكًا يُسَدِّدُهُ»[١]

ژباړه: چاچې قضا او منصب وغوښت، په واسطو او سپارښتونو يې ترلاسه كړ، نو خپل ځان ته به وسپارل شي، د الله ﷻ لخوا به مرسته ورسره نه كيږي، كه څوك دمنصب منلوته اړ كړاى شو او د مسلمانانو لخوا ور وسپارل شو، نو الله ﷻ به يې مرستې ته پرښتې راوليږي.

د اسلام له سياسي او حكومتي اخلاقو څخه دادي چې بايد د اهليت او كفايت له مخې منصب او عهدې ته وړاندې كړاى شي، نه داچې خلك خپله ورته په دروغو او رشتياوو كمپاين وچلوي. كه چاته منصب او څوكۍ د مسلمانانو د اعتماد پر اساس وركړل شوه، نو الله ﷻ به ورسره مرسته وكړي.

٥_دوه مخى انسان

ذوالوجهين هغه چاته وايي چې هرې ډلې ته د هغوى دخوښۍ او خوشحالۍ خبرې كوي، ځان داسې ورته ښكاره كوي چې دى ددوى خواخوږى او له مخالفينو سره يې وران دى. چې دغه تعامل او چلند د منافقت، دروغو او غوړه مالۍ زيږنده ده.

د انسان په زړه او سينه كې چې نيك نيتونه او پخې ارادې وي، نو چلند او سلوك يې په عمومي توګه له ټولو سره اصولي، متوازن او يو شان وي.

---

١ – رواه الترمذي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه مخي ډېر بد صفت دی، دوه مخی انسان سربېره پردې چې په ټولنه کې د نفاق، کرکې او دښمنۍ تخم کري، په خپله د ځان لپاره هم ډېرې نورې ناخوالې رامنځته کوي، خپل عزت له لاسه ورکوي او د نورو په وړاندې بې عزته او بې آبرو کېږي.

د اسلام مبارك دين دغه ناوړه صفت په کلکه غندلی او مسلمانان يې ترې په ټينګه منع کړي دي.

٦_د دوه مخي انسان سزا

امام بخاري (رح) له ابوهريره ﵁ څخه د رسول الله ﷺ دغه حديث هم نقل کړی.

«لا يَنبَغِي لِذي الوَجهينِ أنْ يَكونَ أَميناً» [١]

ژباړه: دا شوني نه ده چې له دوه مخي څخه امين شخص جوړ شي.

په همدې توګه د عمار بن ياسر څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: څوك چې په دنيا کې دوه مخونه ولري د قيامت په ورځ به د اور دوه ژبې ولري.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او د دوه مخی د بدو پايلو په اړه دې سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١. د حديث ژباړه وواياست.
٢. د منصب په اړه غوره خلك څوك دي؟
٣. ذوالوجهين څوك دی؟
٤. د ذوالوجهين سزا بيان کړئ.

کورنۍ دنده

د سيرت له معتبر کتاب څخه د عمر بن عبد العزيز (رح) دخلافت منلو کيسه ولولئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

---

١ - الأدب المفرد للبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور ویشتم لوست

د خوب آداب

عن الْبَرَاء بْن عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ وَقُلْ: اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ فَإِنْ مُتَّ مُتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ. [صحيح البخاري]

د راوي پېژندنه

نوم یې براء، د پلار نوم یې عازب او د انصارو د اوس له قبیلې څخه و. پلار او زوی دواړه جلیل القدره صحابه وو. د بدر د غزا پر مهال د عمر د کموالي له کبله ورته پیغمبرﷺ په غزا کې د ګډون اجازه ورنه کړه، خو د هجرت په دریم کال یې د اُحد په غزا کې برخه واخیسته، د دې غزا په شمول یې د پیغمبرﷺ سره په څوارلسو غزاګانو کې برخه اخیستې وه. د هجرت په دوه اویایم (۷۲) کال د عبدالله ابن الزبیرؓ د خلافت پر وخت په کوفه کې وفات شو.

د ځینو کلمو معناوې

١. مَضْجَعَكَ: ستا د خوب ځای.
٢. اضْطَجِعْ: ډېره ولګوه.
٣. عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ: په ښي اړخ باندې.
٤. أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ: سپارلی مې دی خپل ځان تاته.
٥. وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ: او پرېښی مې دی خپل کار تاته.
٦. وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ: او تکیه کړې مې ده خپله ملا تاته. (یعنې پرتا مې خپل ځان سپارلی).
٧. رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ: ستا له وېرې او ستا په هیله تاته مخه کوم.
٨. لَا مَلْجَأَ: د تېښتې ځای نشته.
٩. وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ: ستا له عذابه د پناه اخیستو ځای نشته، خو یوازې ته یې.
١٠. الْفِطْرَةِ: د اسلام په دین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث ژباړه

د حضرت براء بن عازب رضی الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر ﷺ راته وویل: کله چې دې د خوب ځای ته د تللو اراده وکړه، نو د لمانځه د اوداسه په څېر اودس وکړه، بیا په ښي اړخ ډډه ووهه او دا دعا ووایه: اې الله جل جلاله خپل ځان مې تا ته تسلیم کړی دی او خپل کار مې تاته سپارلی دی (یعني پر تا مې توکل کړی دی) او خپله ملا مې ستا ساتنې او حفاظت ته تکیه کړه په داسې حال کې چې ستا له عذابه وېرېږم او ستا د رضامندۍ امید لرم. نشته ځای د تېښتې، نشته دی خلاصون ستا له عذابه، مګر یوازې ته یې. ایمان مې راوړی په هغه کتاب چې تا نازل کړی دی، ایمان مې راوړی په هغه پیغمبر چې تا رالیږلی دی، که چېرې (په همدې شپه کې) مړ شوې، نو خاتمه به دې د اسلام په دین وي.

د حدیث حکمت

په دې حدیث شریف کې نبي کریم ﷺ د خوب ځینې اداب بیان کړي دي، اسلام د ژوند کولو لپاره بشپړ او هر اړخیز نظام او قانون دی، د بشر لپاره د ژوند په ټولو برخو کې ښکاره او ځانګړې لارښوونې لري، نو له دې امله دا د حیرانتیا خبره نه ده چې پیغمبر اکرم ﷺ مسلمانانو ته د خوب په اړه لارښوونې کړې دي.

د حدیث شریف ګټې او احکام

۱ـ خوب ته د بدن اړتیا

انسانان د ورځې له خوا کارکوي او د کار له امله یې بدن ستړی او ستومانه کېږي، جسم یې آرامۍ ته اړتیا پیداکوي، الله جل جلاله د خپلو بندګانو د راحت لپاره شپه رالیږلې ده چې په کې ویده شي، ترڅو ستړتیا یې ختمه او بدن یې د سبا دکار لپاره چمتو وي. الله جل جلاله فرمایي: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ﴾ [یونس: ٦٧]

ژباړه: الله جل جلاله هغه ذات دی چې پیدا کړې یې ده، شپه ستاسې لپاره چې آرام پکې وکړئ.

خوب د الله جل جلاله نعمت دی، پکار ده چې د دې نعمت شکر پرځای کړو د دې نعمت د شکر ادا کول، په دې کې دي چې مسلمان د خوب پر وخت د خوب آداب مراعات کړي.

۲ـ خوب هم عبادت کېدای شي

سره له دې چې خوب انساني مهمه اړتیا ده، خو که چېرې مسلمان په دې نیت ویده شي چې د الله جل جلاله عبادت او بندګۍ لپاره یې بیا ذهن اوجسم تازه والی پیداکړي، ترڅو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ عبادت په ښه شان ترسره کړي، په مسنونه طريقه ويده او بيا راپاڅيږي، نو په دې صورت کې خوب چې يو عادت دی، په عبادت بدليږي.

۳ـ له ويده کېدو څخه مخکې اودس کول

خوب ډېر آداب لري چې ځينې يې په دې حديث شريف کې ذکر شوي دي چې يو يې له خوب څخه مخکې اودس کول دي. مسلمان ته په کار ده چې په طهارت او اوداسه ويده شي، ترڅو په خوب کې د شيطان له شر او وسوسو څخه په امن کې وي.

۴ـ په ښي اړخ ويده کېدل

د خوب له آدابو څخه دا هم دي چې بايد بنده په ښي اړخ ويده شي او پړ مخې ويده کېدل مکروه دي.

۵ـ د ويده کېدو پر وخت مسنون اذکار لوستل

کله چې مسلمان د ويده کېدو اراده وکړي، بايد مسنون اذکار ولولي، لکه: د **آية الکرسي** لوستل، د اخلاص سورت او د معوذتينو لوستل او داسې نور صحيح اذکار چې د احاديثو په کتابونو کې ذکر شوي دي، کله چې له خوبه را پاڅيږي، نوبايد له خوب څخه د راپاڅېدو دعا ووايي، لکه: «الحَمْدُ لِلّهِ الَّذِي رَدَّ عَلَيّ رُوحِي، وَعافانِي فِي جَسَدِي، وأذِن لِي بِذِكْرِهِ » [۱]

. ژباړه: ثنا او ستاينه ده هغه ذات لره چې زما روح يې بيا ماته راوګرځاوه، زما بدن يې روغ وساته اوماته يې د خپل ذکر فرصت راپه برخه کړ دا ځکه چې خوب د مرګ په څېر دی، هرکله چې الله ﷻ له بنده څخه نيم روح واخلي، هغه ورته بيا ورووبخښي، بنده لره ښايي چې شکر پرې وباسي.

۶ـ پر وخت ويده کيدل

د خوب له آدابو څخه دا هم دي چې انسان بايد پر وخت ويده شي او له بې خوبۍ څخه ځان وژغوري.

پيغمبر ﷺ د ماسخوتن له لمانځه څخه مخکې ويده کېدل او د ماسخوتن له لمانځه څخه وروسته مجلس کول بد ګڼل. البته که چېرې ناسته او مجلس د علماوو، نېکانو او اړو کسانو سره وي، يا د علمي مطالعې په خاطر وي، بيا کوم باک نه لري، په دې شرط چې د سهار لمانځه ته په پاڅېدو کې کوم خنډ رامنځ ته نه شي. پر وخت ويده کېدل ډېرې

---

۱ – الأذكار النووية

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټې لري، يوه داچې په وخت ويده کېدلو کې د پيغمبرﷺ پيروي عملي کېږي بل دا چې د شپې په خوب سره ذهن او د بدن غړي پوره راحت مومي چې د ورځې خوب دغه خاصيت نه لري. همدا راز که څوك پر وخت ويده شي سهار له خوبه د پاڅېدو پر مهال بنده تر او تازه وي او لمانځه ته په مينه او آسانۍ سره تللای شي.

پوښتنې

١ـ د حديث راوي څوك دى معرفي يې کړئ.

٢ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ:
- وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ:
- لَا مَلْجَأَ:
- وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ:
- الْفِطْرَةِ:

٣ـ پيغمبرﷺ صحابي ته د خوب کوم آداب ور ښودلي وو ؟

٤ـ پر وخت ويده کېدل څه ګټې لري؟

کورنۍ دنده

په خپلو کتابچو کې د خوب د آدابو په برخه کې لس کرښې مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فقهي برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ویشتم لوست

اسلام د ژوندانه نظام

هر مسلمان پر دې باور لري چې الله تعالی زموږ پیدا کوونکی او څښتن دی، د بشر د لارښوونې لپاره يې پر وخت پیغمبران استولي چې جناب حضرت محمد ﷺ تر ټولو وروستی پیغمبر دی، د اسلام بشپړ دین يې راوړی، څو خلکو ته سمه عقیده، غوره اخلاق او د ژوندانه د هرې برخې لارې چارې وښيي او حلال او حرام ورته بیان کړي.

اسلام د ژوندانه ټولو برخو ته ورشامل دی، لکه: څرنګه چې یې باورونه، خویونه او عبادات بیان کړي، همدا ډول د کورني ژوند، سیاست، اقتصاد، امنیت، تعلیم او د ژوند د ټولو برخو لپاره ځانګړی نظام لري.

په هر مسلمان لازمه ده چې د اسلام ټولې برخې وپېژني، باور پرې ولري او عمل ورباندې وکړي.

فعالیت

د قرآنکریم او سنتونو لاندینی هر یو عبارت د وګړو د ژوندانه په کومې برخې پورې اړه لري؟ ویې لولئ او په نوبت پکې خبرې وکړئ.

١ – الله تعالی فرمايي: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ [النور:٥٦] لمونځ بر پا کړئ او زکات ورکړئ.

٢ – ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ﴾ [النحل:٩٠] بیشکه الله تعالی په عدل امر کوي.

٣ – ﴿وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ﴾ [انفال :٦٠] د دوی (سره د جنګ) لپاره هغه پیاوړتیا چې په توان کې مو وي برابره کړئ.

٤ – ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ [الشورى:٣٨] او د مسلمانانو چارې په خپل منځ کې په مشوره وي.

٥ – رسول الله ﷺ فرمايي: «الحكمة ضالةُ المؤمن أينما وجدها فهو أحق بها» حکمت د مؤمن ورکه ده، هر چیرې يې چې بیامومي، دی تر نورو د هغې په لاس ته راوړلو ډېر حقداره دی.

ګرانو زده کوونکو ! موږ او تاسو د توحید د کلمې په منلو له الله تعالی سره دا تړون کړی چې د بندګۍ او د ژوند نظام به يې ستا منو او د بل چا نظریات او طرحې به چې د دین پر خلاف وي نه منو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قرآن کریم کې راغلي: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى﴾ [القيامة:٣٦] آیا انسان گومان کوي چې سریله (بې واگو) دې خوشې کړای شي.

نو انسان د علم د کم والي له امله د الله تعالی له لوري لارښوونو ته اړتیا لري.

 څرنگه چې الله تعالی په هر څه پوره علم لري او ټول انسانان د ده بندگان دي، نو هغه قوانین چې الله ﷻ موږ ته رالیږلي دي له نیمگړتیا او تېري څخه پاك دي او په هغو کې هېڅ ډول نیمگړتیا او تېری نشته.

پوښتنې

١. د اسلام دین درې سترې برخې لري: عقیده، اخلاق او احکام، یو یو مثال د هر یوه لپاره بیان کړئ.
٢. ((د اسلام دین د ژوند د هرې برخې لپاره احکام لري)) دا عبارت شرحه کړئ.
٣. له کلمې طیبې سره د لوست اړیکه بیان کړئ.
٤. آیا له تاریخي پېښو څخه د انسانانو یو پر بل د ظلمونو مثالونه بیانولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام اقتصادي نظام

د دې لپاره چې د اسلام اقتصادي نظام وپېژنو، نو بايد د هغه تعريف او بنسټيزې ځانګړتياوې بيان کړو.

تعريف:

د اسلام اقتصادي نظام د قرآنکريم او سنتونو له لارښوونو او د اسلام پوهانو له نظرياتو څخه عبارت دی چې د وګړو لپاره د مال د لاس ته راوړلو او مصرفولو لارې چارې بيانوي.

په قرآن کريم کې راغلي: ﴿لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ [النساء: ۲۹] په خپل منځ کې يو د بل مال په ناروا مه خورئ.

له پورتني آيت څخه جوتيږي چې وګړي مال درلودلی شي، په نورو لازمه ده، څو د هغه درناوی وکړي اوپه ناروا يې ورڅخه وانخلي.

همدا راز په قرآنکريم او سنتونو کې سود، قمار، رشوت او ټګي حرام ښودل شوي او د بيعې (پلورلو پېردولو) اجارې، شرکتونو او نورو معاملاتو لپاره احکام او شرطونه ټاکل شوي، د زکات، صدقاتو، بيت المال او ميراث په هکله په تفصيل سره احکام ښودل شوي، د امت علماوو د قرآنکريم او سنتونو دا لارښوونې شرحه کړې او د نورو مالي معاملاتو احکام يې هم د قرآنکريم او سنتونو په رڼا کې بيان کړي چې دا ټولې لارښوونې او احکام د اسلام اقتصادي نظام تشکيلوي.

په اوسنۍ نړۍ کې مطرح اقتصادي نظامونه:

په اوسنۍ نړۍ کې د اسلام پر اقتصادي نظام سربېره دوه نور اقتصادي نظامونه هم مطرح دي چې خلک يې پيروي کوي: کاپيتاليزم او سوسياليزم.

کاپيتاليزم

چې پانګوالي نظام او آزاد بازار هم ورته وايي د غربي کلتور اقتصادي اړخ دی چې وګړو ته په اقتصادي ډګر کې په زياته آزادۍ ورکولو ولاړ دی او په دې هکله د دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارې محدودې ګڼي، د دې نظام پر بنسټ سود او قمار جواز لري او خلک کولای شي چې له ډېرو لارو زياته پانګه لاس ته راوړي.

سوسياليزم (ټولنيز اقتصاد)

دا نظام له وګړو څخه د آزاد کاروبار کولو حق اخلي، د توليد وسايل يوازې دولتي ګڼي، وګړو ته د خصوصي ملکيت درلودلو حق نه ورکوي، ټول خلک بايد دولت ته کار وکړي او له دولت څخه د خپل زيار په اندازه مال تر لاسه کړي، د وګړو يو له بل سره مزدوري کولو ته اجازه نه ورکوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د پورتنيو معلوماتو په رڼا کې په لاندې صورتونو کې د درې واړو اقتصادي نظامونو نظر بيان کړي او څلور صورتونه دې نور هم په ټولګي کې مطرح کړي.

عمل	د اسلام له نظره	د کاپيتاليزم له نظره	د سوسياليزم له نظره
۱ – سود خوړل			
۲ – له فرد سره ډېرورۍ کول			
۳ – دولتي ماموريت			
٤ – زکات ورکول			

پوښتنې

۱. د اسلام اقتصادي نظام تعريف کړئ.

۲. دکاپيتاليزم او سوسياليزم مهم عناصر راوپېژنئ.

کورنۍ دنده

د ښوونکي او د کلي د امام په مرسته د قرآن کريم درې اقتصادي توصيې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي اقتصاد ځانګړتياوې

څرنګه چې په اوسنۍ نړۍ کې درې ډوله اقتصادي نظامونه مطرح دي، پانګوالي، سوسيالستي او د اسلام اقتصادي نظام، نو موږ بايد د دې نظامونو سترې ځانګړتياوې وپيژنو، ترڅو يې يو له بل څخه بېل کړای شو، دا ځانګړتياوې په لاندې توګه بيانېږي:

۱ – د اسلام اقتصادي نظام د اسلامي دين يوه برخه ده، خو سرمايه داري او سوسيالستي نظامونه د بشر له فکر څخه راوتلي، په هغو کې ديني لاربښوونو ته ځانګړې پاملرنه نه ده شوې.

۲ – دوه ډوله ملکيت

په اسلامي اقتصاد کې ملکيت په دوه ډوله دی، خصوصي ملکيت او ټولنيز ملکيت، هر وګړی کولای شي په روا لارو چارو د مال خاوند شي، همدا راز دولت هم ملکيت لري چې د بيت المال په نامه يادېږي، په اسلام کې نه په فرد باندې پر روا اقتصادي کړو وړو څه بنديز شته او نه پر دولت، په دې توګه که د خلکو مصلحت غواړي چې دولت بايد په اقتصادي چارو کې شريک شي دا کار کولای شي، خو په سرمايه داري نظام کې اصل دا دی چې دولت بايد يوازې امنيت راولي او اقتصادی کړنې ونه لري، سوداګري، توليد، ترانسپورټ، آبادي، تعليم او کرنه بايد ټول خصوصي وي.

په سوسياليزم کې د دې پر خلاف پورتنۍ ټولې چارې بايد دولت سرته ورسوي او وګړي بايد يوازې له دولت سره په تعامل کې وي، هېڅوک بايد خصوصي ملکيت ونه لري.

فعاليت

د کتابونو او د مضمون د ښوونکي په مرسته د رسول الله ﷺ او راشدو خلفاوو د زماني د بيت المال په هکله نور معلومات تر لاسه کړئ.

۳ – اقتصادي مقيده آزادي

د اسلام سپېڅلي دين کې هر وګړی اختيار لري، کوم کاروبار چې وغواړي، هغه سر ته ورسوي، په عامو حالاتو کې له دولت څخه اجازې اخيستلو ته اړ نه دی، نو په اقتصادي چارو کې آزادي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دا آزادي مطلقه او بې واګو نه ده پرېښودل شوې، بلکې نورو ته د ضـرر د نـه رسـولو او له نورو سره د مرستې لپاره څه بنديزونه او مکلفيتونـه وربانـدې لګېـدلي، لکـه: د سـود، قمار او ټګۍ حراموالی او د زکات، عشر او مالياتو لزوم خو په سرمايه داري نظام کې فرد ته په اقتصادي چارو کې مطلقه آزادي ورکړل شـوې پـه سوسياليـستي نظـام کـې لـه فـرد څخه آزادي اخيستل شوې ده.

٤ – ټولنيز خوندي توب

په اسلام کې دولت د ټولنې په استازيتوب دنده لري چې د وګړو لپاره دومره کارونه پيـدا کړي چې د هغوی د خوندي توب لپاره بسنه وکړي، که يـو څـوک د مـرض، معيوبيـت، ماشومتوب او يا د زړښت له کبله د کار کولو توان ونـه لـري، نـو دولـت بايـد د هغـوی د خوندي توب لپاره دومره څه ورکړي چې لږ تر لږه يې ژوند ورباندې روان شي.

که څه هم په سوسياسستي نظام کې د ټولنيز خونديتوب اصل شته، خو په کاپيتالستي نظام کې دا مسأله د يوه اصل په ډول شتون نه لري، ځکه په دې نظام کې هېڅوک له بل سـره په مرسته کولو ملکف نه دي.

پوښتنې

١ – د اسلامي، سرمايه داري او سوسيالستي اقتصادي نظامونو اړيکـې رابطـه لـه ديـن سـره بيان کړئ.

٢ – د غبرګوني (خصوصي او دولتي) ملکيت په هکله د درې ډوله مطرحو نظامونو نظر بيان کړئ.

٣ – اقتصادي مقيده آزادي څه ته وايي ؟

٤ – ټولنيز خوندي توب تشريح او د درې واړو اقتصادي نظامونو نظر د هغه په هکله بيـان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي اقتصاد ښيګڼې

دا منل شوې خبره ده چې په اسلامي اقتصادي نظامونو کې هغه غوره دی چې وګړو ته زياته ښيرازي او پرمختګ ورپه برخه کړي، له کړاوونو، ناخوالو او ظلمونو څخه يې وژغوري، ولسونه په ښه توګه له خپلو وسايلو (ځمکې، معدنونو، اوبو) څخه ګټه واخلي او خپل عايدات په عادلانه توګه په لومړيتوبونو کې ولګوي.

هغه اقتصادي نظام ناسم دی چې د پرمختګ مخه ونيسي او يا هم پانګې د محدودو خلکو په لاس کې وغورځوي چې عام ولسونه په خوښه او ناخوښه بيا د هغوی غلامان وګرځي، په پايله کې د وګړو تر منځ دښمنی راوپاروي او د ټولنې د وګړو تر منځ د حسد او بېلتون لامل وګرځي.

که څه هم د کاپيتاليزم لومړنی شعار چې د فرد آزادي ده په ظاهره ښه برېښي، خو په عمل کې يې نتيجه دا شوه چې د وګړو تر منځ يې په پانګو کې واټن زيات کړ، ځينې خلک د سود، قمار او نورو ناروا معاملو له کبله شتمن شول او ځينې نور د ډېرې بې وزلۍ له امله د مجبورۍ په حالت کې د هغوی تر اغېز لاندې راغلل، څرنګه چې په دې نظام کې د زکات او صدقاتو قانون نشته، د دولت واک هم محدود دی او د مالدارو او شتمنو خلکو مالونو کې تصرف نشي کولی، نو د پانګه والو او بېوزلو خلکو تر منځ واټن پيدا کيږي او په پای کې نا امني او دښمني خپريږي.

فعاليت

شتمني د لږو خلکو لاس ته په ورتلو سره، عام خلک د هغوی په وړاندې څنګه ځان مجبور ګڼي ؟ خبرې پرې وکړئ.

په سوسياليستي نظام کې څرنګه چې خصوصي ملکيت نشته او هر څوک دولت ته کار کوي، هيچا ته د هغه د عمل عوض نه ورکول کيږي، که لږ کار وکړي او که ډېر، که ښه کار وکړي، نوښت پکې راولي او که بې کاره، يوازې د کار په اندازه ورته امتياز ورکول کيږي، نو خلک کوښښ نه کوي او پر مختګ منځ ته نه راځي.

په اسلام کې د پورتنيو دواړو نظامونو عيبونه نشته، ناروا کارونه چې په لږ وخت کې د ډېرې سرمايې د لاسته راوړلو سبب ګرځي لکه سود اخيستل او قمار حرام ګڼل شوي دي، نو که يو څوک ډېر مال په روا توګه تر لاسه کړي، د هغه په مرګ د ده مال د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میراث د قانون پر بنسټ ووېشل شي هر چا ته لږ لږ ورسېږي، نو که دا نظام په سمه توگه عملي شي د پانگه والو او بې وزلو تر منځ واټن کمېږي، د زکات او صدقاتو له امله د دوی تر منځ خوا خوږي او همدردي پیدا کېږي او په ټولنه کې د دښمنی پر ځای مینه ټینگیږي.

فعالیت

په قرآن کریم کې راغلي ﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاء مِنكُمْ﴾ [الحشر : ۷] د دې لپاره چې (دا مال یوازې) ستاسو د غنیانو تر منځ لاس په لاس نه وي. د دې آیت په هکله په خپلو منځونو کې پرې خبرې وکړئ.

همدا راز په اسلام کې خصوصي ملکیت د پولو دننه شتون لري، خلك د خپل کار گټې په خپله تر لاسه کوي، نو په کار کې کوښښ او ابتکار کوي په دې توگه ټولنه د پرمختگ په لوري روانیږي له همدې کبله په نړۍ کې د سوسیالستي اقتصاد ستري بېلگې په شوروي اتحاد کې دوه لسیزي وړاندې سقوط وکړ. له ۲۰۰۷ میلادي کال څخه را په دې خوا سرمایه داري اقتصاد هم له سختو ستونزو سره مخ دی. سره له دې چې دا دواړه نظامونه اوس له خپلو بنسټیزو ځانگړتیاوو څخه تېر شوي او د اسلامي اقتصاد لور ته د تجربو په کولو نژدې شوي، سوسیالیستانو خصوصي ملکیت ومانه، کاپیتالیستانو دولتي ملکیت او په اقتصادي چارو کې یې د دولت فعال رول ومانه.

پوښتنې

۱. د اقتصاد کوم ډول نظامونه بریالي او غوره دي او کوم ډول نظامونه ناکاره گڼل کېږي؟
۲. په سرمایه داري نظام کې ستره ستونزه دا ده چې دولت په اقتصادي چارو کې له مداخلي څخه منع شوی، د دې اصل ناوړه پایلې څه دي او اسلام په دې هکله څه حکم کوي ؟
۳. په اسلامي اقتصاد کې تر ډېرې اندازې پورې داسې تدابیر نیول شوي چې د وگړو تر منځ پانگه عادلانه توزیع شي، په دې تدابیرو کې د ځینو نومونه واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ميراث د علم اساسات

د ميراث تعريف

د ميراث علم هغه اصول او قواعد دي چې د هغو په وسيله د ميت (مړي) له متروکې څخه د هر وارث حقونه پېژندل کيږي.

موضوع: د ميراث د علم موضوع د ميت متروکه ده.

غرض: د دې علم غرض په متروکه کې د مستحقينو د حقونو پېژندل دي، ترڅو د متروکې هرمستحق د مړي له متروکې څخه خپله برخه واخلي او يو پر بل باندې ظلم و نه کړي.

د ميراث د علم غوره والی

د ميراث علم ته نيم علم ويل شوی دی، رسول الله ﷺ فرمايي: «تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلِّمُوه فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ...» [۱]

ژباړه: د فرايضو علم (ميراث) زده کړئ او هغه نورو ته ور زده کړئ، ځکه هغه نيم علم دی.

د ميراث ارکان

ميراث درې ارکان لري چې له مورث، وارث او موروث څخه عبارت دي.

مورِث: هغه مړي ته ويل کيږي چې مال يا حق پرېږدي.

وارث: هغه څوک دی چې د ميراث مستحق وي.

موروث: پاتې مال يا ترکې ته ويل کيږي.

د ميراث شرطونه: ميراث لاندې شرطونه لري.

۱ – د مورِث مړينه.

۲ – د وارث ژوند وروسته د مورث له مړينې څخه.

۱– دغه حديث حاکم په خپل مستدرک کې ذکر کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې میراث

له اسلام څخه مخکې عربانو، میراث هغه چاته ورکاوه چې وسله یې پورته کولی شوای او په جګړو کې یې ګډون کولای شوای، ښځو او ماشومانو ته میراث نه ورکول کېده، ښځې نه یوازې دا چې له میراث څخه بې برخې وې، بلکې دوی په خپله هم په میراث وړل کېدې او له خپلو ټولو حقونو څخه محرومې وې.

د اسلام د مبارک دین په راتلو سره، عدالت تامین شو، د ټولنې د خلکو تر منځ اړیکې د دوستۍ او ورورولۍ پربنسټ بنا شوې.

په اسلام کې میراث خپلوانو ته د نژدیوالي او اړتیا له مخې ورکول کېږي، نو په هغه صورت کې چې نژدې خپل موجود وي، لېرې خپل له میراث څخه محرومېږي، لکه لمسی چې د زوی د شتون په صورت کې له میراث څخه بې برخې وي.

د نارینه وو برخه، ځکه په میراث کې د ښځو له برخې څخه زیاته وي چې د نارینه وو اړتیاهم زیاته وي، هغوی د اولادونو او ښځونفقه په غاړه لري.

د متروکې متعلق حقوق

مخکې یاده شوه چې د میراث د علم موضوع د مړي متروکه ده، د مړي په متروکې پورې لاندې څلور حقونه تړلي دي:

۱- د مړي تکفین او تجهیز:

تکفین یوازې کفن ورکولو ته وایې او تجهیز عام دی، ځکه تجهیز هر هغه څه ته ویل کېږي چې د مړي په ښخولو پورې اړه لري لکه کفن ورکول، قبر کندل، ښخول او داسې نور.

۲- د مړي پورونه:

که له تکفین او تجهیز څخه څه پاتې شي، د مړي پورونه به ورڅخه ادا کوي.

۳- د مړي وصیت:

که مړي وصیت کړی وي، نو د هغه وصیت به د قرض له ادا کولو څخه وروسته د پاتې متروکې په دریمې برخې کې جاري کېږي.

۴- د وارثانو حق:

له تکفین اوتجهیز، دین او وصیت څخه وروسته پاتې مال پر وارثانوباندې وېشل کېږي او وارثان په لاندې ډلو وېشل شوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذوي الفروض(د فرض خاوندان): ذوي الفروض هغه کسان دي چې په قرآن عظیم الـشان کې ټاکلې برخې لري.

عصبه: عصبه هغه خپلوان دي چې مړي ته يې دپلار لـه لـوري نـسبت کېـږي او لـه ذوی الفروضو څخه پاتې مال دوی ته ورکول کیږي.

ذوی الارحام: هغه خپلوان دي چې ذوی الفروض اوعصبه نه وي، لکه: ماما.

دپورتنیو مستحقینو د نشتوالي په صورت کې د مړي مال، ذوي الارحاموته ورکول کیږي.

موصی له: چې په ټول مال ورتـه وصیت شـوی وي او لـه پخوانیـو وارثـانو څخـه یـو هـم موجود نه وي، نو ترکه ده ته ورکول کیږي.

بیت المال: د پورته ذکر شوو اشخاصو د نشتوالي په صورت کې د مړي مال بیت المال تـه ورکول کیږي.

پوښتنې

۱- د میراث د علم تعریف، غرض او موضوع ووایاست.

۲- د مړي متروکې پورې څو حقونه تړاو لري، بیان یې کړئ.

۳- له اسلام څخه پخوا په عربو کې د ښځو او ماشومانو د میراث حالت څه و؟

۴- که چیرې څوك د خپل ټول مال وصیت وکړي او مړ شي، په دې اړه څه ډول عمل ترسره کیږي؟

۵- د مړي وارثان په ترتیب سره بیان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیرشم لوست

د میراث په هکله قرآني لارښووني (۱)

په قرآن کریم کې ډېر احکام په اجمالي ډول ذکر شوي او ځینې په تفصیل سره راغلي، له هغې جملې څخه د میراث احکام دي، الله ﷻ په خپل مبارک کتاب قرآن عظیم الشان کې د میراث احکام په پوره تفصیل سره په دریو آیتونو کې بیان کړي چې موږ یې دلته په دریو لوستونو کې له ژباړې او تفصیل سره بیانوو.

﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعاً فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيما حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۱]

ژباړه: ستاسې د اولادونو په باب الله تعالی تاسې ته لارښوونه کوي چې د یوه نارینه برخه د دوو ښځو په اندازه ده، که (د مړي وارثان) له دوو څخه زیاتې لونې وي، نو هغوی ته دې د ترکې له دریو نه دوه برخې ورکړای شي او که یوازې یوه لور وارثه وي، نو نیمايي ترکه د هغې ده.

که د مړي اولادونه وي، نو د هغه مور او پلار هر یو ته دې د ترکې شپږمه برخه ورکړل شي او که یې اولاد نه وي، وارثان همدا مور او پلار وي، نو مور ته دې دریمه برخه ورکړل شي.

که د مړي ورونه او خویندې وي، نو مور به د شپږمې برخې حقداره وي (دا ټولې برخې به) هغه وخت بېلیږي چې د مړي وصیت پلې او پور یې ادا شي. تاسې نه پوهیږئ چې ستاسې د مور او پلار او ستاسې له اولاد څخه کوم یو د ګټې له پلوه درته ډېر نږدې دي، دا برخې الله ټاکلي دي، په یقیني توګه الله عالم او د حکمت څښتن دی.

فعالیت

د پورتني آیت ژباړه په دقیق ډول وګورئ چې د چا میراث پکې ټاکل شوي دي، د کومو شرطونو په اساس د خپلو ټاکلو برخو مستحق ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنی آیت د لاندې کسانو برخې بیانوي:

۱_ د نارینه اولاد برخه د ښځینه اولاد په پرتله دوه برابره ده.

۲_ له زامنو څخه پرته ځانته د لوڼو برخه:

الف: نیمايي: که لور یوه وي.

ب: دوه دریمې: که لوڼه له یوې څخه ډېرې وي.

کتنه: که د لوڼو پر ځای ځانته خور یا خویندې وي، همدا برخې ورکول کېږي.

۳_ د مور او پلار لپاره ټاکلې برخه:

الف: شپږمه: مور او پلار هر یو ته دمړي د اولاد (که نارینه وي یا ښځینه) د شتون په صورت کې.

ب: د مړي د اولاد د نه لرلو په صورت کې مور ته دریمه برخه ورکول کېږي او پلار عصبه ګرځي.

ج: د ورونو د موجودیت په صورت کې مور شپږمه برخه اخلي که پلار وي او که نه وي.[۱]

فعالیت

پورتني لیکنې ته وګورئ او د هر یو صورت لپاره د آیت برخه ذکر کړئ.

پوښتنې

۱- مور په کوم حالت کې دریمه برخه مال اخلي؟

۲- لور ته څه وخت نیمايي مال ورکول کېږي؟

۳- مور او پلار څه وخت د مال شپږمه برخه وړي؟

٤- پلار کوم وخت عصبه ګرځي؟

کورنۍ دنده

پورتنی آیت حفظ کړئ.

---

۱ – که پلار وي ورونه میراث نه وړي، خو د مور برخه له دریمې څخه شپږمې ته راکموي، که پلار نه وي او اولاد هم نه وي، نو ورونه په خپله عصبه ګرځي، په دې حالت کې هم د مور برخه له دریمې څخه شپږمې ته راکمیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو دېرشم لوست

د میراث په هکله قرآني لارښووني (۲)

د نساء سورت په (۱۲)آیت کې الله ﷻ فرمايي:

﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم مِّن بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلاَلَةً أَو امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوَاْ أَكْثَرَ مِن ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاء فِي الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللهِ وَاللّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾

ژباړه

ستاسې ښځو چې څه پرېښي دي، د هغه نیمایې برخه تاسې ته رسېږي که اولاد یې نه وي، که یې اولاد وي بیا د ترکې څلورمه برخه ستاسې ده، البته که وصیت یې کړی وي د وصیت د پوره کېدو او پور له ادا وروسته.

ښځې به ستاسې د ترکې نه د څلورمې برخې حقدارې وي، که تاسې بې اولاده وئ، که ستاسې اولادونه وو بیا ستاسې د ترکې نه د هغوی اتمه برخه ده، وروسته له وصیت د پوره کولو نه چې تاسې وصیت کړی وي او وروسته د پور له ادا کولو نه.

او که هغه نارینه یا ښځینه (چې د هغه میراث باید ووېشل شي) بې اولاده هم وي، مور او پلار یې هم ژوندي نه وي، خو د (مور له طرفه) یې یو ورور یا یوه خور موجوده وي، نو ورور او خور هر یوه ته به شپږمه برخه رسېږي او که دوی له یوه نه زیات وي، نو د ټولې ترکې په درېمه برخه کې برخه وال دي، کله چې سرته رسېدلی وصیت پوره شي او پور ادا شي، په دې شان چې زیان رسوونکی نه وي، دا د الله له لوري حکم دی او الله ﷻ پوه باخبره او زغمناک دی.

فعالیت

پورتنی آیت وګورئ او لاندې موضوعګانې ترې راوباسئ.

۱ – د ښځې ټاکل شوې برخه د شرطونو سره.

۲ – د خاوند ټاکل شوې برخه له شرطونو سره.

۳ – پرته له دې دواړو د بل چا د میراث په هکله پکې څه ویل شوي؟ بیان یې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتني آيت کريمه کې د لاندې کسانو برخې ذکر شوې.

۱_ د ښځې لپاره په قرآن کريم کې دوه ډوله برخې بيان شوې.

الف: اتمه: د مړي د اولاد د شتون په صورت کې.

ب: څلورمه: د مړي د اولاد د نه موجوديت په صورت کې.

۲_ د مېړه لپاره په قرآن کريم کې دوه ډوله برخې بيان شوې.

الف: نيمايي: د ښځې د اولاد د نه شتون په صورت کې.

ب: څلورمه: د ښځې د اولاد د شتون په صورت کې.

۳_ د کلاله له ميراث څخه د مورني ورونو او خويندو برخې.

کلاله: هغه نارينه يا ښځينه شخص ته ويل کېږي چې ژوندی پلار او اولاد و نـه لـري، د ميراث وېش يې په لاندې ډول دی.

الف: شپږمه: که مړی يو مورنی ورور يا خور ولري.

ب: دريمه: که مورني ورونه يا خويندې او يا دواړه ډلې له يوه څخه زياتې وي.

کتنه: مورني ورونه او خويندې د پورته ډول ميراث مړي په مال کې برابره برخه لري.

پوښتنې

۱- ښځه له مېړه څخه څومره ميراث وړي؟ په تفصيل سره يې بيان کړئ.

۲- مېړه د ښځې په مال کې څومره حقدار دی؟روښانه يې کړئ.

۳- د ميراث وېش به له وصيت او دين څخه وړاندې تر سره کېږي که څنګه؟

۴- مورني اولاد د ژوندي مثال په ورکولو سره روښانه کړئ.

۵- د مورني اولاد ميراث د قرآني لارښوونو په رڼا کې بيان کړئ.

٦- مورني ورونه څه وخت ميراث وړي؟

کورنۍ دنده

پورتنی آيت حفظ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه دېرشم لوست

د میراث په هکله قرآني لارښووني (۳)

د النساء سورت په (۱۷۶)آیت کې الله جل جلاله فرمايي:

﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِن كَانُواْ إِخْوَةً رِّجَالاً وَنِسَاء فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّواْ وَاللّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

ژباړه

خلك له تا څخه (د كلاله په باب) فتوى غواړي ووايه: الله ﷻ تاسې ته د كلاله په هكله فتوى دركوي.

كه څوك بې اولاده ومري (او پلار يې هم نه وي) او د هغه يوه خور وي، نو هغه به د مړي نيمايي تركه واخلي، كه خور بې اولاده ومري، نو ورور به د هغې وارث وي.

كه د مړي وارثان دوه خويندې وي، نو هغوى به د تركې له دريو نه د دوو برخو حقدارې وي، كه ډېر وروڼه او خويندې وي، نو د هر نارينه به د هرې ښځې په تناسب دوه برابره برخه وي.

الله ﷻ تاسې ته حكمونه تشريح كوي چې تاسې لار وركې نه شئ او الله ﷻ په هر شي پوه دى.

فعاليت

د پورتني آيت په رڼا كې لاندې پوښتنې ځواب كړئ:

١ – كلاله څه ته وايي ؟

٢ – يوه خور چې ځانته وي څومره ميراث وړي؟

٣ – كه خويندې له يوې څخه زياتې وي او ورور ونه لري، نو څومره ميراث وړي؟

٤ – وروڼه او خويندې كه سره يو ځاى شي، ورور د خور په نسبت څومره برخه اخلي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بې اولاده سړي يا ښځې چې مور او پلار يې هم مړه وي د ميراث وېش: داسې څوك که مورنی ورور، ورونه، خور او يا خويندې ولري، نو د ميراث برخې يې په لاندې ډول دي.

۱ــ د خويندو برخې: كه له پورته ډول ميراث څخه يوازې پلارنۍ خويندې پاتې وي، برخې يې په لاندې ډول دي:

الف: نيمايي: كه چېرې د مړي نه يوازې يوه پلارنۍ خور پاتې وي.

ب: دوه دريمې: كه د مړي خويندې له يوې څخه ډېرې وي.

۲ــ كه له دې ډول مړي څخه پلارنۍ[1] ورونه او خويندې دواړه پاتې وي، نو د ميراث په وېش كې نارينه ته دوه او ښځينه ته يوه برخه ورکول کېږي.

د ميراث مړي ميراث په هغه صورت كې چې ورونه او خويندې ورڅخه په ګډه پاتې وي ورور د خور دوه برابره برخه اخلي، يعني يو ورور په درې افغانيو كې دوه افغانۍ اخلي.

۳- كه خور اولاد ونه لري، ورور يې وارث دی.

پوښتنې

۱- كلاله چا ته ويل كېږي؟

۲- د هغې دريمې برخې خاوندان څوك دي چې سړي او ښځې پكې د ميراث په وېش كې برابر دي؟

۳- ورور د خور په اندازه څومره برخه اخلي؟

٤- د شپږمې برخې خاوندان په ګوته كړئ.

كورنۍ دنده

پورتنۍ آيت حفظ كړئ.

---

۱ له پلارني ورور يا خور څخه دوه ډوله ورونه او خويندې مراد دي، سکني او يوازې له پلار څخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذوي الفروض او د هغوی برخې

په قرآن کريم کې د ذوی الفروضو لپاره شپږ برخې بيان شوې دي:

۱- نصف (نيمه) $(\frac{۱}{۲})$

۲- ربع (څلورمه) $(\frac{۱}{۴})$

۳- ثمن (اتمه) $(\frac{۱}{۸})$

۴- ثلثان (دوه پردرې) $(\frac{۲}{۳})$

۵- ثلث (دريمه) $(\frac{۱}{۳})$

۶- سدس (شپږمه) $(\frac{۱}{۶})$

د ميراث په علم کې نصف، ربع او ثمن په لومړي ډول، ثلث، ثلثان او سدس په دويم ډول يادېږي.

ددې معلومو برخو خاوندان او مستحقين دولس (۱۲) کسان دي چې څلور يې نارينه او اته يې ښځينه دي.

د ميراث په مسايلو کې د هريوه لپاره مختلف حالات دي او په بېلا بېلو حالاتو کې هر يوه ته بېله برخه ټاکل شوې ده. نو اړينه ده چې د هر يوه حالت په لنډ ډول ذکر شي، تر څو ګران زده کوونکي د ميراث له مهمو او زياتو پېښېدونکو مسايلو څخه خبرشي.

فعاليت

د ذوی الفروضو دا پورته څرګندې برخې له قرآن کريم څخه راوکاږئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نارينه وو احوال

هغه نارينه چې معلومې برخې لري څلور تنه دي.

۱- پلار.

پلار درې حالته لري.

الف: که له پلار سره د مړي زوی يا د مړي د زوی زوی که څه هم ترې راښکته وي موجود وي، نو په دې حالت کې پلار ته سدس $(\frac{۱}{۶})$ ورکول کيږي.

ب: که له پلار سره د مړي لوريا دمړي د زوی لور (که څه هم ترې راښکته وي) موجود وي، نو په دې حالت کې پلار ته سدس $(\frac{۱}{۶})$ او د عصوبت برخه دواړه ورکول کيږي.

ج: که د مړي اولاد (۱)(نارينه وي او که ښځينه) او يا له هغه نه کښته موجود نه وي، نو په داسې حالت کې پلار يوازې عصبه دی او معلومه برخه په دې حالت کې نه ورکول کيږي، بلکې ټول مال وړي.

۲- صحيح نيکه

نوموړی د پلار د نشتوالي په صورت کې د پلار په ډول دی، خو په څوصورتونوکې ورسره توپير لري چې د ميراث په کتابونو کې يې تفصيل موندل کيږي.

که چيرې د مړي پلار او نيکه دواړه پاتې شي. د نيکه حق ساقط او مال ټول د پلار دی.

۳- اخيافي (مورنی) ورور او خور: څرنګه چې اخيافي ورور او خور د ميراث په وېش کې سره يو شان دي او کوم توپير نه لري، نو د دواړو احوال يو ځای ذکر کيږي که څه هم په حقيقت کې هر يو يې جلا صنف ګڼل کيږي او درې احواله لري:

الف: که يو اخيافي ورور يا يوه اخيافي خور وي برخه يې شپږمه $(\frac{۱}{۶})$ ده.

ب: که دوه يا زيات وي دريمه برخه $(\frac{۱}{۳})$ اخلي. نارينه او ښځې يې په استحقاق او تقسيم کې يو شان دي.

ج: که د مړي زوی ياله هغه نه ښکته پاتې شي اخيافي ورور او خور ساقطيږي.

۴- زوج (مېړه) دوه حالته لري.

---

۱ - د اولاد کلمه نارينه او ښځينه دواړو زيږندو ته شامله ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: که چېرې د هغه مړه شوې ښځه اولاد ولري، نو مېړه ته د ښځې د متروکې څلورمه ($\frac{۱}{۴}$) ورکول کېږي.

فعالیت

د میراث د آیتونو څخه هغه برخه ذکر کړئ چې د ښځې او خاوند میراث پکې له شرطونو سره تآکل شوی.

ب: او که مړه شوې ښځه اولاد و نه لري، نومېړه ته یې نیمایي ($\frac{۱}{۲}$) متروکه ورکول کېږي.

فعالیت:

د نصف، ربع او ثلث خاوندان څوک دي ؟

پوښتنې

۱. د وارثانو لپاره ټاکل شوې برخې څو دي؟ بیان یې کړئ.
۲. پلار څو احواله لري؟ واضح یې کړئ.
۳. صحیح جد تعریف کړئ؟
٤. د اخیافي خویندو او وروڼو احوال ولیکئ.
٥. زوج څو احواله لري؟ بیان یې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځينه ذوي الفروضو احوال

هغه ښځې چې څرګندې برخې لري اته (۸) دي.

(۱)ښځه (ماندينه).

ښځه هم د مېړه په شان دوه حالته لري:

الف: که له مېړه څخه زوی يا لور پاتې نه وي. ښځې ته د مېړه له ما ل څخه څلورمه ($\frac{۱}{۴}$) برخه رسيږي.

ب: که له مېړه څخه زوی يا لور پاتې وي، ښځې ته د مېړه له مال څخه اتمه ($\frac{۱}{۸}$) برخه ور رسيږي.

که له مړي څخه له يوې نه زياتې ښځې پاتې شي، دوی ټولې په همغه تاکلې برخه ($\frac{۱}{۴}$) يا ($\frac{۱}{۸}$) کې سره شريکې دي.

۲- لور

لور درې حالته لري

الف: که له مړي څخه يوه لور پاتې شي د متروکې نيمايي ($\frac{۱}{۲}$) برخه په ميراث وړي.

ب: دوو يا زياتو لوڼو ته د متروکې دوه ثلثه ($\frac{۲}{۳}$) ورکول کيږي.

ج: که چېرې له مړي څخه زامن او لوڼې دواړه پاتې شي، نو بيا لوڼې عصبه ګرځي او يو ورور د دوو خويندو اندازه اخلي. دمثال په توګه: که يو هلك او يوه نجلۍ پاتې شي د متروکې ($\frac{۲}{۳}$) د هلك او ($\frac{۱}{۳}$) د نجلۍ حق کيږي.

فعاليت: پورتنی حالات عملاً په ټولګي کې تمثيل کړئ.

۳- د زوی لور

که له مړي څخه زوی اويا دوه لوڼې پاتې وي، نو د زوی لور له ميراث څخه محرومېږي او په نورو مواردو کې مېراث ورکول کيږي چې تفصيل يې د ميراث په کتابونو کې ذکر دی.

۴- سکه خويندې (هغه چې د پلاراو موردواړو څخه وي)

سکه خويندې پنځه احواله لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: يوې ته نيمايي ورکول کيږي.

ب: دوه يا زياتو ته ثلثان ($\frac{٢}{٣}$)ورکول کيږي.

ج: که سکه ورور ور سره وي عصبه کيږي او ورور د دوو خويندو برابره برخه اخلي.

د: که چېرې د مړي د زوي لور ور سره پاتې وي، دوی عصبه ګرځي.

هـ: که چېرې د مړي پلار پاتې شوی وي د خور حق ساقطيږي.

۵- د پلار له خوا خويندې

علاتي خويندې د اعياني وروڼو او خويندو د نه شتون په صورت کې د اعياني خويندو په ډول دي، خو په ځينو مواردو کې فرق لري چې د ميراث په کتابونو کې به تفصيل سره بيان شوي.

٦- مور

مور درې احواله لري

الف: مور هغه وخت سدس ($\frac{١}{٦}$) اخلي چې د مړي زوی يا لمسی موجود وي که څه هم ترې ښکته وي اويا دا چې دوې يازياتې خويندې يا وروڼه له هر حيثه چې وي موجود وي.

ب: د ټول مال ثلث ($\frac{١}{٣}$) هغه وخت اخلي چې له پورته ذکر شوو اشخاصو څخه يو هم موجود نه وي.

ج: د پاتې مال ثلث ($\frac{١}{٣}$) هغه وخت اخلي چې يو له زوجينو څخه ورسره وي او دا يوازې دا لاندې دوه صورتونه لري چې په دې ډول دي.

١- مثال: چې ښځه مړه شي، مېړه، پلار او مور ورڅخه پاتې شي، د ټول مال نيمايي دمېړه، د پاتې مال دريمه برخه دمور او دوه دريمې يې په عصوبت دپلار کيږي.

اصل مسأله له: ٢ ضرب ٣ = ٦ درې برخې (نيمې د هغو) د مېړه لپاره اوله نيم څخه پاتې مور ته ثلث يعني يوه برخه او د پلار لپاره دوه برخې دي.

ښځه ٣ ضرب ٢=٦

مړی

پلار	مور	مېړه
٢	١	٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- مثال: چې مېړه مړ شي، ښځه، پلار او مور ورځخه پاتې شي، ښځې ته د ټول مال څلورمه، مور ته دپاتې مال دريمه او نور په عصوبت دپلار کيږي.

مېړه ۴

مړی

ښځه	پلار	مور
۱	۲	۱

په پورته دواړو مواردوکې مور يو د زوجينو له فرض څخه وروسته د پاتې مال دريمه برخه اخلي.

۷- جده (نيا): صحيح جده[۱] ($\frac{۱}{۶}$) برخه ميراث وړي. د مور په شتون ټولې جدې ساقطيږي او د پلار په شتون يوازې د پلار له خوا نيا له ميراث څخه محروميږي.

د جدو نور احوال د ميراث په کتابونو کې موندل کيږي.

۸- اخيافي خور

د اخيافي خور حالات د اخيافي ورور په حالاتو کې ذکر شوي دي.

پوښتنې

۱- د لور احوال بيان کړئ.

۲- زوجه څو حالته لري؟ واضح يې کړئ.

۳- اعياني خويندې څو احواله لري؟ بيان يې کړئ.

۴- مور څو احواله لري؟ واضح يې کړئ.

۵- آياجدات هر وخت د ميراث حق لرونکې وي او که څنګه؟

---

۱ ـ صحيح جده هغې انۍ ته ويل کيږي چې مړي ته په نسبت کې يې فاسد جد راغلی وي، لکه: د پلار مور، يا د پلار د پلار مور يا د مور د مور مور ، او مور د پلار مور صحيح جده نه ده هغې ته رحمي يا فاسده جده ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عصبات

د عصباتو د میراث قاعده

له مړي څخه د عصباتو د میراث استحقاق هغه ته د درجې د نژدېوالي او لېرې والي پر اساس ټاکل کېږي. هر څوک چې په درجه کې مړي ته نژدې وي لومړی حق د هغه دی او بیا ورپسې نژدې چې ترتیب یې په دې ډول دی.

۱- د مړي فرع یعنې زامن که څه هم ترې را ښکته وي.

۲- د مړي اصل یعنې پلار که څه هم ترې پورته وي.

۳- د مړي د پلار جزء یعنې ورونه که څه هم ترې کښته وي.

۴- دمړي د نیکه جزء یعنې کاکا او زامن یې که څه هم ترې کښته وي.

که له مړي څخه داسې عصبه پاتې شي چې په مرتبه او درجه کې سره برابر وي. بیا د قرابت(نژدې والي او خپلوی) قوت اعتبار لري. یعنې چې له دوو خواوو له مړي سره قرابت ولري، هغه مقدم دی، له هغه نه چې له یوه پلوه قرابت ولري، لکه: ورونه چې مړي ته په درجه او مرتبه کې یو برابر دي، خو په قوت او قرابت کې سره توپیر لري. مثلاً ځینې اعیاني وي او ځینې علاتي وي.

علاتي ورونه د اعیاني ورونو د موجودیت په صورت کې له میراث څخه محروم دي، ځکه اعیاني قرابت له علاتي نه قوي دی. حتی که اعیاني خور د مړي د لور په سبب عصبه شوي وي، هم د علاتي ورونو د میراث مانع ګرځي، ځکه چې قرابت یې له علاتي ورور څخه قوي دی.

فعالیت

د عصباتو ترتیب په ژوندي مثال سره روښانه کړئ.

حجب

حجب په لغت کې منع ته وایي او په اصطلاح کې حجب دې ته وایې چې یو ټاکلی شخص د بل ټاکلي شخص د موجودیت له کبله له ټول او یا یوې برخې میراث څخه بې برخې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حجب په دوه ډوله دی.

۱- دنقصان حجب.

۲- د حرمان حجب.

د نقصان حجب: دې ته وايي چې يو څوك د بل چا د موجوديت له کبله په جز يي توگه له ميراث څخه محروم شي.

دحرمان حجب: دې ته وايي چې يو انسان د بل انسان د موجوديت له کبله په بشپړه توگه له ميراث څخه محروم شي.

د حرمان د حجب په نسبت ورثه دوې ډلې دي. يوه ډله يې هيڅ حجب حرمان نه قبلوي او دا ډله دغه شپږ کسان دي لکه:

۱- زوی

۲- پلار

۳- ميره

۴- لور

۵- مور

۶- ښځه

له دې پرته نور وارثان په يوه حالت کې مستحق او په بل حالت کې محروم گڼل کيږي.

فعاليت

داسې درې ډلې وارثان ذکر کړئ چې ځينې وخت په کلي توگه له ميراث څخه محروميږي

پوښتني

۱ د عصباتو ترمنځ د ميراث د استحقاق قانون روښانه کړئ.

۲- حجب تعريف او په څو ډوله دی ؟

۳- د حرمان حجب کوم حجب ته وايي ؟

٤- هغه کومه ډله خلك دي چې هيڅ وخت له ميراث څخه نه محروميږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د برخو (سهمونو) مخرجونه

د برخو د خاوندانو په بحث کې یادونه و شوه چې ټولې ذکر شوې برخې د خدایﷻ په کتاب کې شپږ دي چې بیا په دوو ډولونو ویشل شوي دي. لومړی ډول يې نصف، ربع او ثمن دی. او دویم ډول يې ثلثان، ثلث او سدس دی.

څرنګه چې ذکر شوې برخې ټولې یو کسري عدد جوړوي، که هره یوه ځانته موجوده شي، نو د برخو مخرجونه د هغه کسر مخرج دی. د نصف مخرج دوه، د ربع مخرج څلور، د ثمن مخرج اته، د ثلثان او ثلث مخرج درې او د سدس مخرج شپږ دی.

که په مسأله کې د یوې نوعې له برخو څخه دوې یا درې برخې موجودې شي، نو هر عدد چې د جزء لپاره مخرج وي هغه عدد د هغه جزء د ضعف (دوه برابره) او د کمزوري لپاره هم مخرج وي.

د مثال په ډول: په لومړي ډول کې چې نصف، ربع او ثمن دی. ثمن د ربعې جزء دی. کوم عدد چې د ثمن لپاره مخرج وي یعنې (٨) نو د اته عدد د ثمن د ضعف (١/٤) او د ضعف ضعف (١/٢) لپاره هم مخرج دی.

همدارنګه په دویم ډول کې د سدس مخرج (٦) دی، نو همدا عدد د ثلث او ثلثان لپاره هم مخرج دی. که د لومړۍ نوعې نصف د دویمې ټولې نوعې او یا یوې برخې سره په مسأله کې راشي، نو مخرج يې شپږ دی (مسأله له شپږو) نه کیږي.

لکه: ښځه مړه شوه مېړه، مور او مورنۍ ورور ورڅخه پاتې شول.

٦		
مېړه	مور	مورنی ورور
نیمايي	دریمه	شپږمه

(٣) (٢) (١)

د زوج لپاره نصف، د ام لپاره ثلث او د اخ لأم لپاره سدس دی چې اصل (مسأله له شپږو) نه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د لومړی نوعې څخه ربعه د ټولې دويمې او يا يې له ځينو برخو سره راشي د مسألې مخرج (۱۲) کيږي، لکه: په دې مسأله کې: سړی مړ شو ښځه، پلارنۍ او سکنۍ خويندې ورڅخه پاتې شوې.

۱۲

مړی

ښځه	پلارنۍ خويندې	سکنۍ خويندې
ربع	سدس	ثلثين
(۳)	(۲)	(۸)

که د اولې نوعې ثمن له ټولې دويمې نوعې او يا يې له ځينو برخو سره په مسأله کې راشي د مسألې مخرج له (۲۴) څخه کيږي، لکه: په دې مسأله کې: شخص مړ شو ښځه، مور، دوه لوڼې او تره ورڅخه پاتې شول.

۲۴

مړی

ښځه	مور	دوه لوڼې	تره
ثمن	سدس	ثلثان	عصبه
(۳)	(۴)	(۱۶)	(۱)

له ذکر شوي بيان څخه څرګنديږي چې د ميراث د مسألې مخرج به له لاندې مخرجونو څخه بهرنه وي.

(۲-۳-۶-٤-۸-۱۲-۲٤) نو د ميراث د مسألو لپاره مخرجونه (۷) اووه ټاکل شوي او سهمونه شپږ دي.

پوښتنې

۱- د ذوی الفروضو ټولې ټاکل شوې برخې څو دي؟

۲- نصف له لومړی نوعې څخه چې له ټولې دويمې نوعې يا ځينو برخو سره ګډ شي مسأله د څو نه کيږي؟

۳- ربع چې په مسأله کې له ثلث او سدس سره يو ځای شي مسأله د څو نه کيږي؟

٤- ثمن چې له دويمې نوعې سره يو ځای شي د مثال په راوړلو سره مسأله توضيح کړئ.

٥- د ميراث د مسألو لپاره ټول مخرجونه څو دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

عول

عول په لغت کې میلان او ظلم ته وايي چې د غلبې په معنا هم استعمالیږي. د میراث په اصطلاح کې عول دې ته وايي چې د سهمونو اندازه د مخرج په پرتله زیاته شي یعنې کله چې د مسألې مخرج معلوم او د وارثانو سهمونه ټول سره جمع شي د سهمونو مجموعه د مسألې له مخرج څخه تېرى وکړي، نو دې حالت ته په میراث کې عول وايي.

د لومړي ځل لپاره حضرت عمرﷺ پر عول باندې حکم کړى دى، ځکه د ده په زمانه کې داسې مسأله پېښه شوې وه، لکه: ښځه مړه شوه مېړه، مور او پلارنى خور ورڅخه پاتې شول.

اصل مسأله ۶ عول یې ۸ اته

مړى

مېړه	مور	پلارنى خور
نصف	ثلث	نصف
۳	۲	۳

په پورته مسأله کې نصف له لومړى نوعې څخه د دویمې نوعې له ثلث سره ګډ شوى، نو ځکه مسأله له شپږوڅخه پیلیږي. د شپږو نصف چې (۳) دى د زوج لپاره دى او ثلث یې دوه دى چې د مور لپاره دى، نصف یې (۳) دى چې د اخت لاب لپاره دى او د ټولو مجموعه ۳+۲+۳=۸ کیږي یعنې د سهمونو مجموعه اته او د مسألې مخرج شپږ دى نوځکه مسأله عول کوي له شپږو نه اتو ته چې د مړي متروکه به اته برخې شي او په پورته ډول به سهام هر وارث ته ورکړى شي.

حضرت عمرﷺ له نورو صحابه وو کرامو سره چې حضرت عثمانﷺ حضرت عليﷺ حضرت ابن عباسﷺ او حضرت ابن مسعودﷺ له هغې جملې څخه وو مشوره وکړه. حضرت ابن عباسﷺ عول ته اشاره وکړه او نور و ټولو یې تائید وکړ او هیچا مخالفت و نه کړ. هماغه و چې د مړي متروکه په اتو برخو په پورتني ترتیب و ویشل شوه. نو ځکه یې مشروعیت ثابت دى او د هغه مطابق په عولیه مسألو کې اجراء کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو په مرسته دا لاندې مسألې وڅيړي چې عول کوي او که نه او هم دې مخرج ورته وټاکي.

۱ – سړی مړ شو یوه ښځه، څلور لوڼې، پلار او مور ورڅخه پاتې شول.

۲ – ښځه مړه شوه مېړه، دوه لوڼې، پلار او مور ترې پاتې شول.

۳ – ښځه مړه شوه یوه خور، مېړه، پلار او مور ترې پاتې شول.

٤ – سړی مړ شو، دوه ښځې، دوه لوڼې، مور او پلار ترې پاتې شول.

پوښتنې

۱ - عول تعريف کړئ.

۲ – د لومړي ځل لپاره عول د چا په زمانه کې رامنځ ته شو؟

۳ – داسې یوه مسأله جوړه کړئ چې له دولسو څخه يې دیارلسو ته عول کړی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عددونو ترمنځ تماثل، تداخل، توافق او تباین پېژندل

په ځینو مسایلو کې داسې پېښېږي چې په یوې یا څو ډلو باندې برخې پوره نه تقسیمېږي بلکې کسري وي. د دې لپاره چې هر چا ته پوره پوره برخې ورسېږي او کسر پیدا نه شي، نو تصحیح ته اړتیا محسوسېږي او تصحیح د عددونو پر تماثل، تداخل، توافق او تباین باندې بناء کیږي، نوځکه له تصحیح څخه لومړی د دوی پېژندل ضرور دي.

تماثل: د هغو دوو یا زیاتو عددونو ترمنځ نسبت ته ویل کېږي چې هغه عددونه سره مساوي وي، لکه: پنځه پنځه یا درې درې او داسې نور.

تداخل: د اعدادو ترمنځ داسې نسبت ته وایې چې یو په بل کې دننه وي، لکه: ۲ او ۴، ۳ او ٦ او داسې نور، داسې هم ویلای شو: هغه عددونه چې وړوکی یې په لوی پوره تقسیم شي، لکه: ۷ او ۲۱ او نور تداخل بلل کیږي.

توافق: د عددونو ترمنځ داسې نسبت ته وایې چې که یو عدد بل عدد ته متوجه کړی شي هغه نه محوه کوي، لیکن دریم عدد هغه دواړه محوه کوي، لکه: ۸ او ۲۰. اته چې شلو ته متوجه شي په دوه کرته ۱۶ جدا کیږي او څلور باقي پاتې کیږي، خو څلور چې شلو ته متوجه کړو په پنځه کرته او چې اتو ته یې متوجه کړو په دوه کرته یې تماموي، نو اته او شل په څلورو(بالربع) توافق لري، ځکه هغه عدد چې دا دواړه محوه کوي (۴) دی.

تباین: د دوو عددونو ترمنځ هغه نسبت ته وایې چې یو بل نه محوه کوي او دریم عدد یې هم نه شي محوه کولای، لکه: ۹ او ۲۰ چې د دوی ترمنځ تباین موجود دی.

فعالیت

د لاندې عددونو تر منځ نسبت ذکر کړئ.

[۲۰، ۵ / ۹، ۱۱ / ۲٦، ۸ / ۷، ۷]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عددونو تر منځ د توافق او تباین د پېژندلو طریقه:

له لوی عدد څخه وړوکی تفریق کېږي، تر څو مفروق منه لـه مفـروق عـدد څخه پـاتې شي، له هغه وروسته کم عدد له ډېر عدد څخه تفریق کېږي، همدا عملیـه پـه همـدې بڼـه دوام پیدا کوي، تر څو دواړه عدده سره یو شي.

که د دوی اتفاق په یوه و، د دوی تر منځ تباین دی، که په دوو متفق شول، نـو پـه نـصف توافق دی، که په دریو متفق شول، نو توافق یې په ثلث دی او که په څلـورو متفـق شـول، توافق یې په ربع دی، همداسې تر پایه پورې دوام پیدا کوي.

پوښتنې

۱. تماثل تعریف او مثال یې بیان کړئ.
۲. د تداخل تعریف او له مثاله سره یې ولیکئ.
۳. توافق سره له مثاله واضح کړئ.
٤. د تباین تعریف او د یوه مثال په ترځ کې یې ولیکئ.
۵. د اعدادو تر منځ د توافق او تباین د پېژندلو طریقه و وایاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تصحيح

تصحيح له صحت څخه اخيستل شوې چې صحت روغتيا ته وايي. نـاروغی ضـد ده او د ميراث د علم په اصطلاح کې تصحيح عبارت ده له کوچني عدد نـه د برخـو اخيـستل پـه داسې ډول سره چې د مستحقينو په برخو کې کسر واقع نه شي.

د مسايلو تصحيح په اصل کې د رياضي د علم برخه ده او د ميراث په علم کې د اړتيا لـه کبله په تفصيل سره راغلې چې هغه په دې لنډ بحث کې نه ځايېږي، خو د بېلګې پـه ډول يې دوه مثاله راوړو:

لومړی مثال: که د هرې ډلې برخې د هغې ډلې پـر وارثـانو بانـدې پـوره وويـشل شي او هېڅ کسر پکې رانه شي، نو اصل مسأله په خپله تصحيح ده او کوم ضرب تـه اړتيـا نه لري، لکه: چې شخص وفات شي، پلار، مور او دوه لوڼه ورڅخه پاتـه شـي، د مـور يـې شپږمه، د لوڼو يې دوه ثلثه او باقي يې په عصوبت د پلار کېږي.

مسأله ۶

مړی

پلار	مور	دوه لوڼې
۱	۱	۴

دويم مثال: کله چې د برخو په وېش کې په يوې برخې باندې کسر واقع شـي او دسـهامو او د رؤوسو تر منځ يې توافق موجود وي، نو د رؤوسو وفق د مسألې په اصل کې ضربوو، دضرب حاصل د مسألې تصحيح جوړېږي، او د هرچا برخه چې په مـضروب کـې ضـرب شي حاصل يې د تصحيح څخه د هغوی برخه ده، لکه: شخص مړ شو پـلار، مـور او لـس لوڼې ورڅخه پاتې شوې.

اصل مسأله۶ ضرب۵= ۳۰ تصحيح۳۰ده

مړی

پلار	مور	لس لوڼې
۱ضرب۵=۵	۱ضرب۵=۵	۴ضرب۵=۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلور په لسو پوره نه تقسیمېږي او نسبت د څلورو او لسو ترمنځ موافقت بالنصف دی، نو د لسو نیمايي چې پنځه دي باید په اصل مسأله کې چې شپږ دي ضربوو، د ضرب حاصل یې (۳۰) کیږي چې همدغه د مسألې تصحیح ده.

فعالیت

لاندې مسایل دې په داسې ډول حل شي چې د هېڅ وراث برخه کسر ونلري:

۱ – سړی مړ شو دوه ښځې، شپږ لوڼې، درې زامن، پلار او یا مور ترې پاتې شول.

۲ – ښځه مړه شوه، مېړه، درې خویندې او یو لمسی یې وارثان دي.

۳ – ښځه مړه شوه دوه مورنې ورونه، پلار، مور او خاوند یې وارثان دي.

پوښتنې

۱- د تصحیح لغوي او اصطلاحي معنا بیان کړئ.

۲-که د هرې طایفې برخې په وارثانو پوره وویشل شي د تصحیح صورت څرنگه دی؟ واضح یې کړئ؟

۳- که د یوې ډلې وارثانو د برخو وېشل کسري شي، د برخو او وارثانو د شمېر تر منځ موافقت وي، د مسألې تصحیح به په څه ډول وشي ؟ د یوه مثال په ترڅ کې یې واضح کړئ.

٤- یوه داسې مسأله له خپل فکر څخه حل کړئ چې په هېڅ طایفه کسر نه وي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وارثانو تر منځ د متروکې د تقسیم طریقه

کله چې د مړي متروکه د مړي په وارثانو باندې وېشو، لومړی باید متروکه په نقدو (افغانیو) واړول شي، له دې وروسته به د وارثانو لپاره د مسألې تصحیح وشي، بیا د مسألې د تصحیح او متروکې تر منځ په نسبت وکتل شي. که چېرې د متروکې او تصحیح ترمنځ نسبت تباین و، نو کومه برخه چې د هر وارث لپاره د تصحیح له مسألې نه رسیږي، هغه به په ټوله متروکه کې ضربوو او د ضرب حاصل به پر تصحیح د مسألې باندې تقسیموو.

د مثال په توګه: که یو تن مړ شي، پلار، مور او دوه لوڼې ترې وارثان پاتې شي اوترکه (۷)دیناره وي، نو د تقسیم عملیه په لاندې توګه تر سره کیږي.

مسأله۶

مړی ___________________________

پلار	مور	دوې لوڼې
۱	۱	۴

دلته اصلي مسأله (۶) او متروکه (۷) دیناره ده چې پر (۶) پوره نه وېشل کیږي او نسبت د ۶ او ۷ ترمنځ تباین دی، نو د پلار لپاره له اصلي مسألې څخه یوه برخه ده. یو به په (۷) کې ضرب کړو او حاصل ضرب (۷) به د مسألې پر تصحیح (۶) ووېشو، حاصل تقسیم چې ($1\frac{1}{6}$) کیږي د پلار برخه شوه.

همدارنګه د مور حق ($1\frac{1}{6}$)دیناره کیږي.

د لور برخه د مسألې څخه دوه ده، کله چې په متروکه کې ضرب شي ۱۴کېږي، که په شپږو ووېشل شي دوه صحیح یو پر درې دیناره هرې یوې لور ته رسیږي.

فورمول

$$\frac{\text{ترکه} \times \text{سهم هر وارث}}{\text{تصحیح مساله}}$$

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د مسألې د تصحیح او متروکې ترمنځ نسبت توافق وي، نو باید د هر وارث برخه د متروکې په وفق کې ضرب او د تصحیح پر وفق باندې وویشل شي، حا صل تقسیم د هر وارث برخه جوړوي.

فورمول: وفق ترکه × سهم هر وارث
وفق تصحیح

مثلاً: که په پخوانی مسأله کې متروکه (۸) دیناره وه.

مسأله ۶

مړی

پلار	مور	دوه لوڼې
شپږمه	شپږمه	ثلثان
۱	۱	۴

دلته گورو چې د (۶) او (۸) ترمنځ موافقت بالنصف دی، نو د هر وارث برخه باید د متروکې په نیمایې کې ضرب شي او بیا د ضرب حاصل د تصحیح په نیمایي وویشل شي. د پلار لپاره له اصل مسئلې نه یو او نیمایې د متروکې (۴) دي. ۱×۴=۴ کیږي، کله چې د مسئلې پر نیمایې (۳) وویشل شي ۱,۳۳ کیږي. همدارنگه د مور برخه ۱,۳۳ دیناره ده. د یوې لور برخه چې له مسئلې نه دوې برخې ده، هم د متروکې په نیمایې (۴) کې ضربیږي ۲×۴=۸ کیږي چې کله د تصحیح پر نیمایې (۳) باندې وویشل شي خارج قسمت ۲,۶۶ کیږي چې د هرې لور برخه جوړوي.

فعالیت

یو لک او شل زره افغانی پر لاندې وارثانو وویشئ.

پر میره ، درې زامنو، څلورو لوڼو، پلار او مور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تخارج

تخارج له خروج څخه اخيستل شوی دی او د ميراث د علم په اصطلاح کې تخارج د وارثانو ترمنځ هغه سوله ده چې کوم وارث د وارثانو له ډلې څخه د يو ټاکلي شي په اخيستلو سره ځان له منځه وباسي او خپله برخه نورو وارثانوته پرېږدي، دا کار روا دی په دې شرط چې ټول وارثان ورباندې راضي شي، نو که کوم وارث په يوه شي له متروکې څخه له نورو وارثانو سره سوله وکړي د هغه وارث برخه به د تصحيح د مسألې څخه طرح او پاتې متروکه به په پاتې برخو ووېشل شي، لکه چې مېړه د متروکې له مال څخه په يوه شي سوله وکړي، لکه: په دې مسأله کې: ښځه مړه شوه مېړه، مور او تره ترې پاتې شول.

د مسألې اصل له مېړه سره ۶

مړی ————————————

مېړه	مور	تره
نصف	ثلث	عصبه
۳	۲	۱

کله چې زوج په يوه شي سره سوله وکړي، نو له متروکې څخه هغه شی غورځول کېږي او پاتې متروکه په پاتې برخو چې د مور برخه (۲) او د تره برخه (يوه) ټولې درې برخې وي وېشل کېږي، دوه برخې د مور او يوه برخه د تره کېږي او يا په دې مسأله کې:

مسأله ۸ ضرب ۴= ۳۲

مړی ————————————

ښځه	۴زامن
ثمن (اتمه)	عصبه
۱ ضرب ۴=۴	۷ ضرب ۴= ۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو زوی پر یوه شي سوله وکړي او له منځه ووځي، نو د یوه زوی برخه (۷) ده او کله چې (۷) له (۳۲) څخه کم شي (۲۵) پاتې کیږي، نوڅلور برخې(۲۱) برخې درې زامنو تـه چې د هر یوه زوی لپاره (۷) رسیږي ورکول کیږي.

پوښتنې

۱. متروکه پر وارثانو باندې څرنګه وېشل کیږي؟ طریقه یې واضح کړئ.

۲. که یو سړی مړ شي او متروکه (۲٤) افغانۍ وي د هر وارث برخه څو کیږي؟

۳. تخارج تعریف کړئ.

٤. که یوه ښځه مړه شي او له دې څخه مېړه، موراو تره پاتې شـي او مېـړه سـره پـه یـوه شي جوړه راشي او له خپلې برخې څخه تېر شي، نوره متروکه څنګه ویشل کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رد

رد په لغت کې رجوع او بېرته ګرځولو ته وايي او په اصطلاح کې د عـصبه و، د نـشتوالي په صورت کې ذوي الفروضو ته د متروکې پاتې برخه د هغوی د برخو په اندازه، ورکـول دي.

د عول په عکس په رد سره د ذوی الفروضو برخې زياتيږي او اصلي مسأله کمیږي، خـو په عول کې اصلي مسأله زياتيږي او د ذوی الفروضو برخې کمیږي.

رد زوج او زوجې ته نه ورګرځي

لومړی مثال: يو څوك مړ شو او دوې لوڼې ورڅخه پاتې شوې.

اصل مسأله له ۳ څخه ده خو ۲ ته رديږي

مړی ______________

دوه لوڼه

يعنې ټول مال به په دوو لوڼو وېشل کيږي.

دويم مثال: ښځه مړه شوه مېړه او درې لوڼه ورڅخه پاتې شوې.

مسأله د۱۲څخه ده، خو رد به يې ٤ ته کيږي

مړی ______________________________

مېړه	۳درې لوڼې
ربع	ثلثان
۳	۸

۳+۸=۱۱ يوه برخه زياتيږي، هغه بېرته يوازې لوڼو تـه ور کـول کېږي چې د لوڼو برخـه (۹)کيږي چې هرې لور(۳) برخې رسيږي، کله چې د اختصار عمليه تر سره شي، نو مسأله (۴) رد کيږي.

حمل

د مړي د نورو وارثانو په اړه د متروکې ټـول مـسايل پخـوا ذکـر شـول، خـو کـه چېـرې د وارثانو په ډله کې د مور په ګېډه کې حمل هم شامل وي، نو د مړي متروکه به په وارثانو تقسيم او د حمل برخه به موقوفه پاتې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حمل لپاره د برخې په موقوف پرېښودو کې علماء ډېر اختلاف لري، خو په دې خبره فتوی ده چې په یوه زوی یا یوه لورکې چې د هر یوه برخه ډېره وي، هغه به موقوفه پاتې کیږي او کله چې ماشوم پیدا شي، که د ټول موقوفه مال مستحق وي هغه به ورکړي او که د ټول موقوفه مال مستحق نه وي خپله ټاکلې، حصه به ورکړل شي او چې د هر وارث د برخې څخه زیاته اندازه موقوفه پرېښودل شوې وي هغه به وارث ته ورکول کیږي.

پوښتنې

۱- لاندې مسایل حل کړئ:

- له مړي څخه درې خویندې او مور پاتې دي.
- د سړي د مرگ څخه وروسته څلور لوڼې او ښځه پاتې دي.
- له مړي څخه یوه لور، مور او ښځه پاتې دي.

۲- د رد معنا څرگنده کړئ.

۳- رد کومو ذوی الفروضو ته نه ورکول کیږي؟

٤- که چېرې د مړي په وارثانو کې د مور په گېډه ماشوم وي څه به ورسره کیږي ؟

٥- حمل ته به څومره برخه پرېښودل کیږي؟

٦- کله چې ماشوم وزیږېده د ده له برخې سره به څه پرېکړه کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد

د اسلام ټول قوانين ددې لپاره دي چې انسان په مادي او معنوي اړخونو کې پرمختګ وکړي او کمال ته ورسيږي، نو که د وګړو او ټولنې ايمان، استقلال، ابرو او عزت د تېري او ګوابښ لاندې راځي، په وړاندې يې ستونزې او موانع رامنځ ته کيږي، د اسلام مبارك دين ددې موانعو د لرې کولو لپاره د ځانګړو احکامو په پام کې نيولو سره جهاد لازم کړی چې دمضمون په دې برخه کې به د جهاد تعريف او احکام ولولو، او له حکمتونو سره به يې اشنا شو.

د جهاد تعريف

جهاد په لغت کې د جَهد له کلمې څخه اخيستل شوی چې د خپل قدرت او توان څخه نهايي کار اخيستلو ته وايي.

په اصطلاح کې: د خدایﷻ په لار کې په ځان، مال، ژبه او داسې نورو باندې مبارزه او کوښښ جهاد بلل کيږي.(۱)

د جهاد حکم

جهاد فرض کفايي دی، نو هرکله چې د اړتيا په وخت کې د خلکو يوه ډله جهاد کوي، له نورو څخه فرضيت ساقطيږي، خو که چېرې دښمن تېری وکړ او له اسلامي ټاټوبي او مسلمانانو څخه د دفاع او کافرو ته د ماتې ورکولو په خاطر ټولو مسلمانانو ته اړتيا وه، بيا جهاد فرض عين ګرځي.

د جهاد د رواوالي دليل

۱- قرآنکريم: اللهﷻ فرمايي: ﴿قَاتِلُواْ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَلاَ بِالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ [التوبة: ۲۹]

ژباړه: جګړه وکړئ له هغو کسانو سره چې په الله تعالی او د اخرت په ورځ ايمان نه لري.

۲- سنت: رسول اللهﷺ فرمايي: «الجهاد ماض إلى يوم القيامة» جهاد د قيامت تر ورځې پورې دوام لري.

۳- اجماع: ټول امت له پخوا څخه تر دې دمه د جهاد په فرضيت باندې د شرايطو د پوره کېدو په صورت کې اتفاق کړی.

---

۱ - بدائع الصنائع

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهاد تاريخي پس منظر:

رسول الله (ﷺ) په مکي دوران کې په هېڅ ډول پر عملي مقابلې لاس پورې نکړ، بلکې ديارلس کاله يې په صبر او زغم دين ته خلك راوبلل، په ژبنی بلنې او تمثيل سره يې اسلام د خلکو په زړونو کې ورځای کړ، په دې دور کې رسول الله (ﷺ) بدي په نېکی او کنځلې په خندا ځوابولې، د کفارو د ضرر رسونې او ځورونې مقاومت يې په سوله ييزه توگه کاوه. دده د مبارکو سترگو لاندې به مسلمانان ځورېدل اووژل کېدل، خو رسول الله(ﷺ) به دوی ته داسې لارښوونه کوله: "له جنگ څخه لاس واخلئ او لمونځ ته مخه کړئ". په دې هم د کفارو زړه نه سړېده، بغض او کينه کې يې لړوالی نه راته، بالآخره مسلمانان مجبور شول چې خپل کور او ځای پرېږدي او هجرت وکړي، حتی داسې ورځ هم راغله چې مشرکانو د مسلمانانو مال، ملکيت، ځمکې او فصلونه يې په خپلو منځونو کې ووېشل، خو بيا هم رسول الله (ﷺ) د کوم شکايت غړ پورته نکړ، د مشرکانو هر ډول سپکاوی يې وزغمه، ترڅو چې الله تعالی د خپلې تشريع مطابق- چې په نړی کې به د ظالم لاس نيوی په زور سره کيږي- خپل پيغمبر ته د جهاد کولو فرمان صادر کړ.

د جگړې اجازه

وروسته له دې چې مسلمانان په مدينه منوره کې ځای پرځای شول، په دويم هجري کال کې ورته د دفاع اجازه ورکړل شوه، لومړنی آيت چې په دې هکله نازل شوی په ډېره خوږه لهجه د جهاد د روا والي علت او حکمتونه بيانوي، فرمايي:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ۞ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيراً وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۸ – ۴۱]

ژباړه: (بېشکه الله (ﷻ) له مؤمنانو څخه دفاع کوي. پاك پروردگار هېڅ خيانت کار کافر نه خوښوي، هغوی ته د جنگ کولو اجازه ورکړل شوه چې نور ورته د جنگ لپاره راغلل، ترڅو و جنگيږي، خدای (ﷻ) د دوی په مرسته قادر او بس دی، دوی د خپل ښار او هېواد څخه په ناحقه په داسې حال کې ايستل شوي چې هېڅ جرم يې پرته له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ویل یې زموږ پروردګار الله (جَلَّ جَلَالُهُ) دی نه درلود. که چېرې خدای(جَلَّ جَلَالُهُ) یو پر بل دفع نکړي، ضرور به د راهبانو عبادتخونې، د عیسویانو کلیساوې، د یهودو معبدونه او هغه جوماتونه چې د خدای (جَلَّ جَلَالُهُ) نوم پکې ډېر یادیږي وران شي، بېشکه الله (جَلَّ جَلَالُهُ) د هغه چا سره چې دده (د دین) ملګری دی، ملګرتیا کوي، بېشکه خدای (جَلَّ جَلَالُهُ) د ډېر قدرت خاوند او غالب دی. هغه کسان چې په ځمکه کې مو ورته قدرت (واک) ورکړ، لمونځونه دروي، زکاتونه ورکوي، نېکۍ ته بلنه کوي، د بدۍ نه منع کوي او د ټولو چارو پای الله (جَلَّ جَلَالُهُ) لره دی.

فعالیت

ځینې وايي: که چېرې د اسلام دین د رحمت دین وي، ولې د جنګ دستور ورکوي؟ جنګ خو بد شی دی، د هغه څه په رڼا کې چې تاسې ولوستل ځواب ورکړئ.

پوښتنې

۱- جهاد لغتاً او اصطلاحاً څه معنا لري؟

۲- د جهاد حکم بیان کړئ.

۳- د جهاد د روا کېدلو دلیل ووایاست.

۴- د جهاد د تاریخي پس منظر په هکله لنډ معلومات ورکړئ.

کورنۍ دنده

د جهاد د رواوالي د حکمت په هکله څو کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور څلویښتم لوست

د جهاد لاسته راوړنې

د جهاد تعریف، حکمت او پس منظر مو چې د اسلام ستر لارښود حضرت محمد (ﷺ) ورباندې مامور شوی ولوستل، اوس ښایې چې د جهاد موخې او د اسلام په پیل کې د جنګ د څرنګوالي په هکله هم څه ناخه معلومات ترلاسه کړو.

د مسلمانانو د جهاد پایلې:

الله تعالی د تیرو دوو ایتونو په دوام کې فرمایې: ﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ٤١] **ژباړه:** دا هغه کسان دي چې موږ دوی ته په ځمکه کې قدرت ورکړ، نو لمونځ به دروي، زکات به ورکوي، په ښو چارو به امر کوي، له بدیو به منع کوي او د ټولو چارو پای د الله په لاس کې دی.

پورتنی ایت موږ ته راښیې چې مسلمانان قدرت ته ورسیږي، نو لاندې کارونه به تر سره کوي.

الف: د الله ﷻ عبادت به کوي. ځکه لمونځ د دین ستنه ده او له الله ﷻ سره د وصل صحیح رمز دی.

ب: یو له بل سره به مرسته کوي، ځکه زکات د اسلام پل دی او انسانان یو له بل سره یو ځای کوي.

ج: امر بالمعروف نهي عن المنکر کوي. یعنې ځان په دې باندې متعهد کوي چې نیکي به خپروي او له بدیو سره به مبارزه کوي.

د پیغمبر اکرم (ﷺ)جهاد

په اسلام کې جنګ د مقدساتو د دفاع، د ظلم د ریښو وچولو او پرې کولو په خاطر کیږي، د جنګ میدان، د وژلو میدان دی، خو بیا هم د اسلام د ځانګړو لارښوونو په رڼا کې چې په دې هکله یې کړې، کېدای شي د مړینو مخنیوی وشي. په صدر اسلام کې جنګونه په داسې معقوله توګه منظم شوي وو چې ډېره کمه وینه پکې توی شوې او لږ ځاني تلفات یې لرل، نو د دواړو خواوو (کافرو او مسلمانانو) د مړو شمیر په ټولو غزواتو کې چې د دویم هجري کال څخه پیل او تر نهم کال پورې وغځیدې د ۱۰۱۸ تنو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر نشو چې ۲۵۹ تنه مسلمانان او ۷۵۹ تنه کافر وژل شوي. په داسې حال کې چې په لومړۍ نړیواله جګړه کې ۷ میلیونه وګړي وژل شوي او ۲۱ میلیونه ټپیان شوي.
په دویمه نړیواله جګړه کې چې کله د دواړو لورو وحشیان یو تر بله غېږ په غېږ شول د ۴۰ میلیونو څخه زیات انسانان ووژل شول، همدارنګه په روسیه کې د باطل کمونیستي نظام واګو ته د رسېدو لپاره تر پنځوسو میلیونو پورې انسانان ووژل شول.

فعالیت
د صدر اسلام جنګونه د شلمې پېړۍ له جنګونو سره پرتله او د دواړو جنګونو اسباب له پایلو سره بیان کړئ.

د جهاد ځینې موخې او حکمتونه

الف – دفاع

له پورتني آیت څخه ښکاري چې اسلام خپلو پیروانو ته ددې اجازه ورکړې چې د هغه مخالف قدرت مخه ونیسي او له ځان څخه دفاع وکړي کوم چې د دوی شتون ګواښوي او له منځه یې وړي، ترڅو یو مسلمان وکولای شي چې هوسا ژوند وکړي، د اسلام مبارک دین د حکمت په څنګ کې د مسلمانانو د قدرت او واک په شتون هم ټینګار کوي چې د دعوت او بلنې ملګرتیا وکړي. الله (ﷻ) فرمایي:

﴿وَ قَاتِلُوهُمْ حَتّى لاَ تَكُونُ فِتْنَة وَ يَكُون الدّين كله الله﴾ [التوبة: ۳۹]

ژباړه: او هغو سره تر هغې وجنګېږئ چې هېڅ فتنه پاتې نشي او سوچه دین د خدای شي.

ب – د مستضعفینو ازادي

په اسلام کې د جهاد یوه موخه د مظلومانو او کمزورو خلکو سره مرسته د دوی له حقوقو څخه دفاع او د عدالت قایمېدل دي، څنګه چې په قرآن کریم کې فرمایي:

﴿وَمَا لَكُمْ لاَ تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ﴾ [النساء: ۷۵]

ژباړه: ولې د خدای (ﷻ) په لار کې د هغو بې وزلو سړو، ښځو او ماشومانو لپاره چې د ظلم او تېري لاندې دي نه جنګېږئ؟

همدارنګه ربعي بن عامر، رستم ته چې د فارسي قواوو سرلښکر دی داسې وایې: «الله ابتعثنا والله جاء بنا لنخرج من شاء من عبادة العباد الی عبادة رب العباد, ومن ضيق الدنيا إلى سعة الآخرة,

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومن جور الأديان على عدل الاسلام» **ژباړه:** الله (ﷻ) موږ را ليږلي يو څو هغه خلك چې الله غوښتي وي، د بنده ګانو له بندګۍ څخه د يوه خداى (ﷻ) عبادت ته، د دنيا د تنګيو څخه يې د هغې فراخۍ او د اديانو له ظلم څخه اسلامي عدالت ته راوكاږو.

ج- د دعوت آزادي

د اسلام د سپېڅلي دين رسالت يو نړيوال رسالت دى، مسلمانان دا دنده لري چې د حق دا غږ د ټولو نړيوالو غوږونو ته ورسوي او په لاربښوونو يې وپوهوي، لكه: څنګه چې الله (ﷻ) فرمايي:

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّهِ﴾ [آل‌عمران:۱۱۰]

ژباړه: تاسو (اې د رسول الله ﷺ امته) غوره امت ياست چې د انسانانو لپاره را لېږل شوي ياست (ترڅو) په نېكۍ امر وكړئ، له بدۍ نه منع وكړئ او په الله (ﷻ) باور لرئ.

بناء مسلمانان ددې لپاره لېږل شوي چې بشر ته لاربښوونه وكړي.

پس هركله چې زموږ د حق او حقيقي بلنې په وړاندې خنډونه رامنځ ته كېږي اسلام ددې موخې د ساتنې او د دعوت د آزادۍ د تامين لپاره مونږ ته د جهاد اجازه راكړې.

دې ټكي ته بايد ځير شو چې د حق او ريښتيني دعوت د تحميلولو په خاطر جنګ او جګړه نشته، بلكې هركله چې د حق دعوت د خپرولو په لار كې خنډ پيداشو او دا آزادي يې له منځه وړله، بيا د جګړې اعلان كېږي، تر څو هغه موانع چې بندګانو ته د الله تعالى د پيغام رسولو په لار كې موجودې دي له منځه يوسي.

پوښتنې

۱- په صدر اسلام كې د جنګونو تلفات څومره و؟

۲- د كمونيستي نظام قدرت ته د رسېدو لپاره څومره كسان وژل شوي او ددې نظام پاى څه شو؟

۳- د جهاد ځينې حكمتونه بيان كړئ.

كورنۍ دنده

د جهاد د موخو په هكله لس كرښې په خپلو كتابچو كې وليكئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک په جهاد مکلف دي؟

که چېرته جهاد فرض کفايي وي، هغه کسان چې د جنګ کولو توان ولري، کولای شي چې د مسلمانانو د امير په اجازه په جګړه کې ګډون وکړي، خو کله چې جهاد فرض عين وګرځي، نو هغه څوک چې د جهاد کولو توان ولري په هغه جهاد فرض ګرځي. مسلحانه جهاد په کوچنيانو او معيوبينو فرض نه دی.

له جګړې څخه وړاندې بلنه

سليمان بن بريده رضي الله عنه له خپل پلار څخه روايت کوي: "رسول الله ﷺ به چې کله څوک د سرلښکر په توګه ټاکه، د تقوی او پرهېزګارۍ توصيه به يې ورته کوله او بيا به يې ورته وفرمايل: هرکله چې له خپل مشرک دښمن سره مخامخ شوې، هغه ته د درېو څيزونو بلنه ورکوه.

۱ -که چېرې يې د هو ځواب درکړ، لاس ترې واخله.

۲- او که يې انکار وکړ، جزيه ترې وغواړه، که يې قبوله کړه، ته يې هم قبوله کړه او لاس ورڅخه ونيسه.

۳- او که جزيه يې هم ونه منله بيا له پاک پروردګار څخه مرسته وغواړه او ورسره جګړه پيل کړه. . .

فعاليت

آيا په اسلام کې جګړه د عقيدې د تحميل په خاطر ترسره کېږي؟ د اسلام پيغمبر او د صحابه کرامو د سيرت په رڼا کې دا مسأله وڅېړئ او د (لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ) له حکم سره يې پرتله کړئ.

د جګړې په حالت کې د دښمن کوم کسان وژل کېږي؟ او کوم نه وژل کېږي:

په جګړه کې د هغو کسانو وژل روا دي چې عملاً، فکراً او يا مشورتاً په جګړه کې دخيل وي، خو د هغو کسانو وژل جواز نه لري چې په جګړه کې ګډون نه لري، لکه: ښځه، ماشوم، سپين ږيري، ناروغان، فلج، معلول، ګوډ، ړوند، هغه راهب چې په کليسا کې عبادت کوي، هغه کسان چې کور يا معبد ته پناه يوسي، هغه کسان چې د جګړې وس نلري او هغه چې په خپلو پټيو کې په کرکيله بوخت وي، خو که چېرته عملاً په جګړې کې ګډون کوي يا په خبرو، فکر او مالي مرسته له کفارو سره همکار وي بيا يې وژل روادي. په دې اړوند انس رضي الله عنه له رسول الله ﷺ څخه دا ډول توصيه روايت کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمايي: ”د خداى په نامه، د الله ﷻ او د رسول الله ﷺ ددين لپاره ولاړ شئ، زاړه، ماشومان، ښځې او په عبادتخونو کې ناست کسان مه وژنئ“
له پورتني حديث څخه څرګندېږي چې د مسلمانانو د جګړې او مبارزې معيار د خداى ﷻ حکم او اسلامي ضوابط دي، نو که دې اصولو ته پاملرنه وشي هېڅ ظلم او جنايت نه رامنځ ته کېږي، يو بې ګناه انسان، ښځه او ماشوم به نه وژل کېږي.

څه ډول جګړه روا ده؟

﴿الَّذِينَ آمَنُواْ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ﴾ [النساء: ۷۶]

ژباړه: چاچې ايمان راوړى د خداى ﷻ لپاره جهاد کوي، څوک چې کافر شوي دي د طاغوت په لاره کې جنګېږي.

په اسلام کې جګړه يوازې د الله ﷻ په لار کې ده، د هوى هوس، واک ته د رسېدو، په نورو باندې واکدارۍ او د خاورې لاندې کولو لپاره جګړه کول جهاد نه دى، په دې اړه د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وشوه، که يو څوک د خپلې زړورتيا ښودلو لپاره جنګېږي، يا د ريا (ځان ښودنې) لپاره جنګېږي. کوم يو د خداى ﷻ لپاره دى؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» **ژباړه:** څوک چې د خداى ﷻ د کلمې د پورته کولو لپاره جنګېږي، هغه د خداى ﷻ لپاره جنګ (جهاد) دى.

د قوميت او نژاد لپاره جنګ کول جايز نه دي

په نننۍ نړۍ کې ډېر جګړې د رنګ او نژاد پرستۍ په خاطر پېښېږي. خپل قوم په نورو قومونو غوره ګڼي، عامه وژنه کوي، حال دا چې اسلام دا عمل محکوموي. رسول الله ﷺ فرمايي: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ» **ژباړه:** څوک چې خلک قومي تعصب ته رابلي هغه زموږ له ډلې څخه نه دى، څوک چې د قومي تعصب (نژاد پرستۍ) په خاطر جنګېږي هغه زموږ له ډلې څخه نه دى او څوک چې په دې تعصب کې مړ شو، زموږ څخه نه دى.

پوښتنې

۱- څوک په جهاد مکلف دي؟

۲- رسول الله ﷺ د جګړې څخه نه وړاندې اسلامي لښکر ته څه لارښوونه کړې وه؟

۳- د جګړې په حالت کې د کومو کسانو وژل روا دي؟

۴- کوم ډول جنګونه حرام دي؟ روښانه يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې لوست يو ځل خپلو دوستانو او د کورنۍ غړو ته ولولي او لنډيز دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام له نظره د جهاد ډولونه

جهاد د پیاوړي او څواکمن کوښښ په معنا د اسلام له نظره په څو ډولونو وېشل کېدای شي چې له هغې جملې څخه ځینې یې عبارت دي له.

۱ـ مالي جهاد

مالي جهاد، د جهاد د نورو ډولونو د ملا تیر جوړوي، ځکه هر ډول جهاد مالي امکاناتو ته اړتیا لري او که مسلمانان مالي جهاد ونه کړي، نور هر ډول جهاد ناشونی کېږي. له همدې کبله الله تعالی په قرآن کریم کې د ځان او مال قربانول، یو بل ته څېرمه ذکر کړي، د بېلګې په توګه په دې آیت کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾[التوبة: ۱۱۱] **ژباړه:** یقیناً الله تعالی له مؤمنانو څخه د هغوی ځانونه او مالونه د جنت په مقابل کې اخیستي دي.

۲ـ د دعوت جهاد

دا جهاد په ژبه سره خلکو ته په پخو دلایلو د دین رسولو او په عملي بڼه د دین په ریښتیني توګه تمثیلولو سره سر ته رسیږي، مسلمانان باید د کفارو، منافقینو، مشرکینو، ملحدینو او بې باکه او نا ملتزمو مسلمانانو په مقابل کې د اسلام حقانیت بیان کړي او لازمه ده چې داعي په خپلو کړو وړو هم د نورو لپاره بېلګه واوسي، څو د هغوی لپاره مقتدا جوړ شي نو په دې توګه به د حق دین خپور شي، او همدا لار د دین د خپرولو لپاره تر ټولو اغېزمنه لاره ده چې ټولو انبیاوو کارولې او په هر مسلمان باندې لازمه ده په هر ډول ټولنه کې چې اوسیږي د رسول اللهﷺ په طریقه خلک ښو کارونو ته راوبولي او له بدیو څخه یې منعه کړي.

الله تعالی فرمایلي: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ [آل عمران:۱۱۰] **ژباړه:** تاسو تر ټولو غوره امت یاست د خلکو د ګټې لپاره وېستل شوي یاست، په نېکۍ امر کوئ او له بدۍ څخه منعه کوئ او په الله ایمان لرئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته د دعوت په جهاد کې په داعي لازمه ده، څو له حکمت څخه کار واخلي، د دعوت په امورو کې ډېر مهم مخکې کړي، د خلکو په ځورونو او تکلیف صبر وکړي او له هغې ټولنې او محیط څخه چې دی دعوت پکې کوي با خبره واوسي.

۳ـ د علم او زده کړې جهاد

دا جهاد د مسلمانانو د علم په ګاڼه باندې په پوښلو سره تر سره کیږي، څو ټول زیار وباسي دیني او نور ګټور علوم چې هغو ته اړتیا لري زده کړي او په علمي فکري او کلتوري برخو کې د یو، کامل او هر اړخیز اسلامي تصور او ذهنیت خاوندان واوسي. په روایاتو کې له رسول الله ﷺ څخه را نقل شوي چې فرمایلي یې دي: د علم او پوهې په هکله یو بل ته لارښوونه کوئ، په علم کې خیانت د مال له خیانت څخه ډېر بد دی او هرو مرو به الله تعالی له تاسو څخه په دې هکله پوښتنه وکړي.

او الله تعالی فرمایلي: ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ [التوبة: ۱۲۲].

ژباړه: د مؤمنانو لپاره مناسب نه دي چې ټول دې ووځي، ولې له هرې سترې ډلې څخه یو څو کسان (د علم په زده کړه پسې) ونه وتل څو په دین کې پوهه تر لاسه کړي او خپل قوم وویروي کله چې بېرته وروګرځي، څو (له ناوړه کارونو) ځان وساتي.

فعالیت

د دعوت او ښوونې په جهاد کې ځینې ارزښتناک ټکي شته چې باید عملي شي، ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي او له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې د پورتني موضوع پایلې دې ټکي په ټکي ولیکي او له دوی څخه دې وغواړي چې دغه موضوع په خپلو منځونو کې وڅیړي.

٤ـ سیاسي جهاد

له دې جهاد څخه موخه د اسلام د عدل په اصولو د دولت جوړولو لپاره کوښښ کول دي، داسې دولت چې هلته حاکمیت یوازې د الله تعالی وي، کله چې په اسلامی سیمو کې د دین احکام ترک شي او د مسلمانانو یو والی هېر کړای شي، نو په مسلمانانو لازمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، څو کوښښ وکړي د اسلام د قوانينو تر سيوري لاندې د مسلمانانو د يووالي سره سره اسلامي حاکميت په پښو ودروي.

۵ـ مسلحانه جهاد

د توري په مټ د طاغوت او د هغه د پلويانو پر خلاف مبارزه کول دي، هغه طاغوتيان چې د الله تعالی د دين په وړاندې يې بيرغ اوچت کړی وي او د الله ﷻ بندګان په خپله بندګی نيسي، ظلم او فساد يې په مخ کې اچولی وي، کښتونه او نسلونه هلاکوي، د الله تعالی د دين له اقامې څخه مخنيوی کوي او د حق د بلنې په وړاندې خنډونه جوړوي.

الله تعالی په دې هکله فرمايي: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ [البقرة: ۱۹۳]

ژباړه: او له هغوی سره جګړه وکړئ تر هغه پورې چې فتنه پاتې نه شي او د ژوند نظام ټول د الله تعالی (د خوښې) شي.

او همدا رنګه فرمايي: ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ [التوبة: ۲۹] **ژباړه:** له هغو خلکو سره جګړه وکړئ چې په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان نه لري او د الله تعالی او رسول حرام کړی شوي شيزونه حرام نه ګڼي او د حق په دين رفتار نه کوي له هغو خلکو څخه چې کتاب ورکړی شوی تر هغه پورې (جګړه ورسره وکړئ) چې مغلوب شي او د عاجزي په حالت کې جزيه ورکړي.

هر کله چې جهاد مطلق ذکر شي، همدا وروستی معنا ورڅخه مراد کيږي، ځکه د جهاد کلمه په همدې معنا کې اصطلاحي شهرت لري، خو په هغه صورت کې چې له دې معنا څخه اړوونکې قرينه (نښه) شتون ولري، بيا بيا د قرينې د غوښتنې مطابق معنا ورڅخه اخيستل کيږي.

فعاليت

له نفس، شيطان او باندينيو دښمن سره جهاد کول يو له بل سره څه تړاو لري؟

د مجاهدينو په برياليتوب کې د ځان جوړونې رول

په مورچلو کې د مجاهدينو د برياليتوب بنسټيز ټکی له نفس او نفساني غوښتنو سره جهاد دی، هغه داسې چې څوک د خدایﷻ په لار کې جنګيږي او خلک د خدایﷻ دين ته رابولي، څه چې وايي هغه به په عمل کې پلي کوي، د هر څه نه وړاندې به د خپل نفس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جوړولو کوښښ کوي، وروسته بیا له نورو سره مرستې ته لاس غځوي. په همدې خاطر رسول اللهﷺ فرمايي: «الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»

ژباړه: مجاهد هغه څوک دی چې د خدایﷻ په لار کې له خپل نفس سره جهاد وکړي.

انسان د ټولنې یو جز دی، ټولنه له وګړو څخه جوړه شوې، نو هر څوک چې د جهاد د فريضې په ترسره کولو کې د هر څه نه لومړی د خپل ځان څخه پیل وکړي، ځان جوړ او اصلاح کړي، پرته له شکه دا ټولنه به له داسې پاکو وګړو څخه جوړه شي چې هیڅوک به یې د مقابلې ځواک ونه لري. نو په لنډ ډول ویلای شو، هر هغه څوک چې په جهاد اکبر کې بریالی شو، دا تن به ضرور په جهاد اصغر کې بریالی کېږي. که څوک په جهاد اصغرکې پاتې راغی جهاد اکبر کې یې بریالیتوب ناشونی دی، خو په ډېرو لږو حالاتو کې به څه مخ په وړاندې لاړ شي، خو پایلې ته رسېدل محال دي.

پوښتنې

۱- د خدایﷻ په لار کې جهاد په څو جبهو کې ترسره کېږي؟ نومونه یې واخلئ.

۲- د دعوت او جهاد لپاره له قرآن کریم څخه یو دلیل ذکر کړئ.

۳- د ښوونې د جهاد لپاره له قرآن کریم او حدیثونو څخه یو یو دلیل ذکر کړئ.

٤- مسلحانه جهاد شرح کړئ.

٥- سیاسي جهاد څه مفهوم لري؟

٦- د خپل ځان جوړول د مجاهدینو په بریالیتوب کې څه رول لري؟

کورنۍ دنده

د خپل ځان جوړولو او د خپل نفس د روزنې د ارزښت په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله او احکام يې

دا مو ولوستل چې په اسلام کې جګړې د ډېر لوړ هدف په خاطر چې هغه د فکر او عقيدې ازادي ده ترسره کېږي،ترڅو انسانيت ته د کمال لارې پرانيستل شي. ددې لپاره نه کېږي چې ځمکې لاندې، انسانان غلامان او د ځمکې لاندې او باندې زېرمې ترلاسه کړي. هرکله چې سولې ته د تګ اړتيا محسوس شي، نو هغه بې پامه نه غورځول کېږي، ځکه سوله اساس او بنسټ دى، جګړه استثنايي حالت دى، قرآن کريم په دې هکله فرمايي: ﴿وَإِن جَنَحُواْ لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [الانفال: ٦١].

ژباړه: که چېرته هغوى سولې ته مايل شول، ته هم خپل ميلان ښکاره کړه، په الله ﷻ توکل وکړه، بېشکه خداى ﷻ اورېدونکى او پوه دى.

د مسلمانانو ترمنځ سوله

ځينې وخت د مسلمانانو ترمنځ هم جګړه پېښېږي چې په دې حالت کې بايد سوله وشي، قرآن کريم په دې هکله فرمايي: ﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَاءتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الحجرات: ١٠]

ژباړه: هرکله چې د مسلمانانو دوه ډلې سره په جګړه شي، د دوى ترمنځ سوله وکړئ، که يوه پربله ظلم او تېرى کوي (او سوله نه مني)، هغه ډله چې ظلم او تېرى کوي ،په مقابل کې يې ترهغه وخته وجنګېږئ چې سوله ومني او د خداى ﷻ حکم ته غاړه کېږدي، بيا د دوى ترمنځ عادلانه سوله وکړئ (له شرايطو سره سم)، له عدالت څخه کار واخلئ، ځکه چې الله ﷻ عادلان خوښوي. نو کله چې دوه ډلې په خپل منځ کې په جګړه شوې، وطن او ملت له داخلي اختلافاتو، خطر او تجزيې سره مخامخ کړي، بايد چې د اسلامي او ملي يووالي لپاره حساب ته کش شي او په هر قيمت چې وي پر وطن او ملت کې بايد يووالى ټينګ شي. دا هغه لارښوونې دي چې قرآن کريم يې مونږ ته را زده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

قرآن کریم فرمايي: ″و الصلح خير″ د سولې په ګټو وغږېږئ.

پوښتنې

۱- قران کريم د سولې په هکله څه فرمايلي دي؟

۲- که د مسلمانانو يو ټولی په بل ټولي حمله وکړي او سوله هم ونه شي، نو څه معامله بايد ورسره وشي؟خبرې پرې وکړئ.

کورنۍ دنده

په ټولنه کې د سولې د ارزښت، پرمختګ او د هغې د رول په اړه يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته څلوېښتم لوست

د ذمي عقد (تړون)

د عزتمن او سوکاله ژوندانه لپاره ارزښتناکه لاره چې د متقابل احترام او حقوقو رعایت پـه کـې وشي د ذمي عقد دی، په دې لوست کې به ورسره اشنا شئ.

ذمه په لغت کې عهد او تړون ته وایي. اهل ذمه هغه کسان دي چې اسلامي حکومت ته د جزیې (مالیې) په نامه دیوې اندازې مال په ورکولو سره د دوی ځان، مال او حقونه خوندي کیږي.

د اهل ذمه حقونه

ټول ذمیان هغه حقونه لري کوم چې مسلمانان یې لري. حضرت علي کرم الله وجهه په دې هکلـه داسې فرمایي: ”دوی (ذمیانو) ددې لپاره جزیه منلې چې د دوی مالونه او وینـې داسـې شـي، لکـه زمونږ مالونه او وینې“

اسلامي دولت مکلف دی چې له دوی څخه هر ډول ظلم دفع کړي، د دوی ځان او مال وساتي، د دوی عقیدې او عبادت ځایونو پورې غرض ونکړي، د کسب او کار زمینه ورته برابره کړي.

د ذمي حقونه له منځه وړل حرام دي

ذمي ته د ضرر رسولو په هکله رسول اللهﷺ په سختو ټکو داسې بیان کړی، فرمایي: « أَلاَ مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوِ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» تاسـې خبر شئ هر هغه څوک چې په ذمي ظلم وکړي، یا په ناحقه دده حق وخوري، یا یـې پـه داسـې کار وګوماري چې هغه دده د طاقت څخه پورته وي، یا دده د خوښې پرته ورڅخه شی واخلـي، د قیامت په ورځ زه خپله د دوی مدعي یم)

جزیه څه شی ده؟

جزیه له هغه مال څخه عبارت ده چې ذمیان یې اسلامي دولت تـه ورکـوي، ددې پـه مقابـل کـې اسـلامي حکومت دوی ته امکانات او سهولتونه برابروي، د دوی ساتنه کوي، د جنګ نه معاف دي، دا هم بایـد لـه یاده ونه ایستل شي چې په ماشومانو، ښځو، لیونو، عمر خوړلو او ړندو باندې جزیه نشته.

پوښتني

۱ـ ذمه څه شی ده او اهل ذمه کوم کسان دي؟

۲ـ د اهل ذمه حقونه بیان کړئ.

۳ـ آیا جزیه باج اخیستنه ده که په مقابل کې یې ذمیان عوض تر لاسه کوي؟ روښانه یې کړئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library